

თქვენი და 5 2002 წინგონება

საქართველო
ნოემბერი 2002

F564
2002

ՅԱՅՏ ԽՈՒՆՈՒՄԻ ԿԵՆՏՐՈՆ - 75

თეატრი

და

ცხოვრება

ჩუბინა
პუჩინა პათიაშვილი

5

სახელმწიფო კოლეჯია

2002

პოპი ალექსიძე,
მთავრ პუჩინაშვილი,
ნორა პუჩინაშვილი,
პანიკი პიპინაძე,
კოვალსკი სტეფანე,
პიოტროვი ქაქუცაძე,
ნათელა შუშუაძე,
თეატრის რეჟისორი,
თეატრის მენეჯერი.

სამეცნიერო
ოქტომბერი

ქართული ენოლოგია
ნინო მუხომბერიძის

1910-1926 „თეატრი და ცხოვრება“

1950-1990 „თეატრალური მოამბე“

საქართველოს თეატრის მემკვიდრეთა შემოქმედებითი კავშირი

შინაარსი

გიგა ლორთქიფანიძე – 75	----- 3
მეგობართა წრეში (შეხვედრა გ. ლორთქიფანიძესთან დ. ჯანელიძის სახ. თეატრისა და კინოს ისტორიისა და თეორიის სამეცნიერო-კვლევით ცენტრში) – 25	

აოზიბია

კოტე მახარაძე – რუსეთის პრეზიდენტს ქართველი „სკომოროხისაგან“ –	----- 34
--	----------

საქმთაქვები

ხათუნა ნულაძე – მოლოდინიდან მოლოდინამდე	----- 46
ზაზა სოფრომაძე – „ეს თავისუფალი პეპლები“	----- 50

ფესტივალი

ზაზა სოფრომაძე – „საჩუქარი“ მწირი პროგრამით	----- 53
საერთაშორისო ფესტივალზე	----- 57
მანანა პაიჭაძე – „შემოდგომის თბილისი“ ათი წლისაა	----- 58
საქართველოს პრეზიდენტის მილოცვა მედეა ჩახავას	
საიუბილეო საღამოს გამო-	----- 62

თეორია

მერაბ კიკნაძე – თამაში, როგორც უმაღლესი რეალობა, ილუზია თუ მედიტაცია	----- 63
---	----------

პორტრეტი

ნოდარ გურაბანიძე – დიდი მსახიობის დიდი ბენეფისი ლესტერში	----- 69
ირენა გორდაძე – დარეჯან ქამაური	----- 77
თეატრისათვის არასოდეს მიღალატია! (დავით პაპუაშვილი)	----- 82

მეშუარება

ვასილ კიკნაძე – გამოთხოვება მოგონებებთან (გაგრძელება)	----- 85
---	----------

გამოთხოვება

ლექდი კაპანაძე	----- 103
----------------	-----------

საქართველოს პრეზიდენტის განცხადება

2002 წლის 13 ოქტომბერი
ქ. თბილისი

გრიგოლ (გიგა) ლორთქიფანიძის ღირსების ორდენით დაჯილდოების შესახებ

საქართველოს დამოუკიდებელი სახელმწიფოს მშენებლობაში, ქართული თეატრალური და კინოხელოვნების განვითარებაში, მის პოპულარიზაციაში და ახალგაზრდა შემოქმედთა აღზრდაში შეტანილი განსაკუთრებული წვლილისათვის, მაღალი პროფესიონალიზმისა და ნაყოფიერი შემოქმედებითი, პედაგოგიური და საზოგადოებრივი მოღვაწეობისათვის საქართველოს შოთა რუსთაველის სახელობის თეატრისა და კინოს სახელმწიფო ინსტიტუტის რექტორი, თბილისის ვასო აბაშიძის სახელობის სახელმწიფო მუსიკალური თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელი, საქართველოს თეატრის მოღვაწეთა კავშირის თავმჯდომარე, შოთა რუსთაველის სახელობის ეროვნული და საქართველოს სახელმწიფო პრემიების ლაურეატი, საქართველოს სახალხო არტისტი, კინორეჟისორი, პედაგოგი და საზოგადო მოღვაწე, პროფესორი გრიგოლ (გიგა) ლორთქიფანიძე დაჯილდოვდეს ღირსების ორდენით.

ქმედითი შიშველი

გაბონ გიგა ლორთქიფანიძის დაბადების დღესთან დაკავშირებით

ჩემო გიგა,

მოსალოცი ბარათის ჟანრის მიხედვით, ეს ტექსტი დიდი არ უნდა იყოს, მაგრამ როგორ ჩაეტიო ამ პატარა ბარათში ისე ჩვენი ურთიერთობა, რომელიც რამდენიმე ათეულ წელს ითვლის და ერთმანეთის სიყვარულითა და ერთმანეთის თანადგომით არის გამორჩეული, როგორ ჩაეტიო აქ ის მაღლიერება, რაც შენი მხარდაჭერის გამო ყოველთვის მაქვს, ის აღტაცება, რომელიც ყოველთვის მეუფლება შენი დადგმებისა და ფილმების ნახვის დროს, ის სიყვარული, რას სიყვარულითაც მიყვარხარ, როგორც დიდად ნიჭიერი, არაორდინალური პიროვნება და კაცი, რომელიც მუდამ ხმალომდებული იბრძვის საქართველოსათვის.

გიგა, სადაც მიხვდი, თეატრსა თუ პარლამენტში, თეატრალურ ინსტიტუტსა თუ თეატრის მოღვაწეთა კავშირში, ყველგან დაჩნე შენი სასიყვარო კვალი, ლორთქიფანიძეთა შესანიშნავი გვარის კვალი.

ვიცი, რომ ახლა ძალიან გიჭირს, შენს ინსტიტუტსაც უჭირს და შენს მსახიობებსაც, უჭკვიანეს და უნიჭიერეს ხალხს. მაგლობა მინდა გითხრათ ყველას ამ გაჭირვებათა გადატანისათვის და როგორც საშუალება ექნება ქვეყანას - დაეხმარებით.

დანარჩენი, რაც მინდა გითხრა: იმ ჩვენი შეხვედრების დროს ითქმება, რომელსაც დანატრებულები ვართ და რომლისთვისაც დრო არც ერთს არ გვეყოფნის.

ეულოცავ შენს დას მარიას, ასეთი ძმის დობას.

ეულოცავ შენს მეუღლეს, ქალბატონ ქეთევანს, შენს შვილებსა და შვილიშვილებს, შენს დიდ საქალეთს - გაგიფრთხილდნენ ქვეყნის სასიყვაროდ, მოგაფერონ და შენით იამაყონ.

პატივისცემითა და სიყვარულით

ქმედითი შიშველი

გიგა ლორთქიფანიძე 75 წლისაა?!

ამას კაცი ვერ დაიჯერებს... მისი სახე, ხასიათი, გამომეტყველება, მღელვარე, აბობოქრებულ, დაუდევარ ზღვის ტალღასავით დაუოკებელი ჭაბუკური ენერგიით საესეა. მრავალმხრივი ნიჭით დაღდასმული, გონით, გრძნობიერებით საესე შემოქმედი, მოღვაწე. მასში საოცრად შერწყმულია ვაჟაკური უტეხი პირდაპირობა, ბალღური გულჩვილობა, საოცარ სითბოსა და სინანესთან, კაცთმოყვარეობასთან, გასაჭირში ჩავარდნილის მიმართ გამოჩენილი გულმხურვალე თანადგომასთან, ამიტომაც შეუძლებელია მისი არშეყვარება, მისით არგოცება და არაღფრთოვანება.

ჩემთვის ის არა მხოლოდ ერთ „ემბაზში“ მონათლული კოლეგა და თანამოაზრეა, გიგა ჩემთვის ძმის სადარი არსებაა, უსაყვარლესი, რომლისთვის ყოველივე ძვირფასს შევთხოვ მამაზეციერს, შევთხოვ სულის ამოფშენვამდე.

ლილი იოსელიანი

ბატონ გიგა ლორთქიფანიძეს

მე თქვენ ყოველთვის ბატონ გიგას გეძახდით და ეს საესებით ბუნებრივი იყო, მაგრამ ახლა თითქოს დაგეწიეთ ან იქნებ თქვენ დამიცადეთ, ასე მგონია, თანატოლები ვართ. მიუხედავად ამისა, რა თქმა უნდა, მაინც ასე მოგმართავთ: ძვირფასო ბატონო გიგა, მუდამ ახალგზარდა იყავით და დარწმუნებული ვარ, სულ ასეთი უბერებელი, მჩქეფარე ბუნებისა იქნებით. მჯერა, თქვენ კიდევ დადგამთ სპექტაკლებს, რომლებიც ქართული თეატრის ისტორიაში ჩაიწერება. დღევრძელობას გისურვებთ!

თამარი რობიკო

ბატონმა გიგამ უკვე იმდენი და ისეთი სპექტაკლი თუ ფილმი განახორციელა, მის რეჟისურას შეფასება აღარ სჭირდება. შეფასება დრომ და საზოგადოებამ მოახდინა უკვე. მის ნამუშევარს, რეჟისორულ მანერას რომ ყოველთვის ყველასაგან გამოარჩევ ნიშნავს, რომ მან თავისი მტკიცე ადგილი დაიმკვიდრა ქართულ რეჟისურაში. მის მიერ განხორციელებულთაგან არის ისეთი ნაწარმოებები, რომლებიც ქართული თეატრისა და კინოს ოქროს ფონდში შევიდა. ესეც არ ხდება ყოველი ფეხის ნაბიჯზე. ალბათ, არ ვიქნები ორიგინალური, მაგრამ მაინც უნდა ავღნიშნო, რომ ბატონი გიგას დამსახურებაა ნოდარ დუმბაძის ლიტერატურული სამყაროს თეატრში მოტანა. ფაქტია, მას მოუვდა აზრად პირველად, რომ აქ აქტიური დრამატურგია ღვეს. ასე გაჩნდა დუმბაძის თეატრის ფენომენი.

ჩემს მეხსიერებას მტკიცედ შემორჩა და ბოლომდე გაპყვება „სირანო ღე

ბერჟერაკი“, „მე, ბებია, ილიკო და ილარიონი“, „ფიროსმანი“ – ეს შესანიშნავი სპექტაკლი. „დათა თუთაშხია“ კი პირდაპირ საოცრებაა ბრწყინვალე გალერეით, ამდენი ერთად თავმოყრილი კარგი არტისტითა და კარგად განსახიერებელი პერსონაჟით. აღარაფერს ვამბობ მეღვინეთუხუცესსა, არჩვამქსა და იარვეტზე. ფილმი ამ ძლიერ სამკუთხედს ეყრდნობა, მაგრამ სხვების ნამუშევარი, ორსიტყვიანი ეპიზოდებით დაწყებული, მსახიობის ოსტატობის უმაღლეს დონეზეა შესრულებული.

ჩემი აზრით, ცალკე მცნებაა გიგა ლორთქიფანიძე, როგორც თეატრის ორგანიზატორი. იმ წლებში ახალი თეატრის გახსნა (რუსთავეის თეატრს ვგულისხმობ) და იქ ძლიერი გუნდის წაყვანა დიდი და რთული საქმე იყო. გარდა ამისა, რომელ თეატრსაც ხელმძღვანელობდა, ყველას კვალი დააჩნია. მისი ხელმძღვანელობით არ მიმუშავია, მაგრამ ყოველთვის საგრძნობია ამ ადამიანის მაღალი ორგანიზატორული ნიჭი.

ფაქტია, რომ ბატონ გიგას საიდანღაც ამოუწურავი ენერჯია აქვს. მშვიდად, ინდიფერენტულად მას არაფრის კეთება არ შეუძლია. მთლად ახალგაზრდა არ არის და გასაოცარია, რომ მუდამ აქტიურია, მოვლენების ცენტრში დგას, ყოველთვის მნიშვნელოვანია მისი აზრი. მას ყოველთვის გამოკვეთილი აქვს პოზიცია, ძირითადი აზრი, სათქმელი. იგი ხომ შესანიშნავი ორატორია. რაც უნდა არაპოპულარულ რაიმეს ამბობდეს, ყოველთვის მტკიცედ სჯერა საკუთარი მრწამსისა და ხშირად ბევრი ადამიანი საკუთარ პოზიციებზე გადაყვანია. ერთი სიტყვით, ასე შეიძლება მისი ფენომენის დახასიათება – თავისი ბუნებით იგი მებრძოლია.

ცალკე პუნქტად შეიძლება გამოიყოს, როგორი საინტერესო მთხრობელია. ერთად რომ მოეხედებით, არ ვასვენებ, შევახსენებ ხოლმე, ახლა ეს გვიამბეთ-თქო, იმდენად მომხიბლავი თხრობა აქვს.

ერთი ძალიან კარგი თვისებაც ახასიათებს ბატონ გიგას. რაც არ უნდა სხვაგვარად ფიქრობდეს, სხვისი ნამუშევარი ავტორისავე ხედვის კუთხიდან, იმისსავე პოზიციიდან შეუძლია დაინახოს, გაანალიზოს და შეაფასოს.

მინდა ვუსურვო, ასეთივე შემართული იყოს დიდხანს.

თამაზ ჩხიკიძე

გიგა ლორთქიფანიძე პოპოვისა და კნებელის მოწაფეა. თბილისში ჩამოვიდა თუ არა, პირველივე დღიდან თეატრალურ ინსტიტუტში და მარჯანიშვილის თეატრში დიდი წარმატებით იწყებს მუშაობას. ინსტიტუტში აკაკი დვალიშვილთან ერთად ოსტროვსკის „შემოსავლიან ადგილს“ დგამს. თეატრში ვერიკო ანჯაფარიძესთან ერთად ქმნის ბრწყინვალე სპექტაკლს „სასტუმროს დიასახლისს“, ამას მოჰყვა „დაბრუნება“ სერგო ზაქარიაძისა და მარინე თბილელის დიდებული დუეტით.

სულ რამდენიმე წელიწადში თეატრის ხელმძღვანელი ხდება.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ქართულ თეატრში მის მიერ ნოდარ დუმბაძის მოყვანა. ეს მისი დამსახურებაა. რაც შეეხება „მე, ბებია, ილიკო და ილარიონს“, რა თქმა უნდა, მათი თანამშრომლობის გვირგვინია, ხოლო სესილია თაყაიშვილი ამ სპექტაკლში აბსოლუტურად გენიალური გახლდათ.

მისი თაოსნობით შეექმნა ქართული თეატრი. ვფიქრობ, იმ წლებში ჩვენი თეატრი საუკეთესო იყო. „სირანო და ბერჟერაკი“, „ასი წლის შემდეგ“, „ფსკერზე“, „საბრალებო დასვენა“, „ფიროსმანი“. ცალკე უნდა აღინიშნოს „კახაბერის ხმალი“, როგორც ერთხელ თვით გიგა ლორთქიფანიძემ ბრძანა, მისი რეჟისურის საუკეთესო ნიმუში.

კინოში „დათა თუთაშხია“... ამ ფილმზე ჭაბუა ამირეჯიბმა თქვა, ამ სურათის მთავარი ღირსება ისაა, რომ დაახლოებით 100 ერთმანეთზე უკეთესი მსახიობი გამოჩნდაო. მსახიობის შერჩევა როლისთვის გიგა ლორთქიფანიძის განსაკუთრებული თვისებაა. ამ მხრივ ვერავის შევადარებ. ასევე ზუსტად იცის დროის შესაფერისი ნაწარმოების პოვნა. უადრესად მუსიკალურია, ემოციური, რიტმის განსაკუთრებული გრძნობა აქვს. თვალი აქვს უნაკლო: არაფერი გამოუპარება, მთავარი ხაზი არასოდეს ეწრდის, ავტორის ერთგულია, უყვარს და ენდობა არტისტს, მისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს მხატვართან, კომპოზიტორთან მუშაობას.

ბევრი კარგი მოწაფე გაზარდა როგორც რეჟისურაში, ასევე მსახიობებშიც. თეატრალურ საზოგადოებას დიდი ხანია ხელმძღვანელობს.

თავის დროზე თეატრიდან პენსიაზე გასულ მუშაკს საზოგადოების სახსრებიდან პენსიაზე იმდენს უმატებდა, რომ მუშაობის ბოლო წლის ხელფასს უტოლდებოდა. თეატრალურ ინსტიტუტში სტუდენტებისათვის უფასო კვება დააწესა.

მერე მისი აქტიური მოღვაწეობა პარლამენტში. წარმოუდგენელი ენერჯია აქვს. ბრწყინვალე ორატორია, მრავალმხრივ განათლებული, მეტროპოლი, პატრიოტი. ბედის მადლიერი ვარ, წლების განმავლობაში მასთან რომ მომიხდა მუშაობა.

ვულოცავ საიუბილეო თარიღს და ვუსურვებ დიდხანს სიცოცხლეს. კიდევ ბევრი სიკეთის მოტანა შეუძლია.

ოთარ მელვინიძე

გიგა ლორთქიფანიძე ჩვენი თანამედროვე ხელოვნების ერთ-ერთი უთვალსაჩინოესი წარმომადგენელია. მან დიდი ღვაწლი დასდო ქართულ კულტურას არა მარტო როგორც თეატრისა და კინოს რეჟისორმა, არამედ როგორც საზოგადო მოღვაწემ და პედაგოგმა. იგი ყოველდღიურ ცხოვრებაშიც გამოიჩენდა სხვებისაგან მკვეთრი ინდივიდუალობით, შეუპოვრობით, უკომპრომისობით და პიროვნული სიძლიერით.

ბატონ გიგას აქვს იუმორის არაჩვეულებრივი გრძნობა, რაც ნიჭიერი ადამიანის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებაა. არაერთხელ, ურთულეს ვითარებაში, როდესაც ქართული კულტურის პრობლემების გადაჭრისას დილემის წინაშე ვმდგარვარ, სწორედ გიგა ლორთქიფანიძე ამომდგომია მხარში და საკითხის დადებითად გადაწყვეტაშიც ლომის წილი შეუტანია.

სუსილი გოგიპერიკე

გიგა ლორთქიფანიძე უადრესად მაღალი დონის პროფესიონალი რეჟისორი და ამავე დროს, უკეთილშობილესი პიროვნებაა. მის თავზე ერთი წისქვილის ქვა არ დატრიალებულა, თორემ დაწყებული მშობლების უბედურებიდან, პიროვნებად ჩამოყალიბების ურთულეს გზაზე არა ერთი ბრძოლა გადახდენია. ჩემს თავს უფლებას არ მივცემ შევაფასო ის, როგორც ხელოვანი, მაგრამ ერთი მაინც უნდა ვთქვა, რომ ის ჭეშმარიტად ქართული სულის მქონე შემოქმედია. ქართული ხასიათის უბადლო გამომხატველი, რის მაგალითად თუნდაც „დათა თუთაშხია“ გამოდგებოდა. გიგა ლორთქიფანიძე ცოდნისა და განათლების საჭურჭლეა.

უბრწყინვალესი და ჰყავს, მარიამი – შესანიშნავი მეცნიერი, ეტყობა დამას სისხლში აქვთ გამჯდარი ქართული პრობლემებისადმი განსაკუთრებული, ყურადღებიანი დამოკიდებულება. დიდი ხნის განმავლობაში გიგა ლორთქიფანიძესთან ერთად ვმოღვაწეობდი პარლამენტში და ვთვლი, რომ დიდი სამსახური გაუწია საქართველოს კულტურასა და კონკრეტულად, ქართულ თეატრს; კულტურული მემკვიდრეობისა თუ თეატრის შესახებ კანონები ამის ნათელ მაგალითს წარმოადგენენ.

მისი ყოველი მონათხრობი თეატრალურ სანახაობას წარმოადგენს – ისე ნიჭიერად და სახიერად ყვება რაიმე ამბავს, რომ გავიწყდება, უბრალო მოკვდავს უსმენ თუ ზეციურ არსებას, რომელიც ჰიპნოზს გიყვითებს და ყოველდღიურ ჭირ-ვარამს უცბად გავიწყებს. ეს კი დიდი რამაა ჩვენი ყოველდღიური სიძნელებით აღსავსე ცხოვრებაში. იმდენად სასიამოვნო პიროვნებაა, რომ მასთან ყოველი შეხვედრა ჩემთვის ნამდვილი დღესასწაულია.

ნოდარ აგაბლობელი

თბილისში "საქართველოს მენიცი" რომ ჩამოვიდა, მე კარგი შურით მშურდა; მათ ასეთი საოცარი თეატრი ჰქონდათ, მაგრამ გავიდა ხანი და აქ რუსთავში, ბატონმა გიგამ შექმნა უკეთესი თეატრი, ერთი პერიოდი ასეთი თეატრი არავის არ ჰქონდა. მე ბავშვს ველოდებოდი და „სირანო

დე ბერჟერაკი“-ის რეპეტიციებს ვესწრებოდი. მსახიობების ასეთი ერთსულონება არსად და არასდროს არ მინახავს. თუ სცენაზე იყო ოთარი, ან რეზო, ან ქეთინო, ან ლეილა... ყველა თავისუფალი მსახიობი კულისებიდან უყურებდა და ქომაგობდა. მათი სახე არ დამავიწყდება, ანთებული თვალებით, როგორც ფეხბურთზე, ერთი აკლდათ რომ დაეძახათ „მიდი, მიდი, დაგლიჯე“.

რა თქმა უნდა, ეს ბატონი გიგასაგან მოდიოდა. მერე ბედმა გამიღიმა და უკვე ნათამაშებ ორ სპექტაკლში დუბლიორად მეც დავინიშნე. „სირანოში“ – როქსანაზე. და „ას წელში“ ელის ჩერემისოვაზე. მადლიერი ვარ თქვენი, ბატონო გიგა, ამ არაჩვეულებრივი როლებისათვის. მადლიერი ვარ მარგარიტასთვის „ფიროსმანში“. ჩვენ ოჯახებით ვმეგობრობდით და ოთარი და ბატონი გიგა ზოგჯერ გაიბუტებოდნენ და არ ელაპარაკებოდნენ ერთმანეთს. უნდა გენახათ ბატონი გიგას დედა, საოცარი ქალბატონი ნინო. იგონებდა რაღაცებს, მირეკავდა და მეუბნებოდა, „ბოჰო, თქვენ აქ მოდით და გიგა რომ მოვა, მე ვეტყვი რომ არ ვიყავი კარგად და მე დაგიძახეთ“. არაჩვეულებრივი ქალბატონი იყო. ვერ იტანდა მათ ჩხუბს. უნდოდა, სულ კარგად ყოფილიყვნენ. არ დამავიწყდება ბატონ გიგასთან სახლში საოცარი საღამოები, ყველა თეატრი, რომელიც კი მოსკოვიდან ჩამოდიოდა, მასთან სტუმრობდა. არაჩვეულებრივად იოლია მასთან მუშაობა, არ გაღიზიანებს, პირიქით, გეხმარება. მისი „დათა თუთაშხია“ საუკუნეებს დარჩა. მე ასეთი სრულყოფილი ფილმი მსახიობებით, მუსიკით, მხატვრობით და რეჟისურით, ცოტა მინახავს.

ბატონო გიგა, ძვირფასო, იცოცხლეთ დიდხანს და მადლობელი ვარ, რომ თქვენ არსებობთ.

ბურანდა ბაგუნია

გიგა ლორთქიფანიძე უპირველესად თეატრის რეჟისორია, თუმცა საკმაოდ ნაყოფიერად იმუშავა კინოშიც. მას აქვს უტყუარი ალლო, ზუსტად შეარჩიოს ლიტერატურული თუ დრამატული ნაწარმოები და თითქმის ათიანში მოარტყას მსახიობების განაწილებისას. ეს არის მისი, როგორც რეჟისორის, ძირითადი იარაღი.

ეს თვისებები სრულყოფილად გამოვლინდა „დათა თუთაშხიას“ შექმნისას. ეს ნაწარმოები იმდენად მიიღო და შეითვისა მკითხველმა, რომ ყველას ჩამოუყალიბდა აზრი ამა თუ იმ პერსონაჟის შესახებ. გიგა ლორთქიფანიძემ შეძლო არ დაერღვია ეს წარმოსახვა არც მკითხველისა და არც მაყურებლისათვის, რაც ძალიან ძნელია. გიგა ლორთქიფანიძის შემოქმედებითი ცხოვრების მანძილზე რეჟისურამ მრავალი ეტაპი და მიმდინარეობა განვლო. რეჟისორები ცდილობდნენ ხარკი გაეღოთ ყველა „იზმისათვის“ და მათ შორის თავისი მხატვრული პრინციპებით გიგა ლორთქიფანიძე აღმოჩნდა ყველაზე სტაბილური, რადგანაც მას არასდროს უღალატია თავისი შემოქმედებითი გეზისათვის – ეს იყო და არის სიმართლე, რეალიზმი ამ სიტყვის მაღალმხატვრული გაგებით, უბრალოება, აზრის ტევადობა და იუმორი. ამ მხრივ, განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია ის სპექტაკლები, რომლებიც ნოდარ დუმბაძის შემოქმედების საფუძველზე შეიქმნა. აღსანიშნავია, რომ ბნმა გიგამ ბრველმა განახორციელა ამ მწერლის ბრწყინვალე ლიტერატურული ნიმუშები თეატრში, ვფიქრობ, გიგა ლორთქიფანიძის შემოქმედება ჯერ კიდევ არ არის ბოლომდე შესწავლილი და ზემო ხსენებული მისი შემოქმედებითი თავისებურებები და პრინციპები სათანადო ანალიზს მოითხოვს.

რაც შეეხება გიგა ლორთქიფანიძეს, როგორც პიროვნებასა და საზოგადო მოღვაწეს, თამამად მინდა განუაცხადო: ბ-ნი გიგა არის ქართული თეატრის პატრონი და მისი ჭირისუფალი. ეს გამოვლინდა მისი თეატრის მოღვაწეთა კავშირის თავმჯდომარეობისა და თეატრისა და კინოს სახელმწიფო ინსტიტუტის რექტორობის პერიოდში. სიტყვა „პატრონი“ მე ვგულისხმობ არა დაპატრონებას, არამედ მოვლასა და ზრუნვას საზოგადოებისა და დაწესებულებების, რომლებსაც ის ლიდერობს.

და მე მიმაჩნია, რომ ყველა ამ თვისებით შემკული არის მხოლოდ გიგა ლორთქიფანიძე. არა მგონია, არსებობდეს ადამიანი, რომელიც იცნობდეს მას და არ უყვარდეს. ესეც მისი, როგორც გამორჩეული პიროვნების, განსაკუთრებული თვისებაა. ყოველივე ეს მაძლევს საფუძველს დავასკვნა, რომ გიგა ლორთქიფანიძე დიდი ავტორიტეტის მქონე საზოგადო მოღვაწე, სიცოცხლით სავსე, ენერგიული პიროვნებაა, რომელსაც წლები ვერასოდეს დააბერებს.

ქეირფასო ბატონო გიგა!

ჩემი ეს მცირე მოსალმება, რაკი არავის შეუკვეთია, ისევე მოულოდნელად დაგადგებათ თავს, როგორი მოულოდნელობითაც დაგადგათ ის 75-ე წლისთავი, რომელიც, თქვენ თვითონ რომ არ გაგემხილათ, ვერავინ მიხვდებოდა!

მაგრამ ჩვენ, თქვენი ნიჭის თავყვანისმცემელები, სხვა - უფრო მნიშვნელოვან რამეებს ვართ მიხვედრილნი!

მაგალითად იმას, რომ თქვენ დიდი შემოქმედი ხართ!

მაგალითად იმას, რომ თქვენ მეტისმეტად სჭირდებით ჩვენს ქვეყანას!

და, იმასაც, უერთგულეს დამცველად რომ ევლინებით ყველა დროის ქართულ კულტურას!..

სხვებს რომ თავი დაეანებოთ, მე პირადად, იმის მიუხედავად, ცოტა გვიან რომ გაგიცანით, მაინც ბევრი რამ ვიცი თქვენზე!

მაგალითად, ვიცი ის, რომ მეგობრისთვის თავდადებული მეგობარი ხართ!

მაგალითად, ვიცი ის, რომ მტრისთვის თავგადაკლული მტერი ხართ!

ისიც ვიცი, თუ რა მშვენიერად შეგიძლიათ გაუძღვეთ ქართულ სუფრას, რა დიდებულად ხმარობთ ხელჯოხს - თუკი ვინმე ან ამ სუფრას, ან ღირსებას შეგიგინებს!

ხოლო სიმღერა, თქვენ რომ იცით, ისეთი უნდა!

გუშინაც გნახეთ, შემოდგომის ყვავილებით - სიმღერ-სიმღერით - დიდებასთან რომ მიგქონდათ!..

არ გაგვივირდეთ, ბატონო გიგა და, რაც თქვენ არ იცით, - მე ისიც ვიცი!

თუ გნებაეთ, ჩამოგითვლით! -

თქვენ არ იცით ღალატი - ათასში ერთხელ, ცოლს რომ უღალატებ, ის არ ითვლება!

თქვენ არ იცით შური - სხვას ისეთი არაფერი აქვს, თქვენი შესაშურებელი რომ იყოს და, იმიტომ!

და, რაც მთავარია, თქვენ არ იცით ფულის სიყვარული, რადგან ის თქვენ მოჭარბებულად, არასოდეს გქონიათ, მისი შეყვარება რომ მოგესწროთ!

ღვინო და ქეიფი კი გიყვართ და, ღმერთმა შეგარგოთ!

ამ საქმეში კი, თქვენი არ იყოს, - „მეც ასეთი ვარ და ვერავისთვის გამომხელა!..“

სხვათა შორის, ღვინოზე, არც ახლახანს დამოწმებული სტრიქონის ავტორი, გალაკტიონი, ამბობდა უარს.

და, საერთოდაც, ამ თემამ რომ არ გამიტაცოს, ბატონო გიგა, თქვენი ცხოვრების ამ მნიშვნელოვან თარიღსაც უნდა დაუპბრუნდე!

მოკლედ ვიტყვი:

გაკეთებული საქმეების მიხედვით, ეს ასაკი ახლა თქვენ რომ ხართ, - ცოტაა!

ხოლო იმასთან შედარებით, როგორც გარეგნულად გამოიყურებით, - ბევრი!

ისე კი, რომელი ვარსკვლავთმრიცხველი მე ვარ, წლები რომ გითვალთმობდნენ უბრალოდ ვიტყვი, რასაც მეტს იცოცხლებთ, თქვენთვისაც კარგია და ჩვენთვისაც, კიდევ უკეთესი კი - ჩვენი ქვეყნისთვის იქნება!

ახლა, რა თქმა უნდა, თქვენი ცხოვრების შემოდგომაა და, ის ყვავილები, თქვენს შემოქმედებაში რომ არიან გაბნეული, აუცილებლად დიდებასთან უნდა მიიტანოთ!

მე, ერთ კაცს, ეს მჯერა!

ვისაც არა, - შევეცდები დავაჯერო!..

ულრმესი პატივისცემით,

თამაზ ღივიციანი

ჩემო გიგა!

ყოველი შეხვედრა შენთან და შენს ხელოვნებასთან იმდენად საკვია ნიჭიერებით, იუმორით, ვნებით (შენ ხომ ვნების გარეშე არაფერს აკეთებ), რომ მე პირადად სიცოცხლეს მიხანგრძლივებს და, ჯანდაბას, ეგოიზმად ჩათვალე - მინდა, რომ შენი არსებობით დიდხანს გვიხანგრძლივებდე სიცოცხლეს.

1959 წლის შემოდგომაა. მე და ოთარ აბესაძემ დავამთავრეთ ჩვენი პირველი ფილმი, რომელიც დავით კლდიაშვილის მოთხრობის მიხედვით გადავიღეთ. ამ ფილმით ჩვენ დიპლომიც უნდა დაგვეცვა. კინოსტუდიის ეზოში გამოკრული იყო განცხადება, რომ ფილმის განხილვა ხვალ შედგებოდა.

ჩვენი ფილმის დირექტორმა გვერდზე გამიყვანა და ჩურჩულით მითხრა, რომ ხვალ, განხილვისას მე და ოთარს დამარხვას გვიპირებენ. ზუსტად ასე თქვა - დამარხვას გვიპირებენ და მომავალში ფილმის გადაღებას ვეღარ მოესწრებითო.

შეეწუხდი, ვეღარ მოვისვენე, ამ დროს, ბუნებრივია, ახლობელს გინდა გაუზიარო წუხილი. წავედი ელდარ შენგელაიასთან, ვხედავ სუფრას უსხედან ელდარი, თამაზ მელიაეა, ნოდარ დუმბაძე და გიგა ლორთქიფანიძე. ერთი ბოთლი კონიაკი უდგათ, მაგრამ ისეთი ჟრიაშულია, დიდი წვეულება გეგონებათ. წარმოიდგინეთ, ეს ოთხი ნიჭითა და იუმორით სასუსე კაცი რა ცეცხლს დაანთებდა. მარტო მე ვიჯექი ყურჩამოყრილი. ბოლოს და ბოლოს თამაზმა მითხრა, - რა დაგეპართა, მერაბულკა, თქვი რამე, ან იმღერე, ან გაიცინე მაინც. თამაზმა მერაბულკა შემარქვა, რადგან კინოინსტიტუტში ასაკით ყველაზე უმცროსი და ალბათ, მიაბიტი ქართველი მე ვიყავი.

ვუთხარი რაშიც იყო საქმე.

- ვინ? - იციოთ თამაზმა. - ვინ თხრის სამარეს? კაკო ძიძიგურის (კინოსტუდიის დირექტორი) და დათიყო ჩხიკვიშვილის (ცეკას კულტურის განყოფილების გამგე) ხელში ლაფათა არ მინახავს, ყანწი მინახავს.

არ ვიცი იმ დამეს მათ რა მოიმოქმედეს, ვის ელაპარაკენ ან მოიმოქმე-

დღეს კი რამე, მაგრამ მეორე დღეს არავის დაუსამარებია ვართ. განხილვები ჩვეულებრივი კეთილგანწყობით მიმდინარეობდა. დამწყებ რეჟისორებს სულ თავზე გვისვეს ხელი და როდესაც გაირკვა, რომ არავითარი საფრთხე არ გვემუქებოდა და მიწაში არავინ არ გვდებს, მაშინ დაიწყო, რაც დაიწყო. დაიწყო პროფესიული საუბარი და ჩვენივე მეგობრები მოგვაწვნიან, მაგრამ რას მოგვაწვნიან! თამაზმა, ნოდარმა და გიგამ ცეცხლი დაანთეს, მე და ოთარი თავს ვიცავდით, რაც შეგვეძლო. მახსოვს, მე ჩემი მასწავლებლის მიერ ნაწავლ ერთ ტერმინს ვიმეორებდი – „ტემპო-რიტმი“ და ვასაბუთებდი, რომ ფილმი არ შეიძლება სხვა „ტემპო-რიტმში“ იყოს გადაღებული. ამ ტემპო-რიტმშია, როგორც ჩანს, გიგა გააღიზიანა, მან თავისი ჯოხი აღმართა და იატაკს დაჰკრა:

- არ ვიცი მე ეს შენი ტემპო-რიტმი, მერაბულკა, მაგრამ ვიცი, რომ დავით კლდიაშვილი არ შეიძლება იყოს მოსაწყენი!
- იმის შემდეგ მე-ცეცხლივით მეშინია მოსაწყენი ხელოვნების და, როდესაც ფილმს ვიღებ, თვალწინ მიდგას ჯოხმოღერებული გიგა ლორთქიფანიძე, რომელიც მეუბნება:
- მერაბულკა, ხელოვნება არ შეიძლება იყოს მოსაწყენი!

მერაბ კოკოჩავილი

მეოცე საუკუნის ქართული კულტურა მდიდარია ხელოვანი ადამიანებით. ნიჭიერება არასოდეს მოკლებია ქართულ თეატრს, მაგრამ საბჭოთა სისტემაში, როცა პარტიამ და მთავრობამ ხელში აიღო სადავე, სისტემის ღონეზე აიყვანა ხალხზე ზრუნვის იდეოლოგია. ყველაფერი მას უნდა ეკეთებინა, ყველაფრის ხელმძღვანელი და წარმმართველი იგი უნდა ყოფილიყო. ასეთ პოლიტიკურ და სოციალურ პირობებში უაღრესად ძნელი იყო საზოგადოებაში ლიდერის მდგომარეობის მოპოვება და საზოგადო მოღვაწის ფუნქციის შესრულება. თითქოს დაიკარგა ან უფრო სწორად დაკნინდა თეატრის მე-19 საუკუნის ტრადიცია, როცა მწერლები და მსახიობები ამავდროულად საზოგადო მოღვაწეებიც იყვნენ, ბევრი საქმის გაკეთება უხდებოდათ ერთდროულად.

მეოცე საუკუნის ბოლოს და ოცდამეერთე საუკუნის დასაწყისისათვის ფაქტობრივად დამოუკიდებელ საქართველოში გიგა ლორთქიფანიძე ქართულ თეატრში რჩება ერთადერთი ფართო მასშტაბის საზოგადო მოღვაწედ, არა მხოლოდ იმიტომ, რომ იგი თეატრალურ მოღვაწეთა კავშირს უდგას სათავეში. მას უკავია საზოგადო მოღვაწე რეჟისორის, ლიდერის მდგომარეობა. ამგვარი მდგომარეობა კარგა ხანია არა აქვთ სხვა გამოჩენილ რეჟისორებს. როგორც ვთქვით, ქართულ თეატრს არ აკლია ნიჭიერი ხალხი, მაგრამ ძალიან გვაკლია მოღვაწეები. გვაკლია ის ადამიანები, რომლებსაც შეუძლიათ

შეასრულონ იმედის, საყრდენის ფუნქცია.

ეს კი განსაკუთრებული ნიჭია!

გიგა ლორთქიფანიძეს მართო „დათა თუთაშხია“ რომ გადაეღო, მანც დარჩებოდა ქართული კინოსა და საერთოდ, ქართული კულტურის ისტორიაში. ამ ფილმის მნიშვნელობა ისტორიულია, რადგან იგი ბევრად სცილდება წმინდა კინემატოგრაფიულ ან, თუ გნებავთ, საერთო მხატვრულ ამოცანებს, მან შემოგვინახა ქართული თეატრის სამსახიობო სკოლის (დიახ, სკოლის) მიღწევები, რის საშუალებაც თეატრს თავისი სპეციფიკური ბუნების გამო არ შეეძლო გაეკეთებინა.

თავისუფალი, დამოუკიდებელი საქართველოს თეატრს მომავალშიც ყველაზე მეტად დასჭირდება სწორედ გიგა ლორთქიფანიძესავით მეტრძოლი, ეროვნული სულის ხელოვანი.

პასილ კინამაჰ

გიგა ლორთქიფანიძეს 75 წელი შეუსრულდა. პირადად ჩემთვის იგი, უწინარესად, ქართული თეატრის მოღვაწეა, მიუხედავად იმისა, რომ მისი მკვეთრი ინდივიდუალობა მუდამ თვალსაჩინო იყო თავისი მასშტაბებით და მოღვაწეობის ასპარეზით. ამის მიზეზი, რა თქმა უნდა, თავად მის პიროვნებაში უნდა ვეძებოთ, რომელიც აღსავსეა ენერჯით, ნიჭით, ტემპერამენტით, იუმორის გრძნობით, უშუალოებით, მდიდარი ემოციური სამყაროთი, საოცარი ოპტიმიზმით, აქტიურობით და დაუოკებლობით. მასზე ამბობენ, ავ-კარგიათი კაციაო, მაგრამ განა წინააღმდეგობებით აღსავსე ბუნება არ ბადებს ადამიანში შემოქმედების მოთხოვნილებას?

გიგა ლორთქიფანიძის გზა არ არის მარტივი და სწორხაზოვანი. ვერც იმას ვიტყვი, რომ ამ გზაზე მოსიარულე თავშეკავებული, ფრთხილი ან მოყრდნობული იყოს, ერიდებოდეს კონფლიქტურ სიტუაციებს, ძნელ უღელტეხილებს, ციცაბოებს და რისკს. გიგა ლორთქიფანიძემ დასაბამი მისცა სრულიად ახალი ტალღის წარმოქმნას. მან ახალი სასიცოცხლო ძალა შთაბერა განცდის სკოლის თეატრს, რომელიც სასცენო ხელოვნების უმთავრესი შტოა და ურომლისოდაც ცოცხალი თეატრი აზრს დაკარგავს და შეწყვეტს თავის არსებობას.

გიგა ლორთქიფანიძემ ძალიან დიდი როლი ითამაშა ჩემს ცხოვრებაში. მან გამიღო თეატრის კარი. ეს იყო 1964 წელს, როცა სოხუმის თეატრიდან დაბრუნებული ახალბედა რეჟისორი გრიბოედოვის თეატრში „ანა ფრანკის დღიურის“ დასადგმელად მიმიწვია. ბოლო ერთი წლის შემდეგ, როცა მარჯანიშვილის თეატრის ხელმძღვანელი გახდა, მარჯანიშვილის თეატრში მიმიყვანა. ჩემთვის ეს ორი ფაქტი საკმარისზე მეტია. მე არ ვიცი, როგორ წარიმართებოდა ჩემი ცხოვრება, ასე რომ არ მომხდარიყო. მაგრამ გიგა ლორთქიფანი-

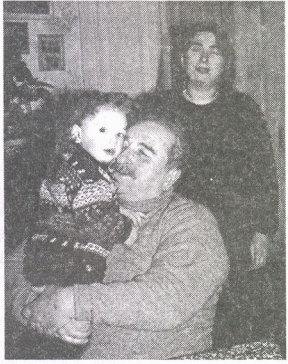
ძის ამაგი მარტო ამით არ შემოიფარგლება. ჩემს შემოქმედებითს ბაში მეტად. მნიშვნელოვანი იყო ლალი როსებას დრამატურგიასთან შეხვედრა. ეს ავტორი კი გიგა ლორთქიფანიძემ გამაცნო. მას ძალიან მოსწონდა „პროვინციული ამბავი“ და „პრემიერა“, ალბათ, განხორციელებასაც ფიქროდა, მუშაობდა, რამდენიმე წელი ინახავდა, მაგრამ ერთ მშვენიერ დღეს მითხრა, მე გვინი, ეს პიესები შენ უნდა დადგაო. იშვიათია შემთხვევა, მთავარი რეჟისორი კარგ პიესას სხვა რეჟისორისათვის იმეტებდეს. (ქართულ თეატრში მხოლოდ მარჯანიშვილი ყოფილა ასეთი).

მედა კუჭუნია

ჩემო გიგა!

მინდა გისურვო კარგად ყოფნა და ჯანმრთელობა, გისურვებ კიდევ ბევრის გაკეთებას შენი ერისათვის და ოჯახისათვის. გრძელი გზა განველეთ და კიდევ გასავლელი გვაქვს. მინდა იცხოვრო ისე, როგორც შეშენის ნამდვილ შემოქმედს. მიხარია, რომ ჩემგან ამ სიტყვების მოსმენა შენთვის დამაჯერებელი იქნება. მინდა ვიყო ყოველთვის შენს გვერდით „აქაც და იქაც“. გახსოვდეს, რომ ყველაზე საუკეთესო, რაც ჩვენ შევქმენით, არის ჩვენი ოჯახი, ჩვენი შვილები და შვილიშვილები.

ქეთევან პიკნაძე

იმ მრავალ განსაცვიფრებელ თვისებებთან ერთად, რომელნიც გიგა ლორთქიფანიძის პიროვნებას ასე ამშვენებს და ასე რიგად გამორჩეულს ხდის ხალხის თვალში, უკანასკნელი ადგილი უჭირავს მის საზოგადოებრივ ტემპერამენტს, რაც მისი ბუნების ღრმად ეროვნულობაში იღებს სათავეს.

ასეთი გულმზურეაღე ადამიანი იშვიათად შემხვედრია. კარგიც და ავიც გულთან ახლოს მიაქვს, მისთვის სრულიად უცხოა ნეიტრალური პოზიცია. სამართლიანობის დასაცავად ხმალი მუდამ გამიშვლებული აქვს და რაც დრო გადის, ეს ხმალი უფრო და უფრო ფხიანი ხდება, არ ბლაგვდება. ამიტომაც სცემენ მას პატივს და ამიტომაც ეშინიათ მისი. როცა თავის სიმართლესა და დარწმუნებული (იგი კი ყოველთვის თავის სიმართლესა და დარწმუნებული) სასტიკია თავისი ოპონენტების მიმართ, თუმც თავის მრისხანებას „არბი-

ლებს“ იუმორით და მახვილსიტყვაობით.

ვიმეორებ ჩემგან ადრე ნათქვამს – იგი ბუნებით ლიდერია, ახალი საქმეების მოთავე. მაშინვე ლიდერი იყო, როცა თეატრის სახელმწიფო პატრონობდა (და თითქოს, ლიდერის აუცილებლობაც არ იყო) და ახლაც ლიდერია (უფრო მეტად), როცა ახალმა სახელმწიფომ არსებითად ზურგი შეაქცია თეატრს და ლიდერობა აუცილებელი გახდა.

დარწმუნების დიდი ძალა აქვს, ყოველგვარი წინააღმდეგობის დაძლევა შეუძლია. ძალიან ადვილად იკრებს თანამოაზრეებს და მათაც გადასდებს ხოლმე თავისი ტემპერამენტის ცეცხლოვანებას. მხოლოდ ასეთ ადამიანს შეეძლო შეექმნა ახალი თეატრი, ცარიელ ადგილას აღმოცენებინა ხელოვნების დიდი ტაძარი რუსთავეში, სადაც დადგმული სპექტაკლები დღეს ლეგენდებითაა შემოსილი. მხოლოდ მას შეეძლო ჩვენს მწირ კულტურულ სივრცეში გაებრწყინებინა თეატრისა და კინოს სახელმწიფო ინსტიტუტი, რომლის აუდიტორიები ნებისმიერი ქვეყნის სათანადო ინსტიტუტს დაამშვენებდა.

ხომ მებრძოლი და შეუპოვარია, მაგრამ არაჩვეულებრივად ტოლერანტულია. ძალიან მალე ივიწყებს თავის მიერ მიყენებულ წყენას და უფრო მალე სხვისგან მიყენებულს. ამით იგი სცილდება კერძო ურთიერთობებს და მაღლდება ზნეობრივ კეთილშობილების მწვერვალამდე. ყველაფერს იმ თვალთ ზომავს, თუ როგორ წაადგება ესა თუ ის საქმე თავისი ხალხის და თავისი ქვეყნის მომავალს. ამიტომაცაა იგი დიდი ქართველი.

ნოდარ გურაბანიძე

რა დამაპიწყებს!

მრავალმა წელმა განვლო. ადამიანის მეხსიერებას შემორჩა ის, რამაც განსაკუთრებით დიდი შთაბეჭდილება დატოვა მასზე. ამჯერად დიდ ხელოვანსა და პიროვნებაზე – გიგა ლორთქიფანიძეზე მოგახსენებთ.

საოცარია ის ფაქტი, რომ ნახევარ საუკუნეზე მეტმა განვლო და დღესაც ქართველი მაყურებელი ისეთივე განცდით იხსენებს ბატონ გიგას მიერ 1956 წელს დადგმულ ნოდარ დუმბაძის „მე, ბებია, ილიკო და ილარიონს“. ნოდარ დუმბაძე ყველასათვის საყვარელი მწერალი იყო, მაგრამ, ჩემი ღრმა რწმენით, ჩვენს უნიჭიერეს რეჟისორს ხელი რომ არ მოეკიდა ამ ნაწარმოების გასცენიურებისთვის, შესაძლოა ასეთი პოპულარული არც ყოფილიყო. მაშინ მე ახალგაზრდა მსახიობი გახლდით, მანამდე მრავალ ბრწყინვალე სპექტაკლს, დიდ მსახიობს შევესწარი, მაგრამ დარწმუნებული ვარ, რომ ბატონმა გიგამ, მაშინ სრულიად ახალგაზრდა რეჟისორმა იმ დიდ მსახიობებთან ერთად უდიდეს წარმატებას მიაღწია. ბრწყინვალე გამარჯვებით მან დიდი

სახელი დაიკვიდრა. სესილია თაყაიშვილის ბებია ყველას ბებიად გადამსწავლა იმ წლიდან მოყოლებული დღემდე ბ-ნი გიგა თავისი დიდი ნიჭით, საოცარი ალლოთი, რაც ნიშანდობლივია მისი შემოქმედებისათვის, გრძნობს, ვინ რომელ როლზე დააკავოს.

ბატონმა გიგამ იცის, ვინ რას იმსახურებს. განცვიფრებული ვუსმენ, როდესაც რომელიმე მსახიობზე საუბრობს, არაფერს აკლებს, პირიქით, გადაჭარბებთაც კი აქებს. ამას იმიტომ აღვნიშნავ, რომ ბუერს ენანება კეთილი სიტყვით მაინც ახსენოს ის, ვინც მცირე წვლილი შეიტანა ხელოვნებაში.

მე არც თეატრის მცოდნე და არც კრიტიკოსი ვარ, ბ-ნ გიგას შემოქმედებაზე რომ ვილაპარაკო. ჩემგან მას ქება არ სჭირდება. მინდა ბ-ნ გიგას პიროვნებაზე მოვახსენოთ: მან, უხმაუროდ იცის სიკეთის კეთება. როდესაც ჩემი ცხოვრების თანამგზავრი მერაბ გეგეჭკორი ამ ქვეყნიდან წავიდა, დიდ განცდაში მყოფს არ გამახსენდა, ჩემი რუსთაველის თეატრის დასი გასტროლებზე რომ იმყოფებოდა. ბატონმა გიგამ შეკრიბა მარჯანიშვილის თეატრის მთელი დასი და სამძიმარზე მოვიდა. მაშინ ვიგრძენი, რა ძნელი იქნებოდა ჩემთვის, ბ-ნ გიგას ისინი რომ არ მოეყვანა. მან დიდი პატივი დასდო მერაბს, არაჩვეულებრივი გამოსათხოვარი სიტყვა წარმოთქვა.

ბატონი გიგა პირდაპირი ადამიანი, სიტყვის პირში მთქმელია, მაგრამ მის ნათქვამს ზიანი არავისთვის მიუყენებია.

ჩემი მეუღლე ბატონ გიგას შემოქმედებას დიდად აფასებდა. ერთ საღამოს შინ გვიან დაბრუნებულმა მითხრა: „იცო, რა სპექტაკლია „ფიროსმანი“, რა ბრწყინვალედ დადგა გიგამ. ვენაცვალე, ნამდვილად რეჟისორია, რა დიდი მსახიობია მეღვინეთუხუცესი, რა სასიამოვნოა, რომ ისტორიაში დარჩება ორი ფიროსმანის სახე: სერგო ზაქარიაძისა და მეღვინეთუხუცესის“.

უსარგებლობ შემთხვევით და მინდა უღრმესი მადლობა გადავუხადო ბატონ გიგას იმ ყურადღებისა და სიკეთისათვის, რასაც იგი კოლეგებისადმი იჩენს.

ერთხელ ჩემს ვაჟ გურამთან და რძალ ლალისთან ერთად ვიყავი ბები-აჩემის ელისაბედ ჩერქეზიშვილის ყოფილ ბინაში. იმ საღამოს გადაცემა იყო ტელევიზიით ქ-ნ ვერიკო ანჯაფარიძის სახლიდან. იქ შეკრებილნი იყვნენ, როგორც ხშირად, შემოქმედი ადამიანები. ბ-ნ გიგას არაჩვეულებრივმა გამოსვლამ დიდი შთაბეჭდილება დასტოვა მაყურებელზე. მე, აღტაცებულს, არ შემეძლო მისთვის არ დამერეკა. მუსაიფისას კედლიდან გადავარდა აგური და გაისმა ბრაზუნი. ვაიმე-თქო, დავიძახე. ბატონმა გიგამ მკითხა, რა ამბავიაო. აგური ჩამოვარდა, ავარიულ მდგომარეობაშია ელისაბედ ჩერქეზიშვილის ყოფილი ბინა-მეთქი. „წილკანის ქუჩაა, არა?“ მკითხა. ამჟამად ეს ქუჩა ლამბაშიძის სახელს ატარებს. წამომცდა, საიდან იცით ამ ქუჩის სახელი-მეთქი:

„როგორ არ ვიცი, ელისაბედი სადაც ცხოვრობდა?“ და იქვე დასძინა. მე ამ დღეებში გამოვგზავნი ხელოსნებსო. მართლაც, ორი დღის შემდეგ მოვიდნენ და კედელი გაამაგრეს. ეს მაგალითი მოვიყვანე იმის აღსანიშნავად, რაოდენ აფასებს ბ-ნი გიგა წარსული წლების შემოქმედთ.

მე დიდი ბედნიერება მხვდა წილად, როდესაც რუსთაველის თეატრში ბ-ნი გიგა ოთარ მამფორიას „მეტეხის ჩრდილის“ დასადგმელად მოიწვიეს. ვამაყობ, რომ მუშაობა მომიხდა ასეთ რეჟისორთან და პარტნიორობა სერგო ზაქარიადესთან.

მინდა გავიხსენო ჩემი პედაგოგის, ცნობილი რეჟისორის გიორგი ტოვსტონოვოვის სიტყვები, ჩემს მეუღლეს რომ უთხრა ბატონი გიგას შესახებ: „დიდი ნიჭის ახალგაზრდა რეჟისორია. მისი მომავალი დიდია“.

ბ-ნი გიგა დიდი ტრადიციების მქონე ოჯახიდანაა. რაოდენ სასიხარულოა, რომ საქართველოში არიან ისეთი ნამდვილი ქართული ტრადიციების მატარებლები, როგორც ბატონი გიგა და მისი და - აკადემიკოსი მარია ლორთქიფანიძეა.

ბ-ნ გიგას საუბარში იგრძნობა ქართული ენის დიდი პატივისცემა. მისი ცოდნა და გაფრთხილება. როდესაც სპექტაკლ „მეტეხის ჩრდილის“ რეჟეტიცია მიმდინარეობდა რუსთაველის თეატრში, ბ-ნი გიგა დიდ ყურადღებას აქცევდა მეტყველებას.

მეტად გახარებული ვარ, რომ თეატრალურ ინსტიტუტში ბატონ გიგას ხელმძღვანელობით მრავალი კარგი რეჟისორი და მსახიობი იზრდება. ვლოცავ და ყველას წინსვლას ვუსურვებ ბატონ გიგას ხელმძღვანელობით.

მკატერინე ვანსაძე

გიგა - 75?

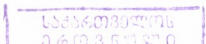
ხშირად ერთ სიტყვაში უფრო მეტი შინაარსია, ვიდრე მთელ ლიტერატურულ ნაწარმოებში. დაკვირვებული ადამიანი, რომელიც მიჩვეულია სწრაფ აზროვნებას და რომელსაც სულ ცოტა ხნის ურთიერთობა მაინც ჰქონია მასთან, ეძლევა საშუალება მოსცილდეს ყოველდღიურ უტილიტარულ მოვალებებს და ზოგჯერ ფილოსოფიურ, ზოგჯერ კი იუმორისტული დამოკიდებულებით გახედოს ცხოვრების ცალკეულ ეპიზოდებს.

მისი გაცხარება ხშირ შემთხვევაში არაჩვეულებრივი აზროვნებისა, უტყუარი ცოდნისა და ინტუიციის გამო ხდება.

მისი სახით შეგიძლიათ გყავდეთ მასწავლებელიც, დამრიგებელიც და მასტერიც!

მთავარია ძალიან გახსნილი იყოს მასთან, სულ ცოტათი მაინც იცნობდეთ მის პიროვნებას, ფრიად განათლებულს, თავისი საქმის დიდ მცოდნეს და ძალიან ხშირად სევდიანს - და თქვენ წარმოიდგინეთ - ცრემლიანსაც.

2. „თეატრი და ცხოვრება“ №5

თუ რა ღვაწლი აქვს ქვეყნის ხელოვნების განვითარების საქმეში, ლასათვის ნათელია და ამაზე ლაპარაკს მე თავს ვარიდებ, ჩემს პერსონას არ ვაძლევ უფლებას მისი შემოქმედება გავარჩიო.

სამაგიეროდ, მაქვს უფლება აღტაცება გამოვხატო ამ საინტერესო ადამიანის ცხოვრებასა და სხვადასხვა სფეროებში მონაწილეობის გამო.

მოღვაწეობა – ეს ის სიტყვაა, რომელიც ასე ძალუმად გასდევს მის ბიოგრაფიას და პირდაპირი კონტექსტია მისი ცხოვრების დასახასიათებლად.

არა მგონია, ხელოვანისათვის უფრო საინტერესო რამ არსებობდეს ამ ქვეყანაზე, ვიდრე ადამიანი.

ბევრი შესძლება მას, ვინც ბევრით ივალეებს თავს!

ასეთია ჩემთვის გიგა...

ამ სახელსაც ადამიანების დიდ ნაწილში გამოარჩევ!

ჩვენი ცხოვრება მოგზაურობაა, აზრი და იდეა კი გზის მაჩვენებელი, და ეს ორი ფენომენი არ არსებობს ადამიანებთან ურთიერთობის გარეშე.

ასეთია და ყოველთვის საინტერესოა ჩემთვის გიგა, ჩემი უფროსი მეგობარი და მასწავლებელი.

ჩემთვის პირადად ადამიანში ორი საზომი არსებობს, გონება და მორალი და ეს ორივე გიგას სულიერების ნამდვილი იარაღია.

და კიდევ ყველაზე დიდი ძვირფასეულობა მასში – ოპტიმიზმი!

დაუღალავი შრომის უნარია აუცილებელი კანონი, როგორც ხელოვნებისათვის, ისე ცხოვრებისთვისაც; და დაუღალავი შრომა მისი ცხოვრების ნამდვილი სინონიმია.

ვისაც საკუთარი სათქმელი არა აქვს, მისთვის უკეთესია ჩუმად იყოს!

სწორედ ამიტომაც ჩემთვის ძალიან გასაგები, თუ რატომ ვავალებთ სწორედ მას საჭირობოროტო საკითხების გადაწყვეტას ჩვენს თეატრალურ მოღვაწეობაში.

არ არსებობს რაიმე საკითხზე შექმნილი აზრი, რომლის გამოხატვა არ შეიძლებოდა უბრალოდ და მკაფიოდ, გიგა ამ საქმის დიდოსტატია, თუ სადმე თავის მადლიან სიტყვას დროულად მიაწვდიდა ხოლმე, იქ საქმეც არ წახდებოდა.

ადამიანი მხოლოდ თავისი ბედნიერებისთვის არ ცხოვრობს, მან უნდა შემეცნოს უდიდესი კანონი, ადამიანურობისა!

გიგა ყველას ემსახურება, მაგრამ არავისთან არ მოსამსახურეობს, მას ამის უფლება აქვს, რადგანაც ამაყია და ეს სიამაყე მისი განვლილი ცხოვრებით მტკიცდება.

ერთხელ ძალიან მოწყენილ გიგასთან მომიწია ყოფნა, უსამშობლო კაცს ჰკავდა, დარწმუნებული ვარ სწორედ მაშინ ფიქრობდა ქვეყანაზე!!!

– მეგობართან ბედნიერების დღეს მხოლოდ მიპატივებით უნდა მიხვიდე და უბედურების დღეს დაუპატივებლად – და დიდხანს არც უნდა მოსცილდეო, მითხრა, ეს კაცური მოვალეობააო!

ვალდებულება ქვეყნისა თუ ხალხის წინაშე, მისი სასიცოცხლო ძალაა. გულთ მინდა, რომ დიდხანს არსებობდეს ამ ქვეყანაზე ჩემთვის საყვარელი, უფროსი მეგობარი და მასწავლებელი - ფანტასტიური ოჯახის შვილი და გენიალური მამულიშვილი!

ყველას გვსმენია იმ ქართულ სიტყვათა კონა, რომელსაც თავად გიგა ხმა-რობს ხოლმე გამოჩენილი ადამიანების დასახასიათებლად, სახეგანათებული და ბედნიერი - ეს კი არაჩვეულებრივი მონოლოგია სიხარულზე!!!

გილოცავ!!!

შანრი !!!

გიგა ლორთქიფანიძემ აღმოაჩინა ქართულ თეატრს ნოდარ დუმბაძე და დაუვიწყარი სახეები შექმნა მარჯანიშვილის თეატრის სპექტაკლებში: „მე, ბე-ბია, ილიო და ილარიონი“, „მე ვხედავ მზეს“.

გიგა ლორთქიფანიძემ ჩამოაყალიბა რუსთავის თეატრი და სანამ იგი ხელმძღვანელობდა მას, ის იყო უბრწყინვალესი ქართული თეატრი.

გიგა ლორთქიფანიძემ გადაიღო, ახლა უკვე „საუკუნის ფილმად“ აღიარებული „დათა თუთაშხია“ და მისი მრავალმხრივი ტალანტის სხვა გამოვლი-ნებებს რომც არ შევხვხ, იქნება ეს იუმორის განსაცვიფრებელი გრძნობა, მომაჯადოებელი მუსიკალურობა, სიმღერის კულტურისა თუ მთხრობელის განსაკუთრებული ნიჭი, ზემოაღნიშნული თითოეული მოვლენა სრულიად სა-კმარისი იქნებოდა ერთი, დიდად ნიჭიერი რეჟისორის ბიოგრაფიისათვის.

...და მაინც, განგებამ იმდენად უხვად მიჰმადლა მას ღირსებები, იმდენად მძლავრადაა მასში გამოკვეთილი ლიდერის თვისებები და იმდენად გულწრფე-ლია მისი მოქალაქეობრივი პათოსი, რომ XX საუკუნის დასასრულის ქა-რთული ყოფა წარმოუდგენელიც კია ბატონი გიგა ლორთქიფანიძის უაღრე-სად კოლორიტული ფიგურის გარეშე.

დალი მუხლაძე

სანამ დაიწყებ თეატრში მუშაობას, გგონია, რომ თეატრში მუშაობა ბე-დნიერებაა, როცა იწყებ მუშაობას, ხვდები, რომ თეატრში მუშაობა მოვალე-ობაა, 20 წლის მუშაობის შემდეგ კი აღმოაჩენ, რომ თეატრში მუშაობა ბე-დნიერი მოვალეობაა. ხოლო თუ 30-40 და 50 წელი აქტიურად, ყოველდღი-ურად მუშაობ თეატრში, ამას უკვე შეწირვა ჰქვია.

გიგა ლორთქიფანიძე იმ ადამიანებს მიეკუთვნება, რომლებმაც თავი ქა-რთულ თეატრს შესწირეს. თეატრში ასე შეყვარებული ადამიანი მე ცოტა მინახავს, მას შეუძლია ამ სიყვარულის გამო ბევრი რამ დათმოს, ბევრ რა-მეზე თვალეები დახუჭოს, საკუთარ პრინციპებზე და შეხედულებებზე უარი თქვას. მას კონკრეტულად მარტო მარჯანიშვილის ან რუსთავის თეატრი კი არ უყვარს. მე მინახავს როგორი გააფთრებით იცავდა გიგა ლორთქიფანიძე

გორის, თელავის, ფოთის თეატრებს, მინახავს გაავებული ლორთქიფანიძის თუმის თეატრის პარალიზების გამო, მინახავს მისი ცრემლიანი, ბედნიერი თვალები მესხეთისა და ქუთაისის თეატრების გამარჯვებების დროს. ორი თეატრი გაუხსენი და ორივეს გახსნა ჩემზე ძალიან უხაროდა, რადგან სჯეროდა, რომ ამ თეატრებით, ქართული თეატრი კიდევ უფრო მდიდრდებოდა. გიგა ლორთქიფანიძე თეატრში დღესაც ისევე შეყვარებულია, როგორც ახალგაზრდა კაცი თავის პირველ შეყვარებულში, მას მთელი ქართული თეატრი უყვარს, ის მთელ ქართულ თეატრზეა შეწირული და ყოველივე ამის შემდეგ, განა საჭიროა ვილაპარაკოთ მასზე, როგორც საზოგადო მოღვაწეზე, ანდა თუნდაც როგორც რეჟისორზე? განა მისი ცხოვრება თეატრში, მისი როლი ქართული თეატრის ისტორიაში, უფრო მაღლა არა დგას, ვიდრე ნებისმიერი კარგი სპექტაკლი? თეატრის ისტორიაში რეჟისორები და მსახიობები მარტო სპექტაკლებით არ რჩებიან, თეატრის ისტორიაში პირველ რიგში, თეატრს შეწირული მოღვაწეები რჩებიან.

ახმო პარსიანაზვილი

გიგა ლორთქიფანიძე 1951 წლის სექტემბერში გავიცანი. მოსკოვიდან ახლად დაბრუნებულმა, „გიტისის“ კურსდამთავრებულმა რეჟისორმა თეატრალური ინსტიტუტის სამსახიობო ფაკულტეტის IV კურსის სტუდენტებთან ოსტროვსკის „შემოსავლიანი ადგილი“ დადგა.

ჟადოვის როლიდან მოყოლებული ჯერ მარჯანიშვილისა და შემდეგ რუსთავის თეატრში მის არა ერთ სპექტაკლში მიმიღია მონაწილეობა.

გიგა ლორთქიფანიძე იმ ლიდერ რეჟისორთა რიცხვს მიეკუთვნება, რომლებიც იშვიათი შემოქმედებითი ინტუიციის წყალობით იოლად უღებენ ალღოს მსახიობის ინდივიდუალობას და უტყუარად აძლევენ მას „თავის“ როლს, რაც მომავალშიც ეხმარება ამ უკანასკნელს საკუთარი შესაძლებლობების შეცნობაში. ამით მსახიობიც იგებს და სპექტაკლიც. ის იშვიათი ტაქტით ექცევა მსახიობს და მუშაობის პროცესში ისე ესაუბრება, აცნობს თავის შეხედულებებს, თავის მრწამსს, რომ ამა თუ იმ სცენის დამუშავებისას ის მისი ზეგავლენის ქვეშ ბუნებრივად ექცევა. და რჩება შთაბეჭდილება, რომ ყველაფერს თავად ქმნის, მით უფრო, რომ რეჟისორი არ უშლის ხელს თვითგამოვლენას შემოქმედებით პროცესში. სწორედ ეს არის ნამდვილი თანამშემოქმედება. გიგა ლორთქიფანიძე დამოუკიდებლად, მსახიობის გარეშე არასდროს წყვეტს ნებისმიერ შემოქმედებით ჩანაფიქრს. მისთვის, როგორც რეჟისორისათვის მსახიობი – მთელი თეატრია. აი, ეს არის ის უმოკლესი გზა, რომელზედაც იგი ნელ-ნელა იყრებს თანამოაზრეებს, – ერთიანად კრავს მათ ისეთ მხატვრულ კოლექტივად, რომელიც მომავალში შესაძლებელია ახალი თეატრის შემადგენლობადაც მოგვევლინოს.

გიგა ლორთქიფანიძის უდიდესი ღვაწლია რუსთავის თეატრის დაარსება.

დღეს თუ რუსთავში ასეთი მაღალპროფესიული დონის თეატრი არსებობს, უპირველესად მისი დამსახურებაა. ამიტომ იყო ლოგიკური მისი თეატრალური საზოგადოების თავმჯდომარედ არჩევა.

მის სპექტაკლებს ყოველთვის იცნობთ შინაგანი ოპტიმიზმით, სიცოცხლის ხალისით, იუმორით. რადგან მისი ავტორიც ამ თვისებების მატარებელია. გიგა ლორთქიფანიძესთან ვერასდროს მოიწყენ. ის ყოველთვის ყურადღების ცენტრშია. გულისხმიერი პიროვნებაა, რომელსაც როგორც ცხოვრებაში, ისე შემოქმედებაში მხნე და ფართო ნაბიჯებით უყვარს სიარული. გიგა ლორთქიფანიძემ კარგად იცის სიყვარულისა და მეგობრობის ფასი და რაც მთავარია, თავისი პროფესია, რომელსაც მთელი თავისი სიცოცხლე შესწირა.

გიგო სინარულიძე

გარბიან დღეები, გარბიან წლები, გარბიან წუთები ჩვენი ცხოვრებისა და უკან რომ მოიხედავ, იმ მოგონებათა ნუსხა შეგრჩება, რომელმაც ცხოვრებაში რაღაც კარგი და სასიამოვნო მოგცა. გიგას სახელი იმდენად ყოვლის მომცველია, რომ შესწინაშე გაცოცხლდებიან სრულყოფილი კაცის – ადამიანი სახე და თვისებები ნიჭიერების, კაცთმოყვარეობის, სიყვითის, ოჯახი-შვილობის, სიმტკიცის, სათნოების, ქართული კულტურის, თეატრის, მუსიკის: კინემატოგრაფიის, ქართული დრამატურგიის დიდი მოღვაწისა. ხანდახან გაცდება გიგაყრობს ხოლმე, როდესაც ბატონი გიგას ცხოვრების განაწესს შეპყვურებ. არ არსებობს არც ერთი დონისძიება, იგი რომ არ გამოეხმაუროს ან უშუალო მონაწილეობა არ მიიღოს.

55 წელია ბატონი გიგას გვერდით ვარ. 55 წელია ყოველდღე ვხვდები და მივიჩნევ, რა დაუშრეტელი ფანტაზიისა და ნიჭიერების მქონე გახლავთ. 75 წელი ბატონი გიგასთვის შუახანია. ახლა ველოდებით მისგან შესანიშნავ სპექტაკლებს და კინოფილმებს. იგი არის კაცი, რომელსაც რომეოსავით სიყვარული შეუძლია. და თუ კაცს სიყვარული შეუძლია, იგი უკვდავია.

შენც, ჩემო ბატონო გიგა, შენც!

შენი ანზორ ქუთათიელაძე

მხარკალე ბულის კასი

ბატონი გიგას შემხედვარე ვერ ვიტყვი, რომ 75 წელი დიდი ასაკია, თუმცა, ზოგიერთისთვის ალბათ, ეს თარიღი შეიძლება რაღაც რაღაცეებზე ხელის აღებას და საპატიო დასვენების უფლების მოპოვებას ნიშნავდეს. მაგრამ არა ისეთი აქტიური და დაუღალავი კაცისთვის, როგორც ბ-ნი გიგაა.

ერთი შეხედვით ჩვეულებრივი და ამ ჩვეულებრივში არაჩვეულებრივი მუხტის მქონე, ქართული თეატრის პატრიარქი, ცხოვრებაში მუდამ მოუსვენარი

გიგა ლორთქიფანიძე კვლავ ჩვეული ენერგიით განაგრძობს ბრძოლას ნიმი ფრონტზე და ეს შემართება მე მის უმცროს კოლეგას იმედით ე.ი. ასაკი არაფერია, მთავარია გული არ იყოს ასაკის შესაფერისი.

ამ 25 წლის მანძილზე, რაც პატივი მაქვს მას ვიცნობდე, ბევრჯერ მინახავს იგი გაცეცხლებული, გახარებულიც, აცრემლებულიც ბევრჯერ მინახავს თავისი ახლობლების გასაჭირის გამო, ქეიფშიც, საქმეშიც ბევრჯერ ვყოფილვარ მასთან ერთად და არასდროს შემიმჩნევია ყალბი, ორგინალობისათვის შეთხზული მანერები, ან მრავალმნიშვნელოვანი პაუზები, რაც ესოდენ დამახასიათებელია ზოგიერთი მისი რანგის ხელოვანთათვის. ბ-ნი გიგა ყოველთვის არის გულწრფელი, მართალი, გასაგები და ალბათ ამიტომაც ძალიან საინტერესოა მასთან ურთიერთობა. ჩემი ღრმა რწმენით, ეს არის ის დიდი ნიჭი, რომელსაც შეფერადება არ სჭირდება. ბ-ნი გიგას შეუძლია უინტერესო ამბავიც კი ძალიან საინტერესოდ აქციოს. და არსებული ატმოსფერო ერთბაშად, ერთი ხელის მოსმით, შეცვალოს. მახსოვს საბჭოთა კავშირის დროის, თეატრის მოღვაწეთა ყრილობაზე, კრემლში წარმოთქმული სიტყვა. მაშინ გორბაჩოვის დრო იყო და ყველა უკვე აუცილებლად თვლიდა ვინმეს ლანძღვაგინებით მოეპოვებინა მსმენელის ინტერესი. ამიტომ თითქმის მთელი ყრილობა ერთმანეთთან გაუთავებელ კინკლაობაში მიმდინარეობდა. აქეთ ზახაროვი, იქით ლავროვი, აქეთ დარონინა, იქით ეფრემოვი, იმის იქით ვიდაც კრიტიკოსი ან ცინიკოსი... და ამ გაუთავებელი კრიტიკის ატმოსფეროში გამოდის გიგა ლორთქიფანიძე და ამბობს სიკეთით სავსე, დადებითი ემოციებით აღვსილ, პოზიტიურ სიტყვას. და ეს სიტყვა აღმოჩნდა, ჩემი აზრით, ყველაზე საინტერესო და გასაგები მსმენელთათვის. იქ იყო იუმორიც, პათოსიც. მაგრამ უმთავრესი ის გახლდათ, რომ ტრიბუნაზე იდგა ქართული თეატრის ქომაგი, რომელსაც ძალიან სჯეროდა თავისი თანამემამულეების, სჯეროდა ქართული თეატრის, აწმყოსი და მომავლის (მაშინ ქართულ თეატრს მართლაც ბევრი რამ დაეჯერებოდა). დარწმუნებული ვარ, რომ ნებისმიერ სხვას იმ გარემოში ასეთი განწყობის გამოსვლა რომ ჰქონოდა, ალბათ სტუენით ჩამოიღებდნენ, მაგრამ გიგა ლორთქიფანიძეს, როგორც ზემოთ აღვნიშნე, შეუძლია იმდენად საინტერესო იყოს, რომ ნებისმიერი ვითარება თავის სასარგებლოდ შეცვალოს, ამიტომაც არის ბ-ნი გიგა მუდამ ყურადღების ცენტრში, ამიტომაც არის ყოველთვის იქ, სადაც ხალხმრავლობაა. მინდა უახლოეს ხანში ვიყო მაყურებელი გიგა ლორთქიფანიძის ახალი ფილმისა, სადაც დარწმუნებული ვარ, იქნება ვაჟკაცობა, ძალიან დიდი მეგობრობა, თავგანწირვა, მტრის მტრულად დახვედრა, მოყვასის სიყვარული, ერთმანეთის დანდობა და ძალიან დიდი იმედი. მოკლედ ყველაფერი ის, რითაც უკვე 75 წელი ცხოვრობს თავად გიგა ლორთქიფანიძე თავისი დიდი მხურვალე გულით ამ თითქმის უკვე უგულო საქართველოში.

ალექსანდრე (ნუკრი) ქანთარია

თამამად შემიძლია ვთქვა, რომ შემოქმედებით ასპარეზზე გამოსვლისას გიგა ლორთქიფანიძეს კონკურენცია მოუხდა რეჟისორთა უბრწყინვალეს ობასთან. მართალია, ასაკის გამო ბუნდოვნად, მაგრამ მაინც მასსოვს მისი პირველი სპექტაკლი „სასტუმროს დიასახლისი“, რის შემდეგაც ბატონმა გიგამ თავისი ადგილი დაიმკვიდრა ქართულ თეატრალურ ხელოვნებაში.

უნდა აღინიშნოს, რომ მასავით არავინ არ იცის როლების განაწილება. დიდი წვლილი მიუძღვის ქართული კლასიკური პროზის სცენურ ინტერპრეტაციაში.

არსებობს კლასიკური დრამატურგია, მაგრამ არსებობს ასევე კლასიკური დრამატურგიის კლასიკური სცენური ვერსია. ასე მოხდა პ. კაკაბაძის „კახაბერის ხმლის“ შემთხვევაში. ამ პიესაში ბატონმა გიგამ ავტორისეული ტექსტის სრული დაცვა მოახერხა და შექმნა ქართული თეატრის ერთ-ერთი კლასიკური წარმოდგენა.

გარდა ამისა, მინდა აღვნიშნო, რომ ბოლო ხანს საქართველოში ძალიან ბევრი თეატრი გაიხსნა, მაგრამ გიგა ლორთქიფანიძის თაოსნობით დაარსებული რუსთავის თეატრი გამოირჩევა მრწამსით, პოზიციათა და საერთო სათქმელის არსებობით. ბატონ გიგას ხომ თანამოაზრეთა შემოკრების საოცარი უნარი აქვს.

იგი აშკარად საზოგადო მოღვაწეა, საზოგადოებაში არსებული ყოველგვარი პრობლემა აღელვებს. მისი ინტერესები დიდი ხანია გასცდა თეატრალურ სფეროს. თავისი მრწამსიდან გამომდინარე, ბატონ გიგას შეუძლია იყოს ქომაგი, ამიტომ მისი ყველას გვეიმედება. დღეს თეატრის მუშაკთათვის ქომაგის პრობლემა აქტიურად დაისვა, ეს კი ბატონ გიგას ზედმიწევნით რაინდულად გამოსდის.

ნუზარ ლორთქიფანიძე

ვინც ჩვენს ქვეყანაში ცხოვრების მერვე ათეულს ითვლის, გზა ძალიან რთული აქვს გამოვლილი: სისხლიანი ოცდაათიანი წლები, მეორე მსოფლიო ომი, ყინულთღვობის, უძრაობის და დღესაც ძირეულ გარდატეხათა ხანა... მით უფრო, თუ ბუნებით ძალიან მგრძობიარე ხარ და ამის გამო ადვილად ფეთქებადი, პროფესიად კი რეჟისურა აირჩიე. თანაც არა მარტო სპექტაკლების რთული სტრუქტურის მართვა, არამედ მართვა თვით თეატრისა და მისი შექმნაც კი.

ძალიან მრავალმხრივია სათეატრო ხელოვნებაში შენი მოღვაწეობა. სადღეისოდ ეს ყველას მიერაა აღიარებული. ამ საზეიმო დღეს კი მინდა გითხრა, ჩემთვის რა არის ძვირფასი შენ შემოქმედებაში – განსაკუთრებული, გაუნელებელი სიყვარული მსახიობისა. ამ სიყვარულის შედეგია ის სცენური სახეები, რომელთა გარეშე არც მათ განმასახიერებელ მსახიობთა შემოქმედების წარმოდგენა შეიძლება და არც ჩვენი დროის ქართული თეატრისა.

მათ შორის რამდენიმეს გახსენებაც საკმარისია: შალვა ღამბაშიძის ანთროპოლოგიური (ვ. გაბესკირიას „უფსკრულთან“), სესილია თაყაიშვილის ევა ამავეკლიდან და ბებია ოლღა შენს მიერვე თეატრისთვის აღმოჩენილ და გასცენურებულ ნ. დუმბაძის რომანში „მე, ბებია, ილიკო და ილარიონი“, ვერვიკო ანჯაფარიძის ფატი გურიელი (ა. ჩხაიძის „შთამომავლობა“), სერგო ზაქარიძის ძია შაქრო (ო. მამფორიას „მეტეხის ჩრდილში“)...

ისინი ჩვენი დროის ქართველები არიან. არაა ეს შემთხვევითი, რადგან შენი – მოქალაქისა და ხელოვანის უმთავრესი ყურადღება მუდამ შენს ქვეყანას ეკუთვნოდა. ქართული თეატრის ეროვნული მისიაც არასოდეს დაგვიწყებია. დღესაც, როცა ეს სამამულიშვილო მისია ცოტადა ვისმეს ახსოვს, მზად ხარ იბრძოლო მისთვის და იბრძვი კიდევ. ამის ძალასაც სიყვარული გაძლევს – საქართველოს და ქართული თეატრის სიყვარული.

თვითონაც იცი – ყველაზე დიდი ძალა სიყვარულია!

ნათელა ურუშაძე

გიგა ლორთქიფანიძე იმ პერიოდში მოვიდა ქართულ თეატრში, როდესაც მზადდებოდა გარდატეხა და ე.წ. პერიოკულ და რომანტიკულ გმირს სცენაზე უკვე ცვლიდა რიგითი ადამიანი. რჩეული პიროვნების პრობლემის ნაცვლად ჩვეულებრივი ადამიანის ტკივილი აღიოდა სცენაზე. ერთ-ერთი პირველი დადგმა მარჯანიშვილის თეატრში, კ. გოლდონის „სასტუმროს დიასახლისი“, როგორც ვიცით, მოვლენად იქცა. ყველამ დაინახა, რომ თეატრში მოვიდა საინტერესო რეჟისორი.

გიგა ლორთქიფანიძის ყველაზე მნიშვნელოვანი თვისება არის ის, რომ საოცრად ზუსტად ანაწილებდა როლებს კინოშიც და თეატრშიც, რაც უკვე წარმატებისაკენ მიმავალ გზის ნახევარს უდრის. ის დღესაც რჩება, უხეშად რომ ეთქვას, მსახიობის თეატრის მიმდევრად. ათასი „ინჰემის“ მიუხედავად მისთვის უმთავრესი საშუალება სათქმელის ამოთქმისა არის მსახიობი. სხვადასხვა ლიტერატურული თუ თეატრალური მიმდინარეობის ფონზე ერთგულია თავისი მრწამსისა – მისთვის მთავარია მართალი სიტყვა, სადა და არა თვითმიზნური რეჟისორული ხერხები და მიზანსცენები. ის ყველაფერს აკეთებს იმისათვის, რომ მის სპექტაკლში წინა პლანზე მსახიობი იდგეს. ეს სპექტაკლები ქართული თეატრის ისტორიას ეკუთვნის.

ბია ცაიტიშვილი

მემობაშთა ნიქუში

მხვეფხა დ. ჯანელიძის სახ.
თეატრისა და ჯინოს ისკოხიის და თე-
ოხიის სამეცნიერო-ჯველით ცენტში

იუბილე ყოველთვის საზეიმო, მხიარული ნოტებითა და განწყობით აღსავსე დღეა. ის ბ-ნი გიგასთვის არა 19, არამედ 14 ოქტომბერს ქ-ნი ქეთევან კიკნაძის მშობლიურ ქალაქში დაიწყო.

გიგა ლორთქიფანიძე: მოგეხსენებათ, ბორჯომელების სიძე ვარ და ძალიან გამეხარდა, რომ ჩემი ნოდარი, ვასო. ოთარი, გურამი გამოძევენ ბორჯომში, ყველაზე მეტად კი იმან გამახარა, დიდ ხიდთან ადრე „სლავა კსს“ რომ ეწერა რუსულად, იმ ტრანსპარანტზე „დღევგრძელობა გიგა ლორთქიფანიძესო“ რომ წავიციოთხე. და აი, 16 ოქტომბერს თქვენ მილოცავთ.

პრესკონფერენციას გახსნილად ვაცხადებ და მეთხეთ, რაც გაინტერესებთ.

გამუჰა დოლიძე: ბ-ნო გიგა, თქვენსა და დრამატურგს შორის ყოველთვის იყო შემოქმედებითი ურთიერთობა, რაც ახლა, სამწუხაროდ, გაწყვეტილია. უფრო მეტიც, თანამედროვე ქართული პიესის მიმართ დღეს უკვე შექმნილია წინასწარი განწყობილება...

ბ. ლორთქიფანიძე: რა თქმა

უნდა, ეს კატასტროფაა. თეატრი ეროვნული დრამატურგიის გარეშე არ შეიძლება არსებობდეს. ქართული დრამატურგიისა და საერთოდ, ქართული მწერლობის გარეშე ჩვენი თეატრი ვერ იქნება ქართული. გახსოვთ, „ორერა“ რომ წავიდა ამერიკაში, გენო ნადირაშვილი სულ სინატრას სიმღერებს მღეროდა და პარტერიდან ეძახდნენ „ფოლკლორიო“. ამერიკას სინატრა ჰყავდა და ქართული ესტრადა აინტერესებდა. უნდა იცოდეთ სად, როდის, რა აკეთო.

ჩემთვის, როგორც რეჟისორისათვის, საეტაპო მოვლენას წარმოადგენდა ჟურნალი „ცისკარი“ ვახტანგ ჭვლიძის რედაქტორობით. ვფიქრობ, ეს შესანიშნავი პიროვნება და ერუდიტი მწერალი დღეს უსამართლოდაა მივიწყებული. მისი ჟურნალის მეშვეობით დაბერა ახალმა სიომ ქართულ ლიტერატურაში და გაჩნდა ნოდარ დუმბაძის, ოტია იოსელიანის, მერაბ ელიოზიშვილის, კრიტიკოსების ოტია პაჭკორიასა და სხვათა ახალი სახელები. შეიქმნა ახალი, ადამიანური სახეები დრამატურგიაში. თქვენ შე-

იძლება არც იცოდეთ, რომ მიუხედავად „მე, ბებია, ილიო და ილარიონის“ უზარმაზარი წარმატებისა სცენაზე (ზედზედ 480 ანშლაგი), იმდროინდელმა ოფიციალობამ ეს სპექტაკლი ძალიან ცუდად მიიღო. მათ ვერ წარმოიდგინეს, რომ მთავარი გმირი არ იყო ფრიადოსანი, არც ბეჯითი და „შრომის დამკვრელი“, ზარმაცი იყო, ძლივს სწავლობდა. მახსოვს. ბესო ჟღენტი იცხადებდა: „ვინ არიან, კაცო, ეს ილიო და ილარიონი? რა სოფელია ეს? არც პარტორგანიზაცია ჰყავთ და არც აქტივი? ილია თავადე კი პირდაპირ ლანძღავდა მთავარ გმირს: „ვინ არის ეს ოროსანი? ეს ხომ ქართველი ხალხის დაცინვაა!“ მაყურებელთა დარბაზი კი არ ცხრებოდა – იყო კვილი, აპლოდისმენტები, აღფრთოვანებული შეფასებები. აკაკი ბელიაშვილმა განაცხადა, თქვენმა სპექტაკლმა მარჯანიშვილი გამახსენაო. და მართლაც, შეიძლება ითქვას, რომ ახალი თეატრალური ენა, ახალი აზროვნება იქმნებოდა.

ჩემთვის ხელოვნების მსახურება არასოდეს აბსტრაქციას არ წარმოადგენდა. ჩემი ნამუშევრით ყოველთვის მქონდა სურვილი ჩემი ხალხისათვის მეთქვა ის, რაც მეც და მასაც აწუხებდა. ასეთი იყო „დათა თუთაშხია“.

დღეს ჩვენ დამარცხებული ხალხის კომპლექსი გაგვიჩნდა. ვფიქრობ, იმისათვის, რომ ფეხბურთი მოიგო, ჭიდაობაში მეტოქე წა-

აქციო. მხოლოდ შენსას შეიძლება შენი ერის უპირატესობას უნდა გრძნობდე, ეროვნული სიამაყე უნდა ჭარბობდეს შენში. მე კარგა ხანია, გარდა მუსიკალურისა და საოპეროსი, სხვა სპექტაკლი აღარ დამიდგამს და მიმაჩნია, რომ არაფერი ისე საჭირო არ არის დღეს ჩვენი ხალხისათვის, როგორც ყაზბეგი. იგი სავსებით უმართებულოდ მიივიწყეს, არადა, ალექსანდრე ყაზბეგი თავისი შემოქმედებით შექსპირული ვნებებისა და ეროვნული ტემპერამენტის გამომხატველი, ქართველი ხალხის ამაყ ბუნებასა და ზნეობრივ სისპეტაკეზე მოგვითხრობს. ეს იქნება მრავალსერიანი ტელეფილმი, რომელშიც არ შევა მხოლოდ „ელისო“, რადგან ეს ისეთი გენიალური ფილმია, რომ ვერ გავბედავ, ხელი მოვიკიდო. ფილმის ყოველი სერია სხვადასხვა მოთხრობას გააშუქებს და მთლიანად, ამ სერიალს „ნამწყემსარის მოგონებანი“ გააერთიანებს. საღამოობით მწყემსები ცეცხლს შემოუსხდებიან და გაიხსენებენ ამ ისტორიებს. ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, მარტო ის სცენა რად ღირს, უცხოელები დამტკრეული რუსულით რომ ელაპარაკებიან ყაზბეგს და კაკასიის მთებში მწყემსი ჩინებული ფრანგულით ჰასუხობს. ყაზბეგი კიდევ ერთხელ ეხუმრება მათ, როცა ეუბნება, ეს რა არის, მე ცოტა კიდევ დამავიწყდა ფრანგული, ჩვენი მწყემსები ჩემზე უკეთ ლაპარაკობენო.

კიდევ ერთი, რის გამოც გადა-

კნწვიტე ფილმის გადაღება, ის იყო, რომ ამ მრავალსერიანმა ტელეფილმებმა ისე შემაზიზღეს საკუთარი თავი, ვიფიქრე, ჩვენი ხალხი მაღალი ზნეობის, ჭკმმარიტი ლიტერატურული ღირსებების მქონე ნაწარმოებს უნდა უყურებდეს ყოველ საღამოს-მეთქი.

მიხეილ გიჟიყრაილი:

დღევანდელ ჩვენს ტელევიზიას არ სჭირდება მაღალი ზნეობის ნაწარმოებები. მათ ზოგადი აზრები და ისტორიები აინტერესებთ, რომელიც მაყურებელს ყურადღებას გაუფანტავს.

დალი მუშლაკი: ეს არის ე.წ. კლიპური შემეცნება.

ა. გიჟიყრაილი: გიგა ლორთქიფანიძის ფილმში, დარწმუნებული ვარ, ყოველი გარეგანი ეჭვქტი ყურადღების გამახვილებამზე იმუშავებს და ინტერესს გამოიწვევს.

ოლღა თაგუაკაშვილი: ვინ მიიღებს მონაწილეობას ფილმის შექმნაში?

ბ. ლორთქიფანიძე: სცენარი ამირან ჭიჭინაძისა და ჩემი მონაწილეობით შეიქმნა. მსახიობი ჯერ ერთი მყავს შერჩეული – ლევან ბერიკაშვილი. დანარჩენი ვნახოთ.

მერაბ გზგია: ერთი საინტერესო ისტორია მახსენდება წარსულიდან: ბ-ნმა გიგამ მსახიობები ქუთაისში წაიყვანა, რამდენიმე წელი იმუშავა მათთან. მერე კონფლიქტი მოუვიდა და თბილისში ჩამოვიდა.

აღსანიშნავია, რომ სრულიად ახალგაზრდა გიგა ლორთქიფანიძე ოცდაათი წლით უფროს თეატრალური ინსტიტუტის რექტორს ილია თავაძეს არაფერს უთმობდა. ილია თავაძემ უთხრა ერთხელ: „გიგა, რაზე გაქვს ლაპარაკი, წაიყვანე ხალხი ქუთაისში. ჩატოვე იქ და დაბრუნდი უკანო“. „თქვენ რა ხმა ამოგელებათ. ილია ყაისარის ძე, მე ქუთაისში მაინც დაეტოვე ჩემი მსახიობები, თქვენ კი პარიზიდან წამოყვანილი ქართველები ციმბირში გადაასახლეთ და მე მსაყვედურობთო“ – გაიკვირვა ბ-ნმა გიგამ.

ბ. ლორთქიფანიძე: ამიტომ ამბობდა ილია თავაძე, როცა გიგა ლორთქიფანიძესთან კამათობ, უნდა იცოდე, რომ არა მხოლოდ გიგასთან გაქვს საქმე, არამედ მის ჯოხთანო.

მ. გზგია: ახლა კი შეკითხვა: ყველა მსახიობი, რომელიც თქვენთან მუშაობს, აღიარებს, რომ თანამშემოქმედებითი პროცესი უაღრესად პროდუქტიულია და მაინც გი-

პირისპირდებიან. თუკი საინტერესოდ მუშაობენ, თქვენი აზრით, რატომ გიპირისპირდებიან, როგორ გაანაღლებდით ამას?

ბ. ლორთქიფანიძე: ასე იყო მარჯანიშვილის, ქუთაისის, რუსთავეის თეატრებში – ყველაგან, სადაც ვყოფილვარ. ვფიქრობ, თუ თეატრი არ ვარგა, არავინ ერთმანეთს არ ეჩხუბება, მაგრამ თუ თეატრი აღმავლობის გზით მიდის, გამარჯვებას ვერ იყოფენ. მე, მაგალითად, ჩემს ცხოვრებაში მარჯანიშვილის თეატრში მუშაობის პერიოდი საუკეთესოდ მიმაჩნია – ახალგაზრდა რეჟისორს მსახიობთა ბრწყინვალე კოლექტივი მებარა, მაგრამ ჩემს მოთხოვნებს ვინც აკმაყოფილებდა, იმ ახალგაზრდებსაც რომ ვაძლევდი როლებს, ეს აღარ მოსწონდათ. უფრო მეტიც – ვერიკო ანჯაფარიძეც კი, რომელმაც თავისი სურათი ასეთი წარწერით მაჩუქა: „კოტე მარჯანიშვილის მერე მე ასეთი სიხარული არ განმიცდია. ქართული თეატრი იამაყებს შენით“, როცა სესილია წამოვიდა წინა პლანზე თავისი ბებიითი, გაიბუტა. იყო პერიოდი, როცა ვიძინებდი და ვიღვიძებდი იმ ფიქრით, ახლა რა როლში დამეკავებინა ოთარ მეღვინეთუხუცესი, და მასთანაც მქონდა კონფლიქტი.

ბულიკო ჯავახვილი: ბატონო გიგა, რაშია თქვენი გამარჯვების საიდუმლო?

ბ. ლორთქიფანიძე: არასდროს მემჩნოდა დამეწყო მუშაობა

ნოლიდან და არასდროს მიწუწუხია ასე დავიწყე თეატრის შექმნა ნოლიდან ცარიელ ქალაქში, სადაც არც ერთი ეკლესია და არც ერთი თეატრი არ არსებობდა, ამ უნარმა გამიხანგრძლივა სიცოცხლე, 75 წელი დიდი დროა, მაგრამ მე შემიძლია ყველაფერი თავიდან დავიწყო.

აკოლა შრუშაძე: რეჟისორისათვის რომელი პროფესიული თვისებაა აუცილებელი, რომ კოლექტივი მის გარშემო გაერთიანდეს და ჩამოყალიბდეს?

ბ. ლორთქიფანიძე: ჩემზე ამბობენ, გიგა ლორთქიფანიძის დაუძინებელი მტერი რომ იყო, თუ შენი როლია, მაინც მოგცემსო. ვერაუინ მისაყვედურებს, გიგა, კარგი სპექტაკლია, მაგრამ ეს როლი ამ მსახიობისათვის კი არაა, იმისათვის უნდა მიგეცაო, და კიდევ ერთი – რატომ ხდება, რომ თეატრში ყველაზე ბედნიერი თაობა მისი შემქმნელების თაობაა? მერე მოსული მსახიობი კი მაინც სტუმარია თეატრისათვის, რატომ ხდება ეს? მე მახსოვს რუსთავეის თეატრის პირველი წლები. ვგრძნობდი, რომ როდესაც სპექტაკლზე მთელი დასი იჯდა, თუ სცენაზე რამე გაკეთდებოდა, მომავალი გამარჯვების იმპულსი დარბაზში მსხდომი მსახიობებისაგან მოდიოდა. სტანისლავსკი ამბობდა, რომ თეატრი იბადება, ვითარდება და კვდება. ათ წელზე მეტი სიცოცხლის ხანგრძლივობას თეატრს არ აძლევდა.

დ. მუშლაძე: რატომ დაიშალა

რუსთავის თეატრი და თუ იყო შე-
საძლებელი, არ მომხდარიყო ეს?

ბ. ლორთქიფანიძე: ყველა-
ფერი იქიდან დაიწყო, რომ ჩვენს
თეატრზე უზომოდ იყო შეყვარე-
ბული სერგო ზაქარიაძე. როდესაც
ის რუსთაველის თეატრის სამხა-
ტერო ხელმძღვანელი იყო, აკვიატე-
ბული ჰქონდა: ჩვენ უნდა შევე-
რთდეთო. ამით თავიც დაიღუპა და
ჩვენი თეატრიც დაღუპა. ერთ დღეს
დამიძახა და მითხრა „მე არ ვარ
რეჟისორი (იყო არაჩვეულებრივი
რიპაფრატა „სასტუმროს დიასა-
ხლისში“, შაქრო „მეტეხის ჩრდი-
ლოში“, გახსოვთ ალბათ), მოდი მთა-
ვარ რეჟისორად რუსთაველის თე-
ატრში და გავერთიანდეთო. მე ვუ-
თხარი, რომ ეს იყო ორივე თე-
ატრის დაღუპვა. ამის შემდეგ მან
რუსთაველის თეატრის დირექტორს
ჩემს მსახიობებთან მოლაპარაკება
დაავალა. რუსთავის თეატრის კო-
ლექტივი ყოველდღე რუსთავში
აეტობუსით მგზავრობდა. თბილისში
გასტროლებზე, მაყურებელი თითო
ბილეთში 20-25 მანეთს იხდიდა და
აღფრთოვანებული იყო. რუსთავში
კი ეს ბრწყინვალე წარმოდგენები
თითქმის ცარიელ დარბაზში თამაშ-
დებოდა (მაყურებლის მოსვლას
წლები დასჭირდა).

თეატრალურ ინსტიტუტში, მა-
ხსოვს, მეცხრე აუდიტორიაში ვატა-
რებდი ლექციას. ჩემთან ოთარ მე-
ღვინეთუხუცესი და ნოდარ მგალო-
ბლიშვილი რომ მოვიდნენ თხოვნით.
შემდეგ იცით ყველამ, რა კატა-

სტროფული კრიზისი დაიწყო მა-
რჯანიშვილის თეატრში. ხუმრობა
ხომ არ იყო, ოცდაშვიდი მსახიობი
წაიყვანე თეატრიდან და ვინ?
ოთარ მეღვინეთუხუცესი, ირაკლი
უჩანეიშვილი, ნოდარ მგალობლი-
შვილი, ლეო ანთაძე, გივი ბერიკა-
შვილი, გიზო სიხარულიძე, ქეთევან
კიკნაძე, გურანდა გაბუნია, ზაირა
ლებანიძე... ყველას ხომ ვერ ჩამო-
ვთვლი...

შეუარდნაძემ დამიბარა და მი-
ბრძანა დაებრუნებულიყავი მარჯა-
ნიშვილის თეატრში. მე რუსთაველი-
დან თერთმეტი მსახიობი წამოვი-
ყვანე. თეატრი ძალიან კარგად შე-
გვხვდა, დაინახეს, რომ ეს იყო
ერთადერთი გამოსავალი იმ მძიმე
მდგომარეობიდან. დღეს ჩვენ პრე-
სკონფერენციას ვატარებთ და მოვა-
ხსენებთ, რომ ჩემს ყველაზე სწორ
გადაწყვეტილებად რუსთაველის თე-
ატრის შექმნა მიმაჩნია, ყველაზე
დიდ შეცდომად კი – მარჯანიშვი-
ლის თეატრში უკან დაბრუნება, სა-
დაც ჩემი უკვე სახელმძღვანელო
და ხალხისათვის საყვარელი მსახი-
ობები ჩაივარგნენ და მათი შემოქმე-
დებითი ნიჭის შემდგომი განვითარე-
ბის საშუალება თითქმის მოისპო.
ჩემი ღრმა რწმენით, თეატრი
ერთმორწმუნეთა კოლექტივია.
სხვანაირად თეატრი არ იქნება. კი-
ნოჯგუფიც კი, თუ ერთმორწმუნეთა
კოლექტივი არ შეივრა, ფილმს ვერ
ქმნის. მე, პირადად, გადაღებებზე
სიძნელეებიც კი არ მქონდა ამ
მხრივ. არაერთმორწმუნენი ვერა-

ფერს ქმნიან. გენიალური სტან-სლავსკი ამბობდა: ასი კაცი რომ აღფრთოვანებული მიყურებს და ერთი – გულგრილად, რეპეტიცია მეშლებათ. „სოვრემენნიკში“ „მე-ხუთე კოლონა“ რომ დაედგი, ამ თეატრს ახალი დაწყებული ჰქონდა ცხოვრება და თორმეტი მსახიობი-საგან შედგებოდა. ვინმე რომ შეემა-ტებინათ, ჯოჯოხეთი უნდა გაეგლო მასაც და თეატრსაც, მაგრამ როდესაც შეიმატეს, და არა ერთი, „სო-ვრემენნიკი“ ჩვეულებრივი თეატრი გახდა და ის კოლექტივი აღარ იყო.

ო. თაგუკაშვილი: რას გვე-ტყობდით კინოფილმ „მე, ბებია, ილიკო და ილარიონის“ შესახებ. თქვენ, როგორც ამ ნაწარმოების პირველი დამდგმელი სცენაზე, რა აზრისა ხართ მასზე?

ბ. ლორთქიფანიძე: „მე, ბე-ბია, ილიკო და ილარიონი“ კინოში გადაიღეს, მაგრამ მე რადგან კინო-რეჟისორი არ ვიყავი, არ მომცეს გადაღების უფლება. მასხოვს „დათა თუთაშხიაძე“ იმიტომ მომცეს, რომ მრავალსერიანი ფილმის გადაღება არაუინ მონიღომა.

თენგიზ აბულაძე იყო უნიჭიერესი შემოქმედი. ტალანტი, მაგრამ იუ-მორის გრძნობა არ გააჩნდა. დუმბა-ძეს კი იუმორის გარეშე ვერ გადა-იღებ. ფილმში მატარებლის და სკოლის სცენაზე რომ არ გაგვეცი-ნება, რაღა ფილმია. მერე, გამძა-რცვეს ჩემი მსახიობებით.

ო. თაგუკაშვილი: თქვენი სპექტაკლისეული არქიტექტონიკაც

დაირღვა კინოში.

ბ. ლორთქიფანიძე: თენგიზ აბულაძემ მაჩვენა ფილმის მთელი მასალა (განსაკუთრებით ბებიას ეპი-ზოდები) და მე, როგორც ბებიას „სპეციალისტს“, მკითხა აზრი თა-ვის ნამუშევარზე. ვუთხარი, ეს ხა-ლხი ერთად გაიზარდა: ეს რომ მჭადს აცხობს, ის ლობიოს აკე-თებს, მესამეს პრასი მოაქვს, შენს ფილმში ესენი კილომეტრებით და-შორებულ სახლებში ცხოვრობენ. როგორ გგონია, რატომ არის განვი-თარებული დასავლეთ საქართვე-ლოში დიალოგის კულტურა და ხე-ვსურეთსა თუ მთაში საერთოდ – პოეზია? პოეზია მარტოსული ადამი-ანის საქმეა, დიალოგი – კოლექტი-ურად მცხოვრები ადამიანების ურთიერთობის კულტურას წარმო-ადგენს. გეოგრაფიული ფაქტორიც მოქმედებს ადამიანზე – უდაბნოში გაზრდილი და წალკოტში მცხო-ვრები ადამიანები სხვადასხვანა-ირად აზროვნებენ.

სანამ „მე, ბებია, ილიკო და ილა-რიონს“ გადაიღებდნენ, „ჭრიჭინა“ უნდა გადაემეღო. რადგან ჩემს სპე-ქტაკლში მედღეა ჯაფარიძე შესანი-შნაეად ასრულებდა ამ როლს, რო-ლზე ის მყავდა შერჩეული. ცენტრა-ლურმა კომიტეტმა და კულტურის სამინისტრომ მიბრძანა, მთავარ როლში დამეკავებინა ლეილა აბა-შიძე. მე ვუთხარი, რომ თუ მედღეა ჯაფარიძე არ ითამაშებს, არ გადა-ვიღებ-მეთქი. ალბათ, ასეთ პასუხს ელოდნენ და არც გადამაღებინეს.

სამი თვე არ მიმტკიცებდნენ დათა თუთაშხიას როლზე ოთარ მეღვინეთუხუცესს. ყველას მთავანობდნენ მის გარდა. მე კინორეჟისორისგან იმითაც განვსხვავდები, რომ სინჯზე მსახიობი არ მომეყვს. შეიძლება მოვინჯო ის ტექნიკური მიზეზების გამო – სხვადასხვა გრიმში, ტანსაცმელში. ერთმა რეჟისორმა იპოლიტე ხვიჩია და დოდო აბაშიძე ერთად გამოიძახა სინჯზე. მე ვუთხარი, თუ არ იცი, ვინ უნდა გადაიღო და რას ათამაშებ, რატომ იღებ-მეთქი.

მერაბ კიკნაძე: როდესაც მუშაობთ კინოში, შემდეგ მუსიკალურ თეატრში, ან ოპერაში დგამთ სპექტაკლს, ან დრამატულ თეატრში მოდიხართ, როგორ ახერხებთ გადართვას და რა სპეციფიკური ნიშნით განასხვავებთ თქვენს ნამუშევრებს?

ბ. ლორთქიფანიძე: ვცდილობ, რომ მუსიკალური სპექტაკლის შექმნისას მე, პირველ რიგში, დავდგა მუსიკა, დრამატულ თეატრში – მწერალი. ერთხელ მკითხეს, რა გიყვართ კინოში ყველაზე მეტად – ტყე, ცხენები... მე ვუპასუხე რომ „მსხვილი ხედი“, რადგან მე კინოშიც და თეატრშიც პირველ რიგში, მსახიობი მიყვარს. სცენა, როდესაც დათა თუთაშხია სეგედს თავისი ცხოვრების ისტორიას უყვება, ხუთწუთნახევარს გრძელდება. მე მიხსნიდნენ, რომ არ შეიძლება ამის მხოლოდ ერთი პლანით გადაღება, უნდა გადაიღო ბუნარში ცეცხლი და სხვადასხვა ნი-

ვთები და ხედები. მე ეს სცენა გადავიღე ჯერ შორი ხედით, მერე მოვიყვანე ახლოს ნელ-ნელა და ბოლოს ეკრანზე მხოლოდ ოთარის თვალები დავტოვე.

მ. ბაგია: თქვენ უკონფლიქტო აღამიანი ბრძანდებით. მახსოვს, უნგრეთში რუსთავის თეატრის გასტროლების დროს ოთარმა მკერავი დაადანაშაულა, რომ ლამაზად არ ეკიდა ხმალი ტანზე და სპექტაკლს არ ვითამაშებო, გამოაცხადა. კოლექტივი პატივს არ მცემსო. უნგრეთში ბანკ-ბანს თამაშობ და კოლექტივს არ უყვარხარ თურმე! თქვენ უთხარით, უხმლოდ ითამაშოსო. – „როგორ, ხმლის გარეშე? ეგ როგორ შეიძლებაო“ – შეიცხადა ოთარმა. მაშინ, რა ხმალიც გაქვს, იმით ითამაშებო – უპასუხეთ თქვენ წყნარად. ასეთ კონფლიქტურ მსახიობებს რეჟისორები იოლად ელევინ. გავისხენოთ თუნდაც ახმეტელი, ხორავა და ვასაძე რომ გაუშვა თეატრიდან.

ბ. ლორთქიფანიძე: და ტრაგიკული, საბედისწერო შეცდომა დაუშვა.

ნახევარი საუკუნე ვიყავი სხვადასხვა თეატრის ხელმძღვანელი და არ არსებობს კაცი, რომელიც მე მოვხსენი სამსახურიდან. მიჩხუბია, მიყვირია, მაგრამ არ გამიგდია. მიუხედავად იმისა, რომ ტოვსტონოგოვი გვასწავლიდა: „მსახიობის პატიება არ შეიძლებაო“.

მ. გიჟიყვრელი: როგორი პიროვნება იყო ტოვსტონოგოვი, გვა-

ინტერესებს თქვენი აზრი მის შესახებ.

ბ. ლორთქიფანიძე: პირველ კურსზე მე და კაკო დვალისძეილი ვაკეთებდით ერთად. მე უნდა ვყოფილიყავი მლიქვნელი. მე არ მიწოდდა მეჩვენებინა, რომ მლიქვნელი ვარ. ტოვსტონოგოვმა მისაყვედურა, არ ჩანს, რომ ემლიქვნელები. მე ვუთხარი, ეს თუ იგრძნო, მაშინ ხომ ვერ მოვატყუებ-მეთქი. არ ხარ მართალი, ახლა გიჩვენებ, როგორ უნდა ამის თამაშიო – მითხრა მან და ამ დროს დერეფანში გამოვიდა ხორავა. მთასავით მოდიოდა. ტოვსტონოგოვი მიეგება:

ბ-ნო აკაკი, როგორ გახდით ამ ბოლო ხანებში. თქვენ თავს უნდა გაუფრთხილდეთ, თქვენ ჩვენ გვჭირდებით.

ვიფიქრე ხორავა ახლა ისეთს იღრიალებს. შუაზე გაგლეჯს-მეთქი, მაგრამ რა უპასუხა მან? „იცით, ბოლო ხანს ძალიან ვიღლები“.

მისი დევინებიდან ერთი დამამახსოვრდა განსაკუთრებით „თეატრი – ეს ნებაყოფლობითი დიქტატურაა“, ნამდვილი დიქტატორი იყო თეატრში.

ლაგარა ღონღაძე: როგორ შეხვდა გიგა ლორთქიფანიძე თავის განუყოფელ სიყვარულს?

ბ. ლორთქიფანიძე: ამაშიც ბედი მქონია. ჩემი მეგობრის მიშა თუმანიშვილის საექტაკლში „მეექვსე სართული“ თამაშობდა ქეთინო, შევხედე თუ არა, ჩემთვის ვიფიქრე „აუცილებლად ჩემი იქნება“. რა-

მდენჯერმე შევხვდით, მერე კეთინო თხარი, მე ბევრი სირბილის და ვაქმნების დრო არ მაქვს, გამოძევები თუ არა ცოლად-მეთქი. ქეთინო მიხვდა, რომ არ ვხუმრობდი და დამთანხმდა.

გ. ბაგია: რა წარმოადგენს მარადიული ახალგაზრდობის საიდუმლოს? ჩათვალეთ, რომ ეს კითხვა მე და მერაბ კიკნაძემ ერთად დაგისვით და კონკრეტულად თქვენი მაგალითით განაზოგადეთ.

ბ. ლორთქიფანიძე: მე მყავდა გენიალური პედაგოგი ალექსეი პოპოვი, რომელიც მეუბნებოდა: შეიძლება მთელი დამე იქეიფო, მაგრამ მხოლოდ საკუთარი ჯანმრთელობის ხარჯზე. მთელი ცხოვრება ქეიფსა და დროსტარებაში გაეატარე, მაგრამ არც საექტაკლზე, არც გადაღებაზე, არც ლექციანზე არ დამიგვიანია. მაპატიეთ თავის ქება, მე მოვახერხე შემთავსებინა ბობოქარი პირადი ცხოვრება შემოქმედებასთან ისე, რომ ახლა სიბერეს აბსოლუტურად ვერ ვგრძნობ – ისეთი შეგრძნება მაქვს, რომ ახალგაზრდა კაცი ვარ. მხოლოდ ერთხელ ვიგრძენი ასაკი. ლოგინში ვიწეპი ამ ექვსი თვის წინ, ავიღე უბის წიგნაკი და ვისთანაც მიწოდდა დამერეკა, ადარავინ იყო ცოცხალი... ეს იყო სიბერის საოცარი შეგრძნება... ერთადერთი, რაც შემეძელი გამეკეთებინა, წიგნაკი ფანჯარაში მოვისროლე.

ნატა დავითაძე: თქვენი აზრით, როგორი ურთიერთობები უნდა

იყოს ადამიანებს შორის, რომ მათ შეძლონ ერთმანეთის შენარჩუნება სიცოცხლის ბოლომდე?

ბ. ლორთქიფანიძე: პუშკინი წერდა: „ლიცეუმში ჩვენ გვასწავლიდნენ, მაგრამ აღზრდით ერთმანეთს ვზრდიდითო“. ადამიანებმა დაკარგეს შეგრძნება იმისა, რომ მათ ერთმანეთი უნდა აღზარდონ. ინსტიტუტში რომ ჩავაბარე, ოქტომბერში გავხდი 16 წლის, მიშა თუშანიშვილი ჩემზე 7 წლით უფროსი იყო, გიორგი ტოვსტონოგოვიც ორივეზე უფროსია, მაგრამ ჩვენ ვემგობრობდით, მოსკოვში, როდესაც სპექტაკლების დადგმა გვინდოდა, სტუდიებით ღამით ვსარგებლობდით მე, ტოლია ვფროსი, ოლეგ ვფრემოვი, მიხეილ ულიანოვი. სპეცორგანიზაციები საშინელი ეჭვით გვიყურებდნენ, მაგრამ ჩვენ აქ გავიარეთ უდიდესი პროფესიული სკოლა, ასე დაუმეგობრდით და სიცოცხლის ბოლომდე შევინარჩუნეთ ეს მეგობრობა. მხოლოდ ლექციებზე ჯდომით პროფესიას ვერ დაუფლები. საჭიროა ყოველდღიური პრაქტიკული მუშაობა, თავდაუზოგავი შრომა მიზნის მისაღწევად. ის სულიერი თუ შემოქმედებითი საერთო თვისებები მაშინ ყალიბდება, ღამეებს რომ გაათენებ რეპეტიციებზე.

ბ. გვგია: ბოლო კითხვა – ვიცი, რომ თქვენი ოცნება იყო, გამხდარიყავით მსახიობი.

ბ. ლორთქიფანიძე: პატარა

რომ ვიყავი, ვერაზე, აივნებზე ატრების გამართვა იყო მოღვაწე. ფარდას გავეიდებდით და ვთამაშობდით. ასე მე ოთხი წლის ასაკში არსენას ლექსი მთლიანად ვისწავლე, ოღონდ პირველი სტროფის მერე „შეჯდა თავის ლურჯა ცხენზე, გააჭვნ-გამოაჭვნა“ უკვე ვტიროდი, იმიტომ, რომ ვიცოდი, რომ მოკლავდნენ. შემდეგ მახსოვს ხუთი წლის ასაკში გადამიღეს ესაკიას ფილმში კოლმეურნეობის თავმჯდომარის შეილის როლში. ხის ცხენზე ვიჯექი. კულაკის ცოლს ჩემთვის კანფეტი უნდა მოეცა და მე უარი მეთქვა მისთვის. ექვსი დუბლი გადაფუჭე, სულ ვართმევდი კანფეტს. ესაკიამ იმდენი შოკოლადი მაჭამა, რამდენიც შევქელი, მერე ჩემს თვალწინ შოკოლადის ქაღალდში ქვიშა ჩააყრევინა და შეახვევინა. ამ კანფეტის შემოთავაზებაზე კი სათანადო სიამაყით განვაცხადე უარი.

ბ. გვგია: კითხვას ვაგრძელებ, რა როლს ითამაშებდით?

ბ. ლორთქიფანიძე: მე აუცილებლად ვიქნებოდი მსახიობი თუ არა ჩემი ფიზიკური მდგომარეობა, რადგანაც უზომოდ მიყვარს თეატრი და მის გარეშე სიცოცხლე არ შემიძლია. აუცილებლად ვითამაშებდი სირანოს, დათა თუთაშხიას, ნიკოლოზს... რადგან ყველა ამ როლში ჩემი სულია.

ჩაიწერა
ნიკო მატაპარაძემ

გასული წლის 17 ნოემბერს თბილისში, რიგგალების სასახლეში გაიმართა ჩემი საიუბილეო საღამო. ჩვეულებრივი საღამო იყო – მოლოცვები, ყვავილები, აპლოდისმენტები და, უცხად, თითქოს მოწმენდილ ცაზე მეხი გავარდა! მარი მოსკოვიდან – პირდაპირ სცენაზე. გელეფონთან

მაგრამ შესანიშნავად მესმოდა, რაღაც თქვენ შემთხვევით როდი ამხარჯებთ. ეთ მე, ქართველი მსახიობი, და არა, ვთქვათ, ჩემი რუსი კოლეგა – ასე ვთქვათ, თქვენიანი. არადა, ბრწყინვალე რუს მსახიობთა მთელი კოპორტა ხომ ჩემზე ნაკლებად არ იმსახურებს ესოდენ დიდ აღიარებას. ყველაფერი ეს, მთელი ჩვენი საუბარი მოსკოვის ტელევიზიის სხვადასხვა პროგრამით გადაიცა და უკვე ერთი-ორი საათის შემდეგ მირეკავდნენ მეგობრები და ნაცნობები საზღვარგარეთი-

კოტე მახარაძე რუსეთის პრეზიდენტს – მართველი „სკომპროსიისაგან“

იყო რუსეთის, 150-მილიონიანი უბარ-მაზარი იმპერიის პრეზიდენტი. ბევრს აღარ ვილაპარაკებ, ალბათ, ყველაფერი ეს კარგად გახსოვთ.

მიზმბთა გამო ეს იყო უნიკალური მოლოცვა. ჯერ ერთი, ზედიზედ მესამე საპრეზიდენტო მოლოცვა: პირველი საქართველოს პრეზიდენტის სიგყვიერი მოლოცვა; მეორე – უკრაინის პრეზიდენტისა წერილობითი, და აი, ბოლოს, პირდაპირ სცენაზე, შუაგული იუბილეს დროს გელეფონის მარი რუსეთის პრეზიდენტისაგან. რაც თავი მახსოვს, ასეთი რამ არ მომხდარა.

მე არ მივეკუთვნები საკუთარ თავში შეყვარებულ პერსონებს, რომლებიც ყველაფერს პირადი ღირსებითა და იმეითი ნიჭით ხსნიან. ბუნებრივია, უბოძოდ გახარებული ვიყავი,

დან: ვერმანიდან, ინგლისიდან, საფრანგეთიდან, უნგრეთიდან, ისრაელიდან, დილისკენ ოკეანისგაღმდინანაკი, ამერიკის შეერთებული შტატებიდან – რუსულ გადაცემებს ხომ მთელი მსოფლიო უყურებს. მილოცავდნენ, გაკვირვებებს გამოთქვამდნენ და... ვაოცებებს ვერ მალავდნენ. როგორ? რუსეთის პრეზიდენტი და ქართველი ბერიკა? პირდაპირ უფლისწულისა და მათხოვრის შესახებ თქმულებას ჰგავს.

ჩემთვის კი ყველაფერი ნათელი იყო. თქვენ იმ საღამოს მეგობრობის ხელი გამომიწოდეთ არა მარტო პირადად მე, არა კოტე მახარაძეს, არამედ, საერთოდ, ქართველ ინტელექტუელს, ქართველ ხალხს. ეს ამრი დადასტურდა დამოუკიდებელ სახელმ-

წიფოთა თანამეგობრობის ქვეყნების ალმა-ათაში გამართულ მორიგ სამიგზე, სადაც თქვენ მშვიდად განაცხადეთ, რომ საქართველო დამოუკიდებელი სახელმწიფოა (ეს თქვენი სიტყვებია) და სრული უფლება აქვს ახალი სახელმწიფოს, ახალი სამოვალეობრივი წყობილების შექმნის ურთულეს პერიოდში ჩამოაყალიბოს თავისი არმია, თუნდაც მცირერიცხოვანი, მაგრამ თავისი.

და, როდესაც შევარდნაძეს მადლობა გადაუხადეთ იმისათვის, რომ იგი სამიგზე ჩავიდა შიდაპოლიტიკური სიძნელეების მიუხედავად, ასე დაასრულეთ თქვენი გამოცდები: რუსეთში არაფერ არ მიიხნევს გრაგელიად იმას, რომ საქართველოს არმიას ეხმარება რამდენიმე ათეული ამერიკელი სპეციალისტი. თუ შუა აზიაში რამდენიმე ათასი სპეციალისტის მოწვევა შეიძლება, რატომ არ შეიძლება საქართველოში?

პატივცემულო პრეზიდენტო, ეს გრძელი შესავალი იმიტომ დამჭირდა, რომ თუნდაც როგორღაც განვმარტო, რატომ მივეცი თავს უფლება მე, ქართველმა ბერიკამ, ან, ბოლოს და ბოლოს, ინგელიგენტურად თუ ვიგყვი, ქართველმა არგისტმა, ასე უცერემონიოდ, პირდაპირ მომემართა რუსეთის პრეზიდენტსათვის. ჩემდამი თქვენმა ყურადღებამ და თქვენმა სიტყვებმა იმის შესახებ, რომ „ჩვენმა ხალხმა შეგიყვართ და იმედი გვაქვს, რომ არაერთხელ გავივინებთ თქვენს ხმას“, გამაბედვინა ეს, აი, რატომ გადავწყვიტე პირა-

ქობულაძის სახელობის ფოტო

დად თქვენთვის მომემართა.

თავს არ შევაწყვენთ ღვარჭინდის-გყვობით და არც სილოგიზმების კორინთელს დაგვაყენებ. პირდაპირ მოგახსენებთ. ცოგაოლენ წარსულსაც გადავაველოთ თვალი.

შურისმაძიებელი და გონებაშემღულელი ხრუმხოვის შემდეგ, ყველა ტიპისა და ყველა არსებული სახელმწიფო ორდენებითა და მედლებით, ჯვრებით, ვარსკვლავებით, ნახევარ-მთიარეებითა და საესე მთიარეებით დახუნძლული ძვირფასი ლეონიდ ილიას ძის შემდეგ, რომელმაც ლიტერატურაში ლენინური პრემიის ლაურეატის მედალიც კი ჩამოიკონწიალა და მხოლოდ ერთის – ფეხბურთში სსრ კავშირის ჩემპიონის გიგულისათვის მოსკოვის „სპარტაკის“ მედლის მისაკუთრება ველარ მოასწრო, მკაცრი ანდროპოვის შემდეგ, რომლის ერთი შეხედვა შიშის ზარს სცემდა კაცს, თუნდაც ჩერნენკოს შემდეგ,

რომელსაც პრიმიტიული აზროვნების აპარატიც კი გათიშული ჰქონდა, გორბაჩოვის გარდაქმნისდროინდელი ბორჯვის შემდეგ, და ბოლოს, ბელოვევის ტვერის მთავარი ავტორის ელცინის შემდეგ, როდესაც სამმა კაცმა, მხოლოდ სამად სამმა, სრულიად უშფოთველად და როგორღაც უდარდელად, პატარა ავტოკალმის ერთი მოსმით შეძლეს ის, რაც ვერ მოახერხა პიგლერმაც კი მსოფლიოს ქვეყნების უმრავლესობასთან ერთად, უახლესი ტექნიკის ფოლადის ჯაგშანში ჩამჯდარმა, მათი მთავარი სამხედრო თეორეტიკოსის კარლ ფონ კლაუზევიცის ბრძნული სტრატეგიით შეიარაღებულმა...და, ყველამ ერთად ეს ვერ მოახერხა, აი, სამეულმა კი, შეძლო. უცბად... ერთი ხელის დაკერით.

აღსრულა სსრ კავშირი ზოგის გახახარად და სხვების სამწუხაროდ. დაიარაღა დროთა კავშირი, როგორც შექსპირი ამბობდა, მაგრამ არ დაშლილა მოკავშირე რესპუბლიკები, რომლებიც მყისიერად გადაიქცნენ დამოუკიდებელ სახელმწიფოებად. თქმეს თანამეგობრობაა, მაგრამ რაღაც მეტად ამაყად ქლერს სიგყვა – დამოუკიდებელი სახელმწიფოები. და – მო-უ-კი-დე-ბე-ლი. გამოსანახი იყო ახალი, აქამდე უცნობი გზები და, აი, გამოჩნდა პუტინი – გამოჩნდით თქვენ, ბატონო პრეზიდენტო, გამოჩნდით აქამდე ყველასთვის უცნობი, როგორც მისგერ იქსი. ახალგაზრდა, შემართული, მეტისმეტად სპორტული, არა მარტო მუსკულატურაზე კუნთების რაოდენობით, არამედ სპორტული სულისკვეთებით. გაბედული, ობიექტური, რომლის ფიზიკურ შემართებას ეხამება საღი და მკაფიო აზროვნება, და, რაც მთავარია – ინტერნაციონალისტი არსითა და სულისკვე-

თებით.

ახლა არ იკითხავთ თქვენი გაბედული მოქმედების შესახებ, რომელიც უმაღლეს გავრცელდა თბილისში, როდესაც თქვენს მძიმედ ავადმყოფ უფროს მეგობარს და მაშინდელ შეფს ანატოლი ალექსანდრეს ძე სობნაკს დაემუქრა საცხებით რეალური საშიშროება, რომ საავადმყოფოდან პირდაპირ გუსადის საკანში აღმოჩენილიყო, რაც, კაცმა არ იცის, რით დამთავრდებოდა. როგორც ლეკენდა გვაუწყებს, თქვენ გვიან ღამით, გაბედულად და უშიშრად, როგორც დიუმას გმირებს სწევიათ, გამოიყვანეთ, ან უბრალოდ მოიპარეთ ავადმყოფი არა მარტო საავადმყოფოდან, არამედ ქვეყნიდანაც და უკვე მეორე დღეს წყნარად მოათავსეთ პარიზის მყუდრო კარდეოკლინიკაში.

იქნებ, ჩემს მიერ მონათხრობი ეპიზოდებიდან ყველაფერი გყუილი, წმინდა წყლის მონაცორი, მოცლილთა ფანტაზიორობის ნაყოფია – შეიძლება ასე იყოს. მაგრამ ამ შემთხვევაშიც, ჩვენი ხალხი თქვენ მოგაწერეთ კეთილშობილურ და გაბედულ საქციელს, როგორც ძველ „რუსულ ბილინებში“ სიმართლის დამცველ გმირად ვსახავთ.

ასე ფიქრობდნენ თქვენზე ქართველები, ფიქრობდნენ და იმედოვნებდნენ. არა, ამ სიგყვას არ მოჰყვება გრადიციული, მოკლე, რუსული „მავრამ“... მამსახადამე, იმედოვნებდნენ... მაგრამ... ყველაფერი შემდგომის უარყოფით არა. და შემდეგ...

მე არა ვარ პოლიტიკოსი და თავს არ მიეცემ უფლებას კამათის და, მით უმეტეს, მთელი რიგი პოლიტიკური საკითხებისადმი კრიტიკული მიდგომისა. ეს არ არის ჩემი საქმე. იოლად ჩამჩრიან პირში ბურთის და არც ამი-

გომ მოვმართავეთ თქვენ.

ყველასათვის კარგად არის ცნობილი, რომ საქართველო ჯერ კიდევ თქვენამდე იყო შეგანილი „შავ სიაში“, ურჩთა სიაში. თორმეტი დამოუკიდებელი სახელმწიფოღან, ყოფილი მოკავშირე რესპუბლიკებიდან მას ერთადერთს აეკრძალა ამ გეორგიორიაზე უვიზოდ გადაადგილება. აეკრძალა მორჩა და გათავდა. ერთადერთს აეკრძალა. საკითხავია, რისთვის, რა ცოდვებისათვის. თუ ვინმეს რაიმე დანაშაული მიუძღვის, ამისათვის მთელი ხალხი ხომ არ უნდა დაისაჯოს. მე მეგონა, რომ დასჯის ასეთმა მეთოდებმა დიდი ხანია ჭირი მოგვჭამა. ჯერ კიდევ მეთურამეგე საუკუნის დამდეგს ხომ პეტრე პირველის საგანგებო ბრძანებით გააძევეს რუსეთიდან იეზუიტები.

სავიზო რეჟიმის შემოღების მიზეზი კი იყო კვლავ იგივე ნორმალური მეზობლობა ჩვენეთთან, საზღვრის თავისუფალი გადაკვეთით, თუმცა, კაცმა რომ თქვას, გარკვეული პრეტენზიები ჩვენებისადმი ვის ვის და, ქართველებს კი შეიძლებოდა პქონოდათ. ქართულ-აფხაზურ კონფლიქტში რუსეთის სპეციალური სამსახურები სრულიად ამკარად, დაუფარავად ამზადებდნენ ჩვენ მოხალისეებს ქართველების მიერ „დამონებული საწყალი“ აფხაზების დასახმარებლად, და უტიფრად უწოდებდნენ მათ ხან მოხალისეებს, და, რაც კიდევ უფრო უარესია, მოგჯერ მშვილობისმყოფელესაც. ისე, რა კარგი სანახავია მშვილობისმყოფელი – თავით ფეხამდე შეიარაღებული მეტრეკი. მშვილობისმყოფელი, რომელიც მზად არის ბავშვსაც კი გამოლადროს ყელი. ახლა მოხალისეს არ იკითხავეთ? რომელიც ლაღად და ხალისიანად, სწრაფად გა-

მოჰკრავს აეგომაციის ჩახმახს, და ვინც უფრო სწრაფად იზამს ამას, ის უფრო კეთილისმყოფელია.

ახლა რუსებმა ხმაშალდა გამოაცხადეს ბასავეი ჩენწეთის მთავარ გეორორისგად, მაგრამ, როდესაც თავად ამზადებდნენ მას ქართველებთან საბრძოლველად, მოხალისეს უწოდებდნენ, მოგჯერ კი – მშვილობისმყოფელსაც.

ახლა კი ეჭვი შემეპარა, სწორედ იმ დროიდან ხომ არ დაიწყო საყოველთაო პროპაგანდა მთელი საქართველოს წინააღმდეგ. ვის დაიჯერებს, რომ იმ დროისათვის აფხაზების შექმნილი საბრძოლველად გაეყვანა 10, ან ბევრი-ბევრი 15 ათასი კაცი, მას ხომ არა აქვს შეგი აღამიანთა რუსურსები. მე არავითარ შემთხვევაში არ ვხედავ საეჭვოდ აფხაზთა მამაცობასა და მეომრულ თვისებებს, მათ ეს არაერთხელ დაამტკიცეს. მაგრამ თეორიულადაც ხომ ძნელი წარმოსადგენია, რომ 10-15 ათასმა თუნდაც ვაშშ-გებულმა ლომმა სძლიოს 5 მილიონ, ვიქეთა, არჩინად მოქიფეებს, თუნდაც მათი სიმრავლის გამო. და არა მარტო სძლიონ, არამედ გამოყარონ 250 ათასი კაცი, ქალი, ბავშვი, მოხუცი, უახლესი გიჟის ტანკებისა და თვითმფრინავების ვარეშე. კაცმა რომ თქვას, ალბათ, არც ღირს, უკვე არაერთხელ ნათქვამისა და უკვე დამტკიცებულის გამოთვლა.

ყველასათვის კარგად არის ცნობილი, თუ სად იწერებოდა ეს სცენარები, რომლებიც იმდენად ერთგვაროვანია, რომ მათი ავტორების სცილისა და გვიმონების იდენტიფიკაცია ვერავითარ ეჭვს ვერ შეიგანთ.

ნუთუ დღეს, გექნის ახლანდელი ღონის, დამჯერვისა და კონგრადმეგრის შესაძლებლობათა დროს, ვი-

ნმეს ჰკონია, რომ ადვილად შეიძლე-
 ბა მიიჩქმალოს, ვასაიდუმლოდეს
 რაიმე მოქმედება და ფაქტი? მთელმა
 მსოფლიომ შეიგყო, რომ ტარტუს –
 ეს ესტონეთშია, – გარნიზონიდან შე-
 არჩიეს ჩეჩენი პილოტი დუდაევი. სწ-
 რაფად ვახადა რა ახალგაზრდა
 არცთუ ცუდი პილოტი გენერალი. მა-
 შინდელმა თავდაცვის მინისტრმა
 გრანოვმა მთავრობა დაარწმუნა,
 გონიერი და მტკიცე ყმაწვილი ვიპო-
 ვე, რომელსაც მთელი ჩეჩნეთი გაჰყ-
 ევება და ნებისმიერი საკითხის მოგვა-
 რება შეგვეძლებაო. არადა, იქ ხომ
 ნავთობია, ფული ჩეჩქივით მოედინე-
 ბა და ა.შ. დუდაევს გამოაყოლეს შეი-
 არალება, რომელიც ერთი დღეიმე-
 სთვის იყო განკუთვნილი. არის შეი-
 არალება, არის ბევრი ტანკი და ბევრი
 თვითმფრინავი, ქვემეხი, ნაღმსაგყო-
 რენი, ავტომატი. დიახ, ყველაფერი
 არის. მაგრამ არ არის თავად დივი-
 ზია, როგორ უნდა მოქცეულიყვნენ?

და, აი, რა მოჰყვა ამას, გამოხდა
 ხანი და პატარა სოფელ ჩირი-იურტში
 დაიწყო რუსული იარაღით გაცხოვე-
 ლებული ვაჭრობა, ყიდვა-ვაყიდვა.
 დიახ, ფული მოედინებოდა, მაგრამ
 საზარელი ის იყო, რომ სწორედ ამ
 იარაღით – მაშასადამე – რუსული
 იარაღით – რუსსავე ყმაწვილკაცებს
 ხოცავდნენ. ეს არაერთგზის უჩვენე-
 ბიათ გელევიშიით. რამდენი კუბო მი-
 იღეს გამწვარებულმა რუსმა დედებმა,
 დღესაც საიდუმლოა. ციფრები ხში-
 რად იცვლება. სამხედროები, ჩვეუ-
 ლებისამებრ, ატყუებენ საინფორმა-
 ციო სამსახურებს, თავის მხრივ, ისი-
 ნი ასევე ჩვეულებისამებრ, ატყუებენ
 მკითხველებსა და მსმენელებს. ამა-
 სობაში კი დუდაევი მაფიოზური კლა-
 ნის მეთაურად გამოაცხადეს და საე-
 რთოდ გზიდან ჩამოიცილეს, პრორუ-

სულად განწყობილ ჩეჩენ დუდაევს
 ვაევს დიხანს ეძებდნენ. იგი სადღაც
 ტანზანიაშია. მისი ძმა კი ახლახან ჩე-
 ჩნეთში მოკლეს. ბასაევი? ნეტავ სად
 არის თავისი რაზმითურთ, შეიძლე-
 ბა მხოლოდ ვიპარჩიელოთ. ამაში
 არის ქართული მხარის დანაშაულიც.
 და, თუ ეს „საიდუმლო“ ცნობილი
 გახდა მსახიობის და, მით უმეტეს, კო-
 მენტატორისათვის, მერწმუნეთ, მთე-
 ლი ქვეყნისათვის არის ცნობილი.

დიდად პატივცემულ ვლადიმერ
 ვლადიმერის ძევ, ყველაფერი ეს თქ-
 ვენამდე ხდებოდა, თქვენ კი გიწე-
 ვლათ სხვისი შეცდომების როგორღაც
 მიჩქმალვა და გამოსწორება. თქვენ
 ხომ წინებულად მოგვხსენებათ, რომ
 მთელ მსოფლიოში ქვეულ და საუკე-
 თესოდ აღიარებულ ბერიას საბჭოურ
 დაბვერვას ბზარი ვაუწნდა და ახლა
 საიდუმლოებანი თვალსა და ხელს
 შუა მქდავდებდა, ხალხის კუთვნილე-
 ბა ხდება.

რამდენჯერ გამოცხადდა, ჩეჩნე-
 თში სრული გამარჯვება მოვიპოვე-
 თო. მორჩა! ომი დამთავრდაო. შე-
 მდეგ კი სადღაც მალა მთებში ჯერ
 ტყვია ვავარდებოდა, შემდეგ ამას ჭკ-
 რეების ბათქი მოჰყვებოდა და ასე
 იყო ყოველთვის და ყველაფერი თა-
 ვიდან იწყებოდა.

ნუთუ ვერა გრძნობთ, რომ თქვე-
 ნი სამხედროები გატყუებენ. ყოველგ-
 ვარი ხრიკებით მალავენ სიმა-
 რთლეს. თავიანთ უნიჭობასა და არა-
 კომპეტენტურობას ყოველგვარი არა-
 კებით ნიღბავენ და, სამწუხაროდ,
 ამით ლახავენ თქვენს ავტორიტეტს.
 მათ ვერ მოიგეს ვერც ერთი
 სამხედრო კამპანია ავღანეთიდან ი-
 ქერიამდე და ამაყად დააბიჯებენ
 მხოლოდ ცისფერი ჩაფხუტებით კო-
 სოვოსა თუ აფხაზეთში ისევ „მშვი-

დობისმყოფელის“ ფსევდონიმით. აღარ არსებობს უძლეველი რუსული არმია, რომელმაც ეს სახელი და დიდება ჰიგლერელებთან უმძიმეს ბრძოლებში დაიმსახურა. რას იბამთ, მაშინ მწვრთნელი იყო სხვა. თუ შეიძლება მაპატიეთ. სპორტული ტერმინის გამოყენებისათვის – ეს ჩვეულებისამებრ წამომცდა.

და, აი, დაიწყებს ჩეჩნეთში თავიანთი წარმოდგენელი ფიასკოს მიზეზის ძებნა, – ამ 150-მილიონიან გემარმაზარ სახელმწიფოს თავის ტერიტორიაზე ვერაფერი მოუხერხებია, ამ პაწაწკინტელა ხალხისათვის, ჩეჩნები ქვეყნად ამ ომამდე მხოლოდ და მხოლოდ 700 ათასი იყო (ახლა რამდენია, არა ვინ იცის). და რაც უნდა არაადამიანური ყოფილიყო 1944 წელს ჩეჩნთა სგალინური დეპორტაცია, დღევანდელი მასობრივი გაჟლეტის ფონზე, ის უფრო ადამიანურად გამოიყურება. მაშინ ეს საშინელება იყო, ვიმეორებ – საშინელება! არ ხოცავდნენ. არადა, რაღა არის ღვთის მიერ ბოძებულ სიცოცხლეზე უფრო ძვირფასი. 13 წლის შემდეგ ისინი სამშობლოს დაუბრუნდნენ და ახალი ცხოვრებით დაიწყეს ცხოვრება. მაგრამ ხომ ცოცხლობდნენ, უფრო სწორად ცოცხლები იყვნენ. ახლა იმასაც ვერ იტყვი, მათგან ვინ დარჩა ცოცხალი და ვინ არის მკედარი. მკედარია გეროროსტის დამლით. ჩვენც ვომობდით, მაგრამ ჩვენში არასოდეს არავის არ უწოდებია აფხაზებისათვის გეროროსტები. ისინი იყვნენ და არიან სეპარატისტები, მაგრამ არა გეროროსტები.

თქვენდამი ჩემი მიმართვის მთელი მომღვენო ნაწილი, საკუთრივ ჩემი არც იქნება. იგი მთლიანად რუსულია. ესენია ამონარიდები და ციგა-

ტები რუსული პუბლიკაციებიდან.

რაგომ ვაკეთებ ასე? უბრალო მიზეზის გამო. რუსეთში ჩვეულებად იქცა ის, რომ არარად ჩააგღონ ქართველების მიერ საქართველოსთანვე დაკავშირებულ ობიექტურ და მართალ საკითხებზე ვაკეთებული განცხადებები. ისინი ყველა ნაციონალისტები არიან და არ ღირს კაცმა მათ უსმინო ან თუნდაც ყური ათხოვო. არ გეკამათებით ამის თაობაზე, მხოლოდ მსურს აღვნიშნო, რომ ქართული ნაციონალიზმი ველიკორუსული შოვინიზმის ფრჩხილადაც არ ღირს. და ეს უკანასკნელი პასაჟი ჩემი არ გეგონოთ, იგი რუს კაცს – ვლადიმერ ულიანოვს ეკუთვნის.

მაშ, ასე, პანკისი, პანკისის ხეობა. თვალწარმატაცი ადვილია, რომლისთვისაც არაერთგზის შეუხსამით ხოგბა ქართველ მწერლებს და, უწინარეს ყოვლისა, კონსტანტინე გამსახურდიას. იგი დიდი არ არის, სულ რამდენიმე კილომეტრია, თუმცა ხშირად გადაქცეულა სამშობლოს დაცვისათვის თავდადებული ბრძოლების ველად. პოლა, სამხედრო ასპარეზზე სახელგატეხილმა რუსმა გენერლებმა სწორედ აქ იპოვეს თავიანთი სამარცხვინო წარუმატებლობის მიზეზი. აი, თურმე საიდან შემოდიან გეროროსტები თუ ყველა ჯურის ბანდიტური ფორმირებები ჩეჩნეთში და ამღვრევენ იქ წყალს.

მოდით, ყველაფერში თანამიმდევრულად გავერკვეთ. დავეიწყოთ დროებით რუსული მხედრიონის მიზანმიმართული და მეთოდური პროპაგანდა – ვიყოთ გულმოწყალენი – აბა, სხვა რაღა გზა დარჩენიათ. სხვა რა უნდა იღონონ მათ ამ გაუთავებელი მარცხისა თუ ისეთი კომიკური შემთხვევების ფონზე, როცა ბლოკსა-

გუშაგოები ჩეხნეთის ქალაქებში, პირდაპირ ქალაქის ქუჩებში ხსნიდნენ ცეცხლს საგზაო-საგრანსპორტო შემთხვევათა გამო.

აქ რუსი ჟურნალისტი დაასკვნის — ეს უკვე კლინიკაა, სამკურნალო ხალხიაო. ჰოდა, მათთვისაც უკეთესი იქნება იმკურნალონ და არა სპეციალურაციები განახორციელონ.

დავეხსნათ ქუჩის ბრძოლების „გმირებს“, დაე, იმკურნალონ, და ფრთხილად მივუახლოვდეთ რუსეთ-საქართველოს საზღვარს ჩეხნეთის მონაკვეთზე. ფრთხილად იმიტომ, რომ ვაგავფრთხილეს, თანაც ვინ — რუსეთის თავდაცვის მინისტრმა სერგეი ივანოვმა ამ ცოტა ხნის წინათ ამხანაგებთან ფრენბურთის თამაშის დროს მძიმედ რომ დაიჭრა და ყავარჯინით რომ დადიოდა. ჰოდა, სწორედ მან განაცხადა, რომ რუსები პრევენციულ დარტყმას მიაყენებენ ქართველებს საზღვრიდან 10-15 კილომეტრშიო. მერე, იგუხე თავი, თუ რამდენი კილომეტრი იყო დარტყნილი საზღვრამდე. თანაც, არც იმაში ვარ დარწმუნებული, რომ ბაგონი მინისტრი უღობღეს ფრანგულ ენას ან ლათინურს. ამ სიტყვას ხომ ორი განმარტება აქვს: პირველი ნიშნავს გამაფრთხილებელს — პრევენციულს, მეორე კი — ო, ლა ლა — როგორც ჩერხილი იგყოდა. მეორე მნიშვნელობა — ასევე პრევენციული დასწრებაა, დაგასწრებენ, უბრალოდ ისე, თუ პრევენციულად, სულ ერთია — სიკვდილია. არადა, აღამიანებს უყვართ სიცოცხლე, რას იბამ...
მაშ, ასე, მივედით საზღვართან. საყოველთაოდ ცნობილია, რომ საზღვარი ადამის დროიდანაც კი, არის ბოლი სახელმწიფოებს შორის, რომელსაც ორივე მხარე იცავს. სწორედ

ამ ბოლის ნებისმიერი დარღვევის პასუხისმგებლობა ორივე მხარეს თანაბრად ეკისრებოდა და ეკისრება. ეს ასეა. ასე იყო, ასე არის და ასე იქნება კიდევ. ყველა სხვა შემთხვევაში საზღვარი როგორც ასეთი კარგავს აზრს და უბრალო მდელიოდ, ღელედ ან კიდევ რამე სხვად გადაიქცევა, მაგრამ უკვე ეს საზღვარი აღარ არის. მაშ, ამ საზღვარზე ნებისმიერი მოძრაობისათვის, იქიდან აქეთ იქნება, თუ აქედან — იქით, რატომ ეკისრება პასუხისმგებლობა მხოლოდ და მხოლოდ საქართველოს მხარეს. უფრო სწორედ, კი არ ეკისრება, არამედ თქვენ გსურთ, რომ ეკისრებოდეს. ეს, მეტი რომ არა ვთქვათ, უსამართლობაა. ახლა მასობრივი ინფორმაციის ყველა საშუალება მიზანმიმართულად მუშაობს იმისათვის, რომ დაამტკიცოს: ქართველები პანკისიდან ღვენიან და ერეკებიან გეროორისგებს. ღმერთი აღარ გწამთ, ვლადიმერ ვლადიმერის ძე! საით ვერეკებით? საკუთარ სახლებში? ისინი ხომ რუსეთის მოქალაქეები არიან, თავის სახლში ბრუნდებიან. აი, ვინმემ თუ ოდესმე გამორეკა ისინი, ეს რუსი სამხედროები იყვნენ. დიას, უკვე რამდენიმე წელი ერეკებიან. მოუსვით აქედან, ჯანდაბამდე გზა გქონიათ. ჰოდა, გამოღვენეს, ვერც კი შეძლეს. თუნდაც ოფიციალურ საზღვართან, მთებით გარშემორტყმული გეროორისგების ჩახოცვა არ შეეძლოთ? შეეძლოთ, რა თქმა უნდა, მაგრამ, ვერ შეძლეს. მათმა წინაპარმა დიდმა სუეოროვმა კი, ალპებზე გადაიყვანა მთელი რუსთა არმია და გვერდიდან არ მოუშორებია დიდი მთიელი — ბავრაგიონი.

მაშ, ასე, საქართველოა ყველაფერში დამნაშავე. იქედან აქეთ მოდიან

გერორისგები – დამნაშავენი ჩვენ ვართ, რადგან შემოვეშუით ისინი, განა რუსები იქ არ იყვნენ, თუ – იყვნენ და ეძინათ. ცხადია, ამაშიც ქართველებს ასევე მიუძღვით ბრალი – რაგომ არ გავადვიმეთ მძინარე ბიჭები. ახლა დაიწყო მოძრაობა საწინააღმდეგო მიმართულებით – აქედან იქით – და კვლავ ქართველები არიან დამნაშავენი.

რას მოითხოვთ ჩვენგან. ისეთი შთაბეჭდილება იქმნება, თითქოს ეს კონფლიქტი შეკვეთილია, რადგან ძალზე ალოგიკურია იგი. თითქოს იგი ვინმეს წინასწარ დაგეგვმოს, მოერგოს მისთვის სიგუაყნია. განა მარტო პანკისის ხეობამ მისცა თავშესაფარი გერორისგებს? თქვენ თვითონაც ჩინებულად იცით, რომ არა არის სხვა ბანაკები და ბაზებიც, მღვიმეებიც, თავად ჩეჩნეთში, მთიან რაიონებში, რომლებიც მიუღწეველია უგერვილო ჯარებისათვის. მთისწინეთშიც უამრავი ბოვეიკია, რომლებიც ყოველდღე, უფრო სწორად, ყოველდღიურად თავს შეახსენებენ ხოლმე.

რაკი სამხედროებმა არ იციან, როგორ გაართვან თავი თავიანთი ამოცანებს ჩეჩნეთში თუ სხვა რომელიმე ადგილას, ცდილობენ დანაშაული სხვას გადააბრალონ. იქმნება შთაბეჭდილება, რომ ამ შემთხვევაში ყველაზე შესაფერისი ქართველები და შევარდნაძე არიან. ჩეჩნეთი ხომ ავიკელით, მოდით, საქართველოს მიეხედოთ... გერორისგებს, რა თქმა უნდა, ხელში ვერ ჩავიგდებთ, ისინი, რასაკვირველია, გავეცლებიან. ჩეჩნეთში ან დაღესტანში გადავლენ. ალბათ, უკვე წავიდნენ კიდეც. ჩვენ კი კვლავ გვაშინებენ, გვეპუქრებიან...

და, აი, ახლა მთლიანად მოვიყვან

შეუცვლელად და შეუმცირებლად ცოტაგაგას მოსკოვის გაშეთიდან:

„როცა ჩვენი მმართველები პანკისის ხეობაზე ლაპარაკობენ, ისინი, როგორც ეტყობა, ფიქრობენ, რომ მათ ჰყავთ ასეთი სპეციალური, ასეთი შესანიშნავი ჯარები, აი, როგორც კინოში იდეალური ჯარისკაცები არიან ხოლმე. არადა, სინამდვილეში სწორედ ის ჯარები გვყავს, რომლებსაც ამას წინათ „დედები მოენაგრაი“ და შინისკენ მოუსვებს. მანამდე კი, როგორც თვითონ გენერალმა გროშინმა განმარტა, ისინი არცთუ ვაილეშენ, წყვილად ორი ჯაფშანშანქანა გაიტაცეს და მათ აღმაღალმა დააქროლებდნენ დასახლებულ პუნქტში. აი, ასეთი ჯარები გვყავს ჩვენ... გვყავს მოკონტრაქტე – კონტრასებიც, როგორც მათ არმიელები უწოდებენ – გალოთებული, უმაქნისი ბელოვლათები, რომელთაგან კარგი იქნება, თუ შესამედი მაინც მიადწევს სამსახურის ადგილამდე, დანარჩენები გზაში იფანტებიან. ისინი უფრო ლოთობასა და მაროდლორობაზე არიან დასაყვილებული. აი, ეს არის ჩვენი შესანიშნავი ჯარები. ამ მხრივ მათ კარგად გამოიჩინეს თავი ჩეჩნეთში, ასე რომ, მათი მიდრეკილებებიან არავისათვის არ არის საიდუმლო, მათ შორის ქართველებსთვისაც“...

და, ბოლოს...

„მათ თუ უკვე მრავალი წლის მანძილზე ჩეჩნეთში ვერ დაამყარეს წესრიგი, რაგომ უნდა დავიჯეროთ, რომ ამას სხვა ადგილას მოახერხებენ? მაგალითად, საქართველოში.

იარაღის მემშვობით, როცა მშვიდობიან მოსახლეობას დახოცავენ, არაფრად არ ჩაავლებენ თავიანთი ახალგაზრდების სიცოცხლესაც, რო-

მელთაგან თუმცა ცოცა თუ ბუერი, მაგრამ მაინც ხომ დაილეუებთან”.

ვლადიმერ ვლადიმერის ძვე, ნუ მიწყენთ. ჩემს წერილში არავითარი პოლიტიკა არ არის. არც ის მინდა, რომ თავი შეგაცოდოთ. იმდენად შეეჩვიეთ ოფიციალურ მიმართვებს, პროტოკოლურ ენას, პირწმინდა ფარისევლობას, რაც სახეებით ბუნებრივია სამყაროში, რომელშიც ჩვენ ვცხოვრობთ. დაგავიწყდათ, რომ ქვეყნად არიან უბრალო ადამიანები. ადამიანები, რომლებიც სიცოცხლეს სწირავენ არა უაზრო ომისათვის, არამედ ხალხის უსაზღვრო მსახურებისათვის, რომლებსაც მიაჩნიათ, რომ კულტურა, მისი პროგრესი კაცობრიობის განვითარების ქვაკუთხეა, რომ ადამიანის აღზრდილობა და ინტელიგენტურობა საზოგადოების ცხოვრების საფუძველია.

რა აღზრდასა და ინტელიგენტურობაზე შეიძლება ლაპარაკი, როცა თქვენი თავდაცვის მინისტრი სერგეი ივანოვი, გულევიჩიით გამოსვლისას მთელი საზოგადოებრიობის წინაშე ხმაპალა ერეკებოდა მთელ საქართველოსა და ქართველებს, ნატოში კი არა, თუნდაც სექსუალურ ორგანიზაციებსა და ლიგებში შესახველად! თუმცა ჩვენ თანამედროვე ომისათვის ძალიან ცოცხანი ვართ, მაგრამ უნდა იყოღეს – რომ სწორედ იმ წუთს, სამმა მილიონმა ქართველმა მაგრად შეუკურთხა და თვითონ გააგზავნა იქ, სადაც ჩვენ გვიპირებდა გაგზავნას. არ ვიცი, რა მოხდა შემდეგ, მაგრამ ხომ შეგეძლოთ გაკვიცხებთ ვათავებდებული მინისტრი...

ჩვენთვის, მსახიობებისათვის მთავარია არა ის, თუ რას ამბობს ესა თუ ის კაცი, არამედ ის, თუ რო-

გორ ამბობს. როგორ და არა რას ამბობს. აი, პირველი ასოები „გრ“-ც კი არ უთქვამს, მთლიანად სიგყვა „გრუმინ“ არ წარმოუთქვამს, რომ მას სახე ეღრციება, თვალები ბოროტად უელავს, ქრება მისი ფანფარონული ყელყელაობა, გაიხსნეთ, როგორ ჩამორბის იგი თვითმფრინავის გრაპიდან, და ღვარძლსა და მრისხანებას აფრქვევს.

კარგით, სერგეი ივანოვი იქით იყოს, აი, ივორს, ასევე ივანოვს – სავარეო საქმეთა მინისტრს მინდა უუთხრა, რა მოგივდა, ჩვენებურო. შენ ხომ ცხრა თვე ქართველი ქალი გაგარებდა მუცლით. კახეთის იმ სოფელ ახმეგაში დაიბადე, რომელიც, სხვათა შორის, სულ რამდენიმე კილომეტრით არის ღამორებული იმ ყბადაღებულ პანკისის ხეობას. იქ ცხოვრობს საღირაშვილების, დედაშენის – ელიკო საღირაშვილის საგვარეულო, იქ გაიზარდე და ახლაც შესანიშნავად მღერი ხოლმე სუფრულ თუშურ სიმღერებს. და შენც, შენი მოგვარესავით ეშაღები, ვერეთ წოდებული, პრევენციული დარგყემების მოსაყენებლად? შენ სამშობლოს, იმ შენ სოფელს უნდა დაუშინო, საიდანაც პანკისი ერთი ხელის დაღებაგა, შენ მაინც ხომ იცი, რომ იქ ჩეჩენთა მონათესავე გომი – ქისტები ცხოვრობენ.

იქ მრავალი სოფელია გაერთიანებული საერთო გომის დასახლებით – ვაინახები. რაო ეშაღებოლით სერგეისთან ერთად ვებრძანებინათ – ცუცხლის გახსნა! არ ვიცი, რას იგყოდა ამის თაობაზე თქვენი სიძე – ვალერიან ფანულიძე. იქნებ, თქვენ ჩაავონეთ კიდევ მას შეეცვალა ქართული გვარი რომელიმე რუსული გვარით...

მაგრამ, როგორც ხედავთ, უცერად ჩაყვარდა ამ ბოლო დღეებში პროპაგანდისტებისა და სამხედროთა გამოსვლებში ძველი რიხიანი განცხადებები და ხმაურიანი „ჭიკჭიკი“. „უკყუარი ფაქტები, უკყუარი ფაქტები!“ ერთთავად გაიძახოდა თქვენი თავდაცვის მინისტრი ამაყად თავაწეული და, უცებ, სადაც დაიკარგა მისი ეს ქედმაღლობა. დაღუპულ საოცარი სიმღერებით ჰანგები – როგორც ლერმონტოვი იტყვოდა. დასრულდა ამერიკაში, პრეზიდენტ ბუშთან, ივანოვების ვიზიტი, 24 სექტემბერს სტრასბურგში გაიმართა ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეა. და გაირკვა, რომ სერგეი ივანოვის „უკყუარი ფაქტები“ თურმე არცთუ ისე უკყუარი ყოფილან. იგი ძალზე იოლად გააბათილეს, ისე, რომ თვალი არც დაუხამხამებიათ.

ხოლო ივანოვების პრეზიდენტ ბუშთან „წარმატებული“ ვიზიტის შემდეგ – როგორც ამას წერდნენ და იუწყებოდნენ მოსკოვში, საქართველოს პრეზიდენტმა შევარდნაძემ მიიღო ორი წერილი, აი, აქ მაქვს ისინი. ეს წერილები ერთი კვირის ინტერვალითაა მიღებული. სამწუხაროა, რომ თქვენში საქართველოსა და საქართველოს პრეზიდენტზე მხოლოდ ცუდს თუ ამბობენ, როგორც ჩანს, იშველიებენ ადოლფ ჰიტლერის გამონათქვამს – რაც უფრო დაუჯერებელია გყუილი, მით უფრო მეტს სჯერა მისი. სწორედ ამ საკითხზე მოსკოვის პრესა წერს: „ნებისმიერი სისულელე, თუ მას ყოველდღიურად გაიმეორებ რამდენიმე წლის ან თუნდაც, რამდენიმე თვის განმავლობაში, აღამიანებზე მაგიურ შემოქმედებას ახდენს“. თანამედვერული და შეუპოვარი პროპაგანდის წყალობით საქართველო რუ-

სებს ამჟამად ესახებათ ყველა უბედურების სათავედ, ჯოჯოხეთის გოციქულად, გერორისტების მფარველად, რომლებიც ყოველდღე, ყოველ საათს არღვევენ საზღვარს, თანაც ამკვიცებენ, რომ საქართველო სახელმწიფო კი არა, ვერეთ წოდებული, უპატრონო მიწა-წყალია და თუ არა „შევარდნაძის რეჟიმი“, მას სხვა სიგყვებით არცკი მოიხსენიებენ. ეს ძალზე მოვკავთნებს რუსეთში ცარიზმის დროს. საქართველო აღარ არსებობდა, ჩვენ აღარ ვეჭონდა არც საზღვრები, არც რუკა, არც სახელი, იყო მხოლოდ ორი გუბერნია რუსეთის უკიდურეს სამხრეთში – თბილისისა და ქუთაისის გუბერნიები. თანაც, ყოველივე ამას ისიც დაემატა, რომ 1811 წელს ქართულ ეკლესიას ავტოკეფალია გაუქმეს და საქართველოს პატრიარქის ნაცვლად სულიერ ტახტზე რუსი ეპისკოპოსი დაჯდა. თუმცა, მოდით, ნუ ვადაუხვევთ. ძალზე არ მესიამოვნა, როცა სტრასბურგში არც „51-ე პარაგრაფისა თუ პუნქტის“ თაობაზე გაკეთებული თქვენი განცხადება და არც ის გამონათქვამი მიიხნიეს ლოგიკურად, რომ მოსაზღვრე სახელმწიფოებთან ურთიერთობაში თავდაცვისა და თავდაცვითი საშუალებების შერჩევა სულაც არ ნიშნავს აშკარა აგრესიას სუვერენული, ესე იგი დამოუკიდებელი ქვეყნის წინააღმდეგ.

მე კარგად მახსოვს ის დღე. დღე, როცა თქვენ გააკეთეთ განცხადება. რაღაც დაბნეულად გამოიყურებით, რაც, კაცმა რომ თქვას, უჩვეულოა თქვენთვის, აქეთ-იქით იხედებოდით. მარცხნივ თითქოს ვიღაცამ რაღაც ჩაილაპარაკა, თქვენ მიიხედეთ. ისეთი შთაბეჭდილება იქმნებოდა, თითქოს მარტო არ იყავით. კა-

დრში, რა თქმა უნდა. მარტო იყავით, მაგრამ თქვენს ვეერდით ვიღაც იყო და იგი რაღაცაში ან რაღაცით თუ არ გიშლიდათ ხელს, გალიზიანებლათ მაინც.

თუმცა, ყოველივე ეს, ჩემი სუბიექტური შთაბეჭდილებაა და იგი შეიძლება არ ვაიმეიაროთ.

მაგრამ, აი, რაში მე და ყველა სხვა, ყოველ შემთხვევაში, უმრავლესობა მაინც, არ ვცდებით. ეს არის ის, რომ მოსკოვში, „დუმაში“ იქაურ ბრძენკაცებს შორის გამოჩნდა უმაღლესი კლასის კლოუნი. პირდაპირ ძლივს ვიკავებ თავს, რომ ათასობით კლომეტრზე, გერმანიაში არ შევუძახხო ოლეგ პოპოვს, რუს მზიურ კლოუნს: „ქელი მოიხადე, ოლეგ! მოსკოვში შენზე უკეთესი ტაკიმასხარა გამოჩნდა. ყოველ შემთხვევაში, იგი ხალხს შენზე მეტად აცინებს. ჩინებულად იცი, თუ როგორ უყვართ მოსკოვში კლოუნები და ივინ წამოასკუპეს „დუმაში“, ცოტა დააკლდათ და თავექლომარულად აირჩევდნენ“. ეს არის ჟირინოვსკი, ღედით რუსი, მამამისზე კი ვერაფერს ვიგყვი. რადგან კითხვას, თუ რა ეროვნებისაა მისი მამა, ჟირინოვსკიმ უპასუხა: მამა იურისტია. პოლა, ამით ყველაფერია ნათქვამი. მას უკვე რამდენჯერმე განუცხადებია: – რას ველოლიავევით ამდენს ქართველებს, შევიდეთ პირდაპირ თბილისში... და იქვე იმასხრა კიდეც – ხუმრობა მისი პობია – თბილისის „დინამოც“ უკეთ ათამაშდებო. გმადლობთ, ვლადიმერ ვოლფოვის. თუ იურისტოვის, პირდაპირ არ ვიცი როგორ მოვმართოთ. რომ არ ღავევიწყებიათ ჩვენი ფეხბურთი. თქვენ ისიც ღავევირდით, რომ, აი, ნახეთ, როგორ გაირეცხავენ ჩექმებს რუსი „საღღათები“ ინღოეთის ოკეა-

ნუმი. გელით, როლის მოხდებდა ეს არივედერნი ვოლფოვის!

ახლა, ყველაზე მთავარზე, ბატონო პრემიდეტო. გემუღარებით, მოწყალე იყოთ. მამად შეგეფერებით და ამიგომ ვაძლეე თავს ნებას ჭკუა კი არ ღაგარიგოთ, არამედ უბრალოდ ვიოხრაი, გირჩიოთ: ნუ ღაუჯერებთ თქვენს ცუდ ინფორმატორებს, ვანსაკუთრებით სამხედროებს – ისინი მხოლოდ თავიანთ თავზე მრუნავენ, ითრევენ ხალხს გაბოროტებისა და შურისძიების მორევეში. ჩამოამორეთ მასმედიას შეკვეთილი პროპაგანდისტები, აღამიანები, რომლებიც ცდილობენ თავი მოგაწონონ ღაქეცით და ასეთი ღომუნგით არიან შეიარაღებული – ჩემს შემდეგ ქვა-ქვაბეც ნუ ღარჩენიღათ. ისინი რეყნიან ხალხს, უნერგავენ სულში შურისძიებასა და ბოროტებას. მაღალმა ღმერთმა ანათემას გაღასცა და შემდეგ წარღუნის მორევეს მისცა მის მიერვე მის ხაგაე შექმნილი ფარისეველი და საღუკეველი და ყოველნი უწმინდურნი.

იმის გაფიქრებისაც კი მეშინია, რომ რუსების თუნღაც მცირე ნაწილი, ღავეშვათ, ერთი მეხამედი, ღაახლოებით 50 მილიონი კაცი, რომლებიც ამ რეაწლიანი საინფორმაციო წნეხის ქვეშ იმყოფებიან, მოექცა ბნელეთის მოციქული აგიტატორების გავლენის ქვეშ... არ ვიცი, რა იქნება და როგორ იქნება. სიკეთე ყოველეთის ვერ სძლევეს ბოროტებას.

მე არ ვცდილობ ღავეცვა ქართველები და საქართველო. ჩვენი მხრიდანაც იყო ღაშევეული სერიოზული შეცღომები. თანაც, არაერთხელ და ჟიუგად. მაგრამ თქვენ ხომ უკვე ღაგაყენეთ კუთხეში, როგორც სკოლის ცელქი მოსწავლეები. ისე გველაპარაკებიან, თითქოს კოლონია ვიყოთ.

ჭკუით იყავით, თორემ არც გაბს მოგვემთ და არც ელექტროენერგიას. როგორც კი საფრთხე შეგვექმნებათ, მაშინვე გასწავლით ჭკუას.

ჩვენ გვაღანაშაულებენ ყველაფერში. ჩვენ ვართ თურმე ოფიციალური აფერისტები – ყველას თვალწინ ვაღაველებთ ჩვენივე თვითმფრინავები ისე, რომ რუსული ჰგონებოდით – ეს რა, აფიორა არ არის? თუმცა, მშვენივრად იცოდით, რომ თვითმფრინავები ჩვენ საერთოდ არ გაგვანინია.

შემდეგ ჩვენ, სისხლისმსმელები ვყოფილვართ – ვომბაავთ და ვანაღვურებთ საკუთარ ხალხს, ჩვენ ღვიძლძმებსა და ღებს. თუმცა ისიც იცით, რომ არავითარი ბომბები არა გვაქვს. აბა, რა ამრი უნდა შეექმნას ნებისმიერ რუსს, ვთქვათ, რუსეთის ვრცელი ველ-მინდერების მხენელ-მთესველს, ან ქიმიის მასწავლებელს კამპაგოდან. განა ადვილი იქნება მან ვონებიდან და გულიდან ამოძირკვოს ქართველთა სიძულვილი. თქვენი აზრით, როგორ უნდა მიიღოს ყოველივე ეს ნებისმიერმა ქართველმა – გლეხი იქნება თუ აკადემიკოსი.

აი, რა ღვივდება.

7 ოქტომბერს თქვენ უნდა შეხვედით საქართველოს პრეზიდენტს, რომლის შესახებაც გუშინ მოსკოვმა გადასცა კიდევ ერთი სიძულვილით აღსავსე ფილმი. და ეს ხდება თქვენი შეხვედრის წინ. მიზანი ერთია – არ დავეშვათ არანაირი დათმობა – როგორც ჟინინოვსკი იტყვის „რას ველოლიავენით“. მივასიკვდილოთ და გაუათავოთ ამით. ჩვენ ხომ ძლიერები ვართ. მაგრამ ფილმი იმდენად უნიჭო, უკვემოვნო და უზნეო იყო, რომ, ალბათ, ვერანაირ კრიტიკას ვერ გაუძლებს. ნუთუ, არავინ არ იყო იქ იმდენად ნორმალური, რომ ეკრა-

ნზე არ გაეშვა ეს აბლა-უბლა, რომელმაც, სხვათა შორის, კარგი სამსახური გაუწია თვით საქართველოს პრეზიდენტს. უნიჭობა ვერასდროს ვერ იქნება რაიმე კარგი საქმის შემწე. შეეარღნაძეს ჰყავს ძლიერი ოპოზიცია, ეს ყველამ იცის. თუმცა იგი ყველას ჰყავს: ბუშნაც, შირაკსაც, საღამ პუხეინსაც, კუნძასაც, ესპანეთის ინფანტსაც და გერმანიის კანცლერსაც და თქვენ, ბოლოს და ბოლოს. აბა, სხვაგვარად როგორ იქნება. მაგრამ, გარეშე კონსულტანტები ჩვენ არ გვჭირდება. ჩვენ თვითონ გავართმევთ თავს საკუთარ პრობლემებს.

დაღვივით ყველა პოლიტიკურ ინტრიგაზე, აკვირებულ ამრებზე, გეოპოლიტიკურ პრობლემებზე მაღლა, თორემ ხალხმა შეიძლება ირწმუნოს, რომ მიზეზი სინამდვილეში ჩეჩნეთისა და ტერორისტებში კი არა, ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენში, ჩეჩნეთის ნავთობში უნდა ეჭვობს და ყოველივე ამას თითქოს წარმართავენ არა სახელმწიფოთა მეთაურები, არამედ ოლიგარქი მილიარდერები.

გემუდარებით, ბატონო პრეზიდენტო, მხოლოდ თქვენ შეგიძლიათ ვაწვივით ეს გორდიას კვანძი. ბოლოს და ბოლოს, თქვენ ხომ არა მარტო სამოქალაქო პრეზიდენტი, არამედ რუსეთის არმიის უმაღლესი მთავარსარდალიცა ხართ.

აიღეთ ხელში ძალაუფლება, ბოლოს და ბოლოს, თქვენ ხომ სახელმწიფო უშიშროების ოფიცერი ხართ.

ქართველები ყოველთვის ფიქრობდნენ და ახლაც ასე ფიქრობენ: ჩვენ კარის მემობლის კი არ უნდა გვეშინოდეს, პატივს უნდა ვეცემოდეთ.

ეს პატივი დიდმა რუსეიმა დაიმსახურა.

სპექტაკლები

ხათუნა წულაძე

მოლოდინიდან მოლოდინამდე

ხუსთაველის თეატრის ხეაონ-სტუდიის ხობიხ სტუდია ბეჯე-ტის ხეაონსტუდიით იწყებს

გოდო. გოდე თუ გოდენი, პოცო თუ ბოცო, რორო თუ ადამი, დიდი თუ ალბერტი, ლაქია თუ ბატონი, ბიჭი თუ გოგო. რობერტ სტურუა ყველაფერს ეჭვქვეშ აყენებს. განზრახ ურევს და ამ განზრახვაზე თვითონვე მოსთქვამს. რა ვქნა, თუკი სამყარო ასეა მოწყობილი. რა ჩემი ბრალია, თუკი ქაოსი ის ერთადერთი კანონზომიერებაა, რომელსაც ვერცერთი უმაცრესი კანონი ვერ შეცვლის, თუნდაც თეატრალური. მინდა და ვთამაშობ. ვის აქვს უფლება დამიშალოს ქმედება, რომელსაც არავისთვის პრაქტიკული ზიანი არ მოაქვს. მორალი კი დიდი ხანია დაივიწყა კაცობრიობამ. ან საერთოდ თუ არსებობდა?

ორი შეშლილი რაღაცას ელო-

დება. ბეკეტისთვის ეს რაღაცაა თურწვერა ღმერთია. სტურუასთვის კი ადამიანებად წოდებული თავად ეს ორი შეშლილია ღმერთი. ოღონდ არა თეთრწვერა, უხილაკი, არამედ ადამიანად შობილი. როცა გაქვს სურვილი ჩამოკონკილმა და ფეხშიშველმა იარო, რათა სხვათა ტყვეილი ფეხისგულების გავლით გულში გივლიდეს, როცა გინდა და აგლო შენი სქელლანნიანი ფეხსაცმელები და მაცხოვრის გზით იარო, ღმერთი შენშია. რადგან გულწრფელ დამახილზე ის მოდის და აღარ გტოვებს, არ გღალატობს. ამიტომაც ხედავენ დიდი (ლევან ბერიკაშვილი) და რორო (ზაზა პაპუაშვილი) ერთმანეთში იმ რაღაცას, რომელსაც სახელსაც ვერ არქმევენ. მხოლოდ მეშვიდე გრძნობაში აღიქვამენ და ვერ ტოვებენ ერთმანეთს, ვერც სხვაგან მიდიან. მოლოდინი, რომელსაც პირობითად გოდო დარქვებს, იმ ჭაობივით უძრავია და იმ ტირიფად წოდებული ხესავით უნაყოფო, რომელთა გარემოცვაშიც ისინი იმყოფებიან. აბსურდული მოლოდინი, რომელზეც სახრჩობელას ყულვი და საქანელა სასწორის პინებივით ჰკიდია.

თოკი, რომლის ერთ ბოლოშიც გოგა გველესიანის ლაქი-ლაქიაა, მეორე ბოლოში კი ამირან ამირანაშვილის პოცო-მბრძანებელი, სულაც არ არის სახრჩობელას თოკი. სტურუამ მასზე სარეცხი ჩამოკიდა და მიგვანიშნა: ეს ის ყოველდღიური ცხოვრებაა, რომელზედაც ყველანი მიბმულნი ვართ. უბრალოდ,

ერთი შედარებით მსუბუქად მიუყვება ამ გზას, მეორე ტვირთისხმული, უსარგებლო ქვიშით დაძვინტებული. შენი ნებაა, დადებ ამ ტვირთს და თავისუფლად ამოისუნთქავ, თუ ნებაყოფლობით დაიტანჯები. ამირან ამირანაშვილის პოცო თავისი ტირანული მომხიბვლელობით ანდამატივით იზიდავს გოგა გველესიანის უსხეულო და უსულო მექანიზმს. იგი წინასწარაა დაპროგრამებული და რომელ განყოფილებასაც უბრძანებ, იმას აამუშავებს: სასიმღერო, საცეკვაო, საზროვნო... შესაძლებლობები მრავალმხრივია. მხოლოდ ფარული აგრესიაა უცვლელი, შორიდან - საბრალო, ახლოდან - სასტიცი. გერჩის და თავის მოქმედებაზე პასუხს არ აგებს, რადგან სათამაშოა, მექანიკური სათამაშო, რომელსაც სული ამოაცალეს და ქვიშით დაძვინტებული ჩემოდანი შეაჩეჩეს ხელში. რომ არა ეს სიმძიმე, მისი უწონო სხეული მიწაზე, ალბათ, ვერც გაჩერდებოდა. გოგა გველესიანის ლაქი საჰაერო ბუმბუტითაა, რომელიც პოცოსა ყავს გამობმული თოკით. იგი ებრალებათ და ისჯებიან ამ სიბრაღულისთვის. შეუბრალებელი პოცოს წიხლების ქვეშ ლაქი ღიმილით გვიკრავს ჯერ ერთ, მერე მეორე თვალს: თქვენ რა, მართლა სათამაშო გვეკონეთ? ან პოცო მარტო ჩემი მბრძანებელია? ცხოვრება ყველას გთელავთ და

რორო - ზაზა პაპუაშვილი
დიდი - ლევან ბერიკაშვილი

რაც ნაკლებად მგრძნობიარენი იქნებით, მით უფრო გადარჩებით. თუნდაც მექანიკურად, მაგრამ მაინც გადარჩებით. აზროვნებით კი, აი, როგორ ვაზროვნებ: და მის დაღადისზე მასავით მექანიკური ხე ტოტებს ჩამოყრის. პოცო კი ყურებს იხშობს და ყვირის: ქუდი მოხსენით! ნაპოლეონის ქუდში კოდირებულ მის აზრებს მიწაზე ანარცხებს და ფეხით თელავს. არ არის საჭირო ამდენი სიბრძნე. რაც ნაკლებად იაზროვნებ, მით მეტად აიტან ცხოვრების ტვირთს.

„ჯვარს ეცვი თუ გინდა, მაინც

არაფერი გამოდის“ – დალილი, ძილქუშიდან გამოსული ხმით ბოდაუს ზაზა პაპუაშვილის რორო და მიწაზე გართხმულ დიდისთან ერთად ამ ბოდავაში ატარებს ცხოვრებას. ისინი იმ გზაზე წვანან და დადიან, რომელიც არავის ეკუთვნის. თვით პოცოსაც კი. ეს გზა თავისუფალია და თავისუფალნი არც არსად მიდიან და არც არსაიდან მოდიან. ისინი ცხოვრობენ მოლოდინიდან მოლოდინამდე და ასე უსასრულოდ. როროს მიერ დატოვებული ფენსაცმელები, რომლებსაც იგი კოცონად დასანთები შესასავით აწყობს, სხვებსაც გაათობობს, ამ გზაზე რომ ჩამოივლიან. ბევრი პოცოსა და ლაქივით გაივლის. ძალიან ცოტა კი როროსა და დიდივით დარჩება და გადარჩება.

თეატრია, თეატრია! არა, ცირკია. კაბარეა. არა, ცირკია! – ავანსცენის კუთხეში დადგმულ საზურგემოხატულ სკამებზე ჩამომსხდარი რორო და დიდი მაყურებლის თვალთაფასებენ პოცოსა და ლაქის თამაშს. ცოტათი მოსაწყენია, ბოლოში ცეცხლი დააკლდა. არა უშავს. აპლოდისმენტები მაინც ერგება. პოცოს და ლაქის სცენა სანახაობის ვეელა ჟანრს მოიცავს თეატრალური ფოკუსის ჩათვლით. გოგა გველესიანის ნაპოლეონის ქუდიდან ჩანჩქერივით გადმოტყორცნილი თმის ეფექტი ნებისმიერ ილუზიონისტს შეშურდებოდა. ლაქი თავისი მძიმე ტვირთისგან წამიერად თავისუფლდება და ამ წამს სტურუა ია-

პონური იეროგლიფის სინტაქსში მოაქცევს.

სცენის მტვერი კოკანივითაა. ერთხელ თუ შეისრუტე, მოლანდებებს რაღა გამოლევს და ზაზა პაპუაშვილისა და ლევან ბერიკაშვილის სხეულები ლამის დაინგრეს გამაყრუებელი აპლოდისმენტებითა და სტვენით. მართალია, ბრავოს ყოველთვის ბრავო არ მოსდევს. შეიძლება ფურთხიც მოგაწებონ შუბლზე და ლაყე კვერცხებიც არ დაიშურონ. მაგრამ თეატრი თეატრია, ცირკი ცირკია და მტვერი სცენის გარდა სხვაგანაც ყრია.

რობერტ სტურუას პერსონაჟებს, იქნება ეს შექსპირის, გოცის თუ ბეკეტისეული, სიარულის, მოძრაობის, ჟესტიკულაციისა თუ მეტყველების განსაკუთრებული მანერა აქვთ შემუშავებული. ამიტომაც მსახიობებისთვის, რომლებიც უცვლელად გადადიან მისი ერთი სპექტაკლიდან მეორეში, ძალიან ძნელია ახალი ხერხების გამოძებნა. ზაზა პაპუაშვილს, რომელსაც „მეთორმეტე ღამესა“ და „პამლეტში“ ასეთი განსხვავებული სახეები აქვს შექმნილი, „გოდოს მოლოდინში“ მარტო ბეკეტისეული კი არა, შემოქმედებითი დაღლა და ერთფეროვნებაც მოეძალა.

რორო უაზროდ გარბის სცენის ერთი ბოლოდან მეორემდე. მერე ისევ გამორბის. იღლება და მიწაზე გორაობს. ან იძინებს, ან კვნესის. უსასრულობაში სიარული ძნელია. მილიონობით წლები მხოლოდ წამის გაელვებაა და როროს და დი-

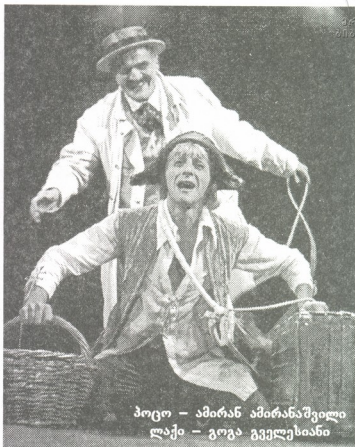
დის აღარ ახსოვთ, რამდენი ხანია, რაც ამ ცოდვილ მიწას ტკეპნიან. კაცობრიობის ნაფეხურები ბიბლიური რუკის ჭრელ ზოლად გაწოლილა სცენის სიღრმეში (მხატვარი მირიან შველიძე) და მის ფონზე სამყარო ისეთი პატარაა... ცირკის არენასავით მრგვალი და მოზომილი. ერთმანეთთან შესაგებებლად ისინი კლოუნადური ცეკვის წრიულ გზას გაივლიან და დაღლილ-დაქანცულნი საბოლოოდ მაინც ერთმანეთთან მივლენ.

- ხედავ? შენ ისევ აქ ხარ, რორო, მეგონა სამუდამოდ მიმატოვე.

- მეც ასე მეგონა.
- ხომ არ გვეხეიმა?
- იხეიმე, იხეიმე.
- მაგრამ, როგორ?

და სამყაროში გაფანტული ადამიანები გაფანტული მუსიკის ფონზე დავიწყების წველიაღში ექცევიან. ოთხივენი სცენაზე დაეხეტებიან და ფიქრობენ, რაღაცას იხსენებენ. მათ ზემი დაავიწყდათ და იხსენებენ, მაგრამ ამაოდ. უეცრად გამონათება და ისევ წველიაღი - გამახსენდა! დამავეიწყდა!

„ფოსტალიონი“ - დათო გოცი-რიძე კი ყოველდღე მოდის და წერილი მოაქვს. ფერადოვანი ხე მოშლილი საათის ფულუროთი კალენდრიდან ამოგლეჯილი დღეებივით ივრავს ამ წერილებს და იმახსოვრებს. ბეკეტის პიესაში მოქმედი

პოცო - ამირან ამირანაშვილი
ლაქი - გოგა გველეხიანი

ბიჭი რევისორმა თითქოს რძეში ამოავლო, სახე წაუშალა და ნაყინს დაამსგავსა, როროსა და დიდის ტალახიან ბოსტნეულზე მსუყე ღესურტად დაუტოვა.

მათ სტიკივით, იტანჯებიან. მათ მოსწყინდათ უსასრულო ხეტიალი და დაღამებას ელოდებიან. დაღამება დასასრულს ნიშნავს, თუნდაც დროებითს და სტურუასაც სპექტაკლის ფინალში მხოლოდ იმიტომ ამოჰყავს ოქროსფრად გაკაშკაშებული პირმრგვალი მთვარე, რომ დასასრულის ფრაგმენტი დაგვანახოს. ეს მეორე ნაწილია. მოქმედი პირნი ერთად მღერიან, გაძაღლებული ცხოვრების ყოველ აკორდში გოდოს ელიან.

„ეს თავისუფალი პეპლები“

გასული სეზონის დასასრულს მე-სხეთის სახელმწიფო თეატრში კიდევ ერთი პრემიერა გაიმართა. რეჟისორმა ხათუნა ბედელაძემ ამ თეატრის სცენაზე ლეონარდ გერმის „ეს თავისუფალი პეპლები“ განახორციელა. პიესის ახალი ვერსია თავად რეჟისორს ეკუთვნის. მან ხასიათები და სიტუაცია თანამედროვე ქართულ გარემოში გადმოიტანა, რითაც უფრო ორგანული და ახლობელი გახდა მსახიობებისა და მაყურებლისათვის.

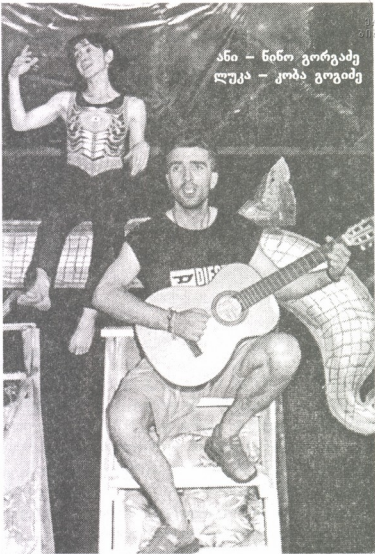
თავისუფლების პრობლემა ხელოვნების მარადიული თემაა. ამ ფენომენზე ბევრი უმსჯელიათ კლასიკურ ლიტერატურასა თუ ფილოსოფიურ ტრაქტატებში. ადამიანი იმთავითვე იბრძვის საკუთარი თავის ავტორობისათვის, საკუთარი ნების დამკვიდრებისათვის, რაც ყოველთვის აისახებოდა ხელოვნების ნაწარმოებებში. ამ პატარა წარმოდგენის გმი-

რმაც, ოცი წლის ლუკამ (კობახიძე) დამოუკიდებლად, საკუთარი თავის იმედად ცხოვრება გადაწყვიტა, მშობლების სახლი მიატოვა და ერთ პატარა ქალაქურ ბინაში დასახლდა. ლუკას მისწრაფებას ისიც ამძაფრებს, რომ იგი დაბადებიდან ბრმა არის, ამიტომ სურს დედის მზრუნველობისაგან დროებით მაინც განთავისუფლდეს, თავის ძალებში დარწმუნდეს და სხვებთან ერთად საკუთარ თავსაც დაუმტკიცოს, რომ დამოუკიდებლად არსებობა შეუძლია. ბიჭის სურვილისამებრ, დედამ იგი ორი თვის მანძილზე არ უნდა ინახულოს. დროის ეს მონაკვეთი გამოსაცდელი ვადაა უსინათლო ბიჭისათვის. ცხოვრებასთან პირისპირ დარჩენილს საკუთარი თავის დამკვიდრება, სრულფასოვან პიროვნებად ქცევა დაუსახავს მიზნად.

სცენური გარემო ლუკას ახალ ბინას წარმოადგენს. ოთახის სიღრმეში მაღალ ბოძებზე გამართული საწოლი დგას, ასასვლელად კიბეა საჭირო. რეჟისორი და მხატვარი ლელა ფერაძე ნახევრად ილუზორულ, მირაჟულ სივრცეს ქმნიან. ასეთ განწყობილებას მოლურჯო-მოიისფრო ფერი, საწოლზე მოთავსებული ნავი და ჭერში პორიზონტალურად მოწყობილი ფანჯრისმაგვარი ჭრილი ქმნის. იგი თავისუფლებისაკენ სწრაფვის სიმბოლოდ აღიქმება, მოძრაობისას კი უზარმაზარ მოფარფატე პეპელას მოგვაგონებს. ყოველივე, თითქოს, უსინათლო ლუკას წარმოსახვის შედეგია. თითქოს მაყურებელი ისეთ გარემოში აღმოჩნდა, როგორადაც წარმოუდგენია

პერსონაჟს საკუთარი სამოფელი. მას ხომ საკუთარი, პირობითი წარმოდგენა აქვს გარესამყაროზე. ... ლუკას მეზობელი აღმოჩნდა - პატარა, მხიარული ანი (ნინო გორგაძე); ისიც ახალი მობინადრეა. ანი თავქარიანი, უდარდელი გოგონაა, კინოში გადაღებაზე რომ ოცნებობს და გადაწყვეტილებებს სწრაფად იცვლის. ლუკამ და ანიმ სწრაფად გაუგეს ერთმანეთს. მათი ურთიერთობა მალევე ბუნებრივად გადაიზარდა სიასლოვეში. ისეთი შთაბეჭდილება იქმნება, თითქოს ახალგაზრდები დიდი ხნის მეგობრები არიან, არადა, სპექტაკლში განვითარებული მოვლენები ერთი დღის მანძილზე ხდება. ამ დღემ კი ბევრი რამ გამოავლინა: ლუკას ტკივილი, პრობლემა და მისწრაფება, ანის ხასიათი, ბიჭისა და დედის დამოკიდებულება და, რაც მთავარია, სულიერი მეგობრობის მნიშვნელობა.

ამჟამად, რომ ლუკა ჭეშმარიტი ურთიერთობის დეფიციტს განიცდის. ანისთან გატარებული წუთები მას ყოფილ მეგობარს, ნინოს ასხენებს. ისინი ერთად ატარებდნენ დღეებს. გოგონა ლუკას ცხოვრების სიყვარულსა და საკუთარი თავისადმი რწმენას უმტკიცებდა. სწორედ ნინომ შთაუწერა ბიჭს დამოუკიდებლად ცხოვრების აუცილებლობა. მაგრამ

ანი - ნინო გორგაძე
ლუკა - კობა გოგიძე

ქალიშვილმა თავისი გზით განაგრძო ცხოვრება - მალევე დაქორწინდა. მოულოდნელად გაწყვეტილი ურთიერთობა კობა გოგიძის გმირს ფიზიკურ არასრულყოფილებასზე მიანიშნებს და ტკივილს გვრის. ამიტომაც, ჰაერივით ეწაფება მის ცხოვრებაში შემოჭრილ ახალ ადამიანს. საოცარია თითქოს, ლუკა მარტოობას ესწრაფვის, თუმცა მარტოსულობას გაურბის. მას არ სურს, რომ პატარა ბავშვივით დედის მზრუნველობის ობიექტი იყოს, იგი თანაბარუფლებიან, სრულფასოვან ურთი-

ერთობას ეძებს.

სპექტაკლში მკაფიოდაა წარმოჩენილი ყოველი პერსონაჟი. რეჟისორი თითოეულ მსახიობს ზუსტად უსაზღვრავს ამოცანას, გეზს აძლევს ხასიათის სწორად გახსნისათვის. ყველაზე უკეთ კი სპექტაკლის ავტორის მსახიობ კობა გოგიძეს ესმის. მას მოძებნილი აქვს სწორი ინტონაცია, მოძრაობის ზუსტი მანერა, რითაც კარგად გამოხატავს ბრძმის მდგომარეობას. არტისტის ბუნებრივობისა და ზომიერების გრძნობა ხასიათის თანმიმდევრულ განვითარებას განაპირობებს. რეჟისორის ერთ-ერთ საუკეთესო მიგნებად უნდა ჩაითვალოს ხმაურები, რომლებსაც მხოლოდ კობა გოგიძის პერსონაჟი აღიქვამს, როგორც სმენაგამახვილებული ადამიანი. ეს კიდევ ერთი ნიუანსია, რომელიც დამაჯერებლობას ანიჭებს სცენაზე შექმნილ ახალ რეალობას.

უკვე აღვნიშნე, რომ ლუკას დედასთან გართულებული ურთიერთობა აქვს. ქალბატონი ქეთი (ლია სულუაშვილი) შვილს უძწეო, მიუსაფარ არსებად აღიქვამს. მას, რა თქმა უნდა, შვილისადმი სიყვარული ამოძრავებს, მაგრამ კარგად არ იცნობს ბიჭის შინაგან სამყაროს, ბოლომდე არ ესმის მისი და, ამდენად, მასთან მეგობრობაც არ გამოხდის. დედაშვილის ეპიზოდში მათი სიმღერა სპექტაკლის საერთო კონტექსტში არ იკითხება. მას მსახიობები სასიამოვნოდ, მაღალი მუსიკალური გემოვნებით ასრულებენ, მაგრამ სიმღერის ხანგრძლივად, სრულად მოწოდება მომენტალურად აგდება მოქმედების

რიტმს და მუსიკალური ნაწარმოები ცალკე აღიქმება.

სპექტაკლში კიდევ ერთი პერსონაჟია – ანის მორიგი ინტერესის ობიექტი ლევანი (კახა გოგიძე). იგი წრეგადასული მხიარულებით, თავზედობამდე მისული უკომპლექსობით ხასიათდება. გასაგებია, რომ ეს პერსონაჟი მთავარ გმირთან კონტრასტს ქმნის, თანაც თანამედროვე ახალგაზრდობის გარკვეული ნაწილის კრებით სახეს წარმოადგენს. კახა გოგიძის სცენაზე გამოჩენას მხიარულება და აპლოდისმენტებიც ახლავს. თუმცა, პერსონაჟის ზაზი და მსახიობის აქტიუობა გადაჭარბებულია. მას წარმოდგენაში შეუსაბამო ტონები შემოაქვს. სცენაზე გაჩენილი ძველი ფერი ჟანრის მყისიერ ცვლილებას იწვევს და რეჟისორისა და მსახიობთა მიერ მთელი სპექტაკლის მანძილზე თანმიმდევრულად განვითარებულ განწყობას დარღვევით ეშუქრება.

...ანი ლუკას დეენის ციტატას უკითხავს თავისუფალ პეპლებზე; ახალგაზრდები ოცნების სამყაროში გარბიან, წარმოსახულ ნავში სხდებიან და ერთმანეთს შეჰხარბიან, თავზე კი დიდი პეპელა დაჰფარფატებთ. თუმცა, გოგონაც პეპელასავით ხანმოკლე დროით შემოიჭრა ლუკას ცხოვრებაში და წასვლისას ტკივილი დაუტოვა. ახალი წინააღმდეგობა კი კობა გოგიძის გმირს, დედას და მყურებელს არწმუნებს, რომ ცხოვრებაში არსებობს ზოგიერთი პრობლემა, რომელიც ადამიანმა დამოუკიდებლად უნდა გადაჭრას.

ფესტივალი

ზაზა სოფროძაძე

„საჩუქარი“ მნიხი პხოგხამით

წელს, სექტემბრის ბოლოს, თბილისში მეექვსედ გაიმართა მიხეილ თუმანიშვილის სახელობის ხელოვნების საერთაშორისო ფესტივალი „საჩუქარი“. ამჯერად ღონისძიებას განსხვავებული ხასიათი ჰქონდა, თუმცა, განსხვავება ხელოვნების თაყვანისმცემელთა სავალალოდ იმაში გამოიხატება, რომ ფესტივალის სტუმარი მხოლოდ ერთი მოსოველი თეატრი გახლდათ ორადორი წარმოდგენით. რა თქმა უნდა, ხელოვნების ნებისმიერი უცხოური ნიმუშის გაცნობა საჭირო, მნიშვნელოვანი და საინტერესოა, მით უფრო, რომ ქართული საზოგადოება არ არის განებივრებული ცნობილი თეატრალური კოლექტივების ხშირი სტუმრობით. მაგრამ, ამჟამინდელ ღონისძიებას ფორმალური იერი მაინც დაჰკრავდა, ფესტივალსაც პირობითად თუ ვუწო-

დებთ ერთი თეატრის გასტროლის არადა, ორგანიზატორების განცხადებით დაგეგმილი იყო რამდენიმე რუსული შემოქმედებითი კოლექტივის სტუმრობა. წლებანდელი, მეექვსე ფესტივალი ხომ მოსოველთა საჩუქარი უნდა ყოფილიყო, მას პირობითად „მოსოველი ვარსკვლავები ფესტივალ „საჩუქარს“ ერქვა. ჩანაფიქრისამებრ თბილისს უნდა წვეოდა მოსოვის სამხატვრო თეატრი, თეატრი „დრამატული ხელოვნების სკოლა“, თეატრალური ოლეგ ტაბაკოვის ხელმძღვანელობით, მოსოვის მოზარდ მაყურებელთა თეატრი. პროგრამით გათვალისწინებული იყო რამდენიმე ქართული წარმოდგენის ჩვენებაც. როგორც გაირკვა, ყველა აღნიშნული კოლექტივი თანახმა იყო თბილისში ვიზიტზე. ყოველივე ბოლო წუთებში შეიცვალა. და წარმოდგენით, ამის მიზეზი სულაც არ აღმოჩნდა რუსეთ-საქართველოს შორის გამწვავებული პოლიტიკური ვითარება. მიუხედავად რუსეთის ოფიციალური განცხადებისა, თავი შეეკავებინათ საქართველოში გამგზავრებისაგან, მოსოველ ხელოვნათ განზრახვა არ შეუცვლიათ. ჩანაფიქრის განხორციელებას ისევ ჩვენი ყოფისთვის დილემადქცეულმა უსახსრობამ შეუშალა ხელი. როგორც ფესტივალის ორგანიზატორებმა აღნიშნეს, რუსული თეატრების გასტროლი ძირითადად მოსოვის მერიამ დააფინანსა. მათი მხრიდან გაღებულ თანხაში იყო მგზავრობის, საკონორარო და მოსოვში გაცდენილი სპექტაკლების ღირებულების ხარჯები. ქართულ მხარეს სტუმრების თბილისში საცხოვრებელი თანხა რჩებოდა მხოლოდ მოსაპოვებელი. ფესტივალის სამხატვრო ხელმძღვანელის ქეთი დოლიძის განცხადებით, მი-

სცენა სპექტაკლიდან
„კ.ი. „დანაშაულიდან“

უხედავად მრავალთა დაპირებისა, ბოლო მომენტში მხოლოდ იმ ოდენობის თანხა გამოინახა, რამდენიც ერთი თეატრალური კოლექტივის მასპინძლობას გასწვდებოდა. თუმცა, გარდა მატერიალური შეძლებისა, გაღების სურვილიცაა საჭირო კეთილი საქმის საკეთებლად. ეს უნარი კი ნაკლებად განვითარებული აღმოაჩნდა შეძლებულ ქართველთა ფენას.

ფესტივალის ხელმძღვანელობა აღნიშნული კოლექტივების ვიზიტს მომავალი წლის მაისში გეგმავს და იმედოვნებს, რომ მაშინ მაინც გამოინახება კეთილი ნებაც და საჭირო სახსრებიც.

...ხელოვნების მეექვსე საერთაშორისო ფესტივალი მარჯანიშვილის თეატრში 27 სექტემბერს ბათუმელი მხატვრის მზია ხალვაშის პერსონალური გამოფენით გაიხსნა. საზოგადოებამ მხატვრის ნატიფი ფერწერული და გრაფიკული ნამუშევრები იხილა და თეატრის ფოიედან დარბაზში გადაინაცვლა. სპექტაკლის დაწყებამდე ფესტივალის შესვეურებმა ხელოვნებაში

სრულყოფილები მიხეილ თუმანიშვილის სახელობის პრიზით დაჯილდოვეს მოსკოვის მოზარდ მაყურებელთა თეატრის მთავარი რეჟისორი გენრიეტა იანოვსკაია და დიდი ქართველი მსახიობი ოთარ მელენიეთუხუცესი. გენრიეტა იანოვსკაიამ აღნიშნა, რომ მისთვის თბილისის ძვირფასი ქალაქია, რადგან აქ დაიბადა მისი პედაგოგი, დიდი რეჟისორი გიორგი

ტოვსტონოვოვი. ოთარ მელენიეთუხუცესმა კი სინანული გამოხატა იმის გამო, რომ არ მოუხდა გენიალურ მავსტროსთან მიხეილ თუმანიშვილთან შემოქმედებითი ურთიერთობა. ხელოვნებაში მიღწეული სრულყოფილება კი მან საკმაოდ პირობით მოვლენად მიიჩნია.

უკვე აღვნიშნე, რომ წლევეანდელი საფესტივალო პროგრამა საკმაოდ ხანმოკლე აღმოჩნდა. თბილისში მხოლოდ მოსკოვის მოზარდ მაყურებელთა თეატრის ორი სპექტაკლი იქნა წარმოდგენილი: ავატა კრისტის „ბრალდების მოწმე“ და დანიელ გინეის „კ.ი. „დანაშაულიდან“.

„კ.ი. „დანაშაულიდან“ ექსპერიმენტული ხასიათის წარმოდგენაა. მისი ავტორი, რუსეთის ერთ-ერთი წამყვანი რეჟისორი კაზა გინეასი ამ სპექტაკლისათვის პრემიით „ბროლის ტურანდოტი“ დაჯილდოვდა, როგორც სეზონის საუკეთესო რეჟისორი. პიესა დოსტოევსკის „დანაშაული და სასჯელის“ მიხედვითაა შექმნილი. იგი რეჟისორის ვაჟმა, ახალგაზრდა დრამატურგმა და-

ნიელ გინემა განახორციელა. პიესაში დამუშავებულია რომანის ერთ-ერთი პერსონაჟის კატერინა ივანოვნას ხაზი (სონია მარშელადოვას დედინაცვალი). ამ ტრაგიკული ქალის თავგადასავლიდან დოსტოევსკისეული სამყაროა დანახული ადამიანური ყოფის უმწეობით, სიკეთე-ბოროტების მარადიული თამაშითა და საკუთარი თავის ანაბარა დარჩენილი ადამიანებით. სპექტაკლი სპეციფიკურ, კამერულ სიერცეში თამაშდება. თბილისში მის წარმოსადგენად ავტორებმა მარჯანიშვილის თეატრის სარეპეტიციო დარბაზი შეარჩიეს. აქ აუდიტორია და მსახიობი ერთმანეთისაგან მკვეთრად გამიჯნული არ არის. მთავარი როლის შემსრულებელი ოქსანა მისინა ცალკეულ მაყურებელს პირისპირ ელაპარაკება, თავის სამყაროში ითრევს და საკუთარი ტრაგიდიის მონაწილედ ხდის. ურთიერთობის ასეთი ფორმა თითოეულ მაყურებელში ისეთ შთაბეჭდილებას ქნის, რომ მსახიობი უშუალოდ მას მიმართავს და სანახაობაც მხოლოდ მისთვის თამაშდება.

კატერინა ივანოვნას თავგადასავალი ორ მომცრო დარბაზში ვითარდება. სპექტაკლის მსვლელობისას მსახიობთან ერთად მაყურებელიც შეუძინეველად იცვლის ადგილს. ეს ორი გარემო თვალშისაცემად განსხვავდება ერთმანეთისაგან. პირველად მოქმედება რუხი კედლებით შემოსაზღვრულ ოთახში მიმდინარეობს. მეორე ოთახის გამოკეტილი კარი კი ინტერესს აღვივებს. მსახიობი რამდენჯერმე იწვევს იქ საზოგადოებას. ბოლოს და ბოლოს მაყურებელი თეთრ, საკრალურ გარემოში აღმოჩნდება. ეს ორი განსხვავებული გარემო მიწისა და ზეცის ასოციაციას ბადებს, თუმცა, პერსონაჟს

არამიწიერ, გასხვიონებულ სამყაროშიც თან მიჰყვება საკუთარი ტკივილი. ქათქათა, უბიწო გარემოში კატერინა ივანოვნას ტრაგედია უფრო მძაფრად აღიქმება. ასეთ ფონზე ადამიანური ყოფის სიმძიმე მით უფრო თვალსაჩინოა. ოქსანა მისინას გმირი მიწიერი საზღვრების გარღვევასა და ამქვეყნიური ამოებისაგან თავის დაღწევას ცდილობს. ფინალურ სცენაში იგი ზემოდან ჩამოშვებულ კიბეზე ადის და ჭერში გამეტებით აბრაზუნებს, თუმცა, ხსნის მომლოდინე, სათუო, გაურკვეველი მომავლით მოქანავე კიბეზე უმწეოდ დაკიდებულივე რჩება. რეჟისორი ადამიანური არსებობის პრობლემას ღიად ტოვებს, რითაც კიდევ უფრო ამძაფრებს მას.

მოსკოველთა მეორე სპექტაკლი „ბრალდების მოწმე“, რომელიც ქართველმა მაყურებელმა მარჯანიშვილის თეატრის სცენაზე იხილა. ავატა კრისტის დეტექტიური ნაწარმოების მიხედვითაა განხორციელებული. სპექტაკლის დამდგმელ რეჟისორს გენრიეტა იანოვსკაიას ხშირად მიუძღრთავს თეატრალური კლასიციზმისთვის. მის რეპერტუარშია მოლიერის „სკაპენის ოინები“, ტ. უილიამსის „შუშის სამხეცე“, მ. ბულგაკოვის „ძაღლის გული“, ა. ჩეხოვის „ივანოვი და სხვები“, ა. ოსტროვსკის „ჭკქა-ქუხილი“ და სხვა. ამ შემთხვევაში კი მან ნაკლებად თეატრალური ჟანრი აირჩია, თუმცა ამ ნაწარმოებშიც არის დახლართული ინტრიგა, მოქმედების სწრაფი განვითარება, სიტუაციის რადიკალური ცვლილება, ანუ ყოველივე, რაც შეიძლება საინტერესო და დინამიური სანახაობის საფუძვლად იქცეს.

ახალგაზრდა კაცს (ი. გორდინი) მდიდარი მოხუცი მანდილოსნის მკვლე-

სცენა სპექტაკლიდან „ბრალდების მოწმე“

გვარად მკაცრი რეჟისორი განწყობა ერთი შეხედვითვე იქმნება. რეჟისორი აქტიურად იყენებს განათებას. ჩაბნელებული სცენის ფონზე ზოგჯერ პროექტორის მკვეთრი შუქით ცალკეული პერსონაჟი თუ საგანი ნათდება, რაც მოცემულ ეპიზოდში მათ განსაკუთრებულ მნიშვნელობას უსვამს ხაზს, თუმცა, ყოველივე ეს მაინც წარმოდგენის ზედაპირია.

ლობაში დებენ ბრალს. ბრალდებულს ცნობილი ადვოკატი სერ უილფრიდ რობერტსი (ი. იასულოვიჩი) იცავს. სიტუაციის მკვეთრ ცვლილებას ბრალდებულის შეუღლის, რომინის (ო. დემიდოვა) საქციელი იწვევს. იგი ღალატს არ აპატიებს. მამაკაცს და პროცესის დასასრულს თუაღვე აღასრულებს განაჩენს – სიცოცხლეს გამოასალმებს ქმარს. ქალის სიმტკიცითა და გამჭრიახობით მოხიბლული ადვოკატი ახლა მის დაცვას აპირებს. ეს მონათხრობი მკითხველს უმაღლესად გაახსენებს რეჟისორ ბილი უაილდერის ცნობილ ფილმს მარლენ დიტრიხისა და ჩარლზ ლოუტონის ბრწყინვალე დუეტით.

გენრიეტა იანოვსკაიას სპექტაკლი სამსახიობო მიღწევებით არ გამოირჩევა. მასში ყველაზე შთამბეჭდავი სცენური გარემოა (მხატვარი ს. ბარხინი). გაშლილი შავი ქოლგებით აგებული დეკორაცია ნისლიანი ლონდონის სურათს ზატავს. თანაც ქოლგების წყება ინგლისური სოლიდურობითა და დახვეწილობითაა მოწესრიგებული. ამ-

სპექტაკლი ერთფეროვნებით ხასიათდება. სიუჟეტის ხანგრძლივი თხრობა და არა აქტიური გათამაშება ტემპორიტმის პერიოდულ დაცემასა და მაყურებლის ყურადღების მოდუნებას იწვევს. რეჟისორის მიერ გამოყენებული მსხუბუქი, ჰაეროვანი მოძრაობები და სპეცკვაო ინტერმედიები მხოლოდ წარმოდგენის დანაშაუად იქცა. ასე რომ, სცენური გარემო, პერსონაჟთა სამყოფელი აქტიური მოქმედებით არ იქნა გაცოცხლებული და ცარიელ სივრცედ შემორჩა სპექტაკლს, რომელიც ზოგიერთი ეპიზოდის ემოციური დატვირთვით გადის ფონს.

ამგვარად, მოსკოვის მოზარდ მაყურებელთა თეატრი ორი განსხვავებული ნაწარმოებით წარსდგა თბილისელი საზოგადოების წინაშე. ამგვარად ჩაიარა წლებიდან წლებამდე ფესტივალმაც. იმედია, გაზაფხულზე მაინც ვიხილავთ ვრცელ თეატრალურ პროგრამას. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ორგანიზატორები მომავალი წლიდან ხელოვნების საერთაშორისო ფესტივალის მაისის თვეში დამკვიდრებას აპირებენ.

საეხთაშოხისო ფესტივალზე

შავი ზღვის
აუზის ქვეყნების
მესამე საერთა-
შორისო თეატრა-
ლური ფესტი-
ვალი გაიმართა
თურქეთის ქალაქ
2002 წლის 15-23
მაისს. მასში
თბილისის მერაბ
კოსტავას სახ.
მუნიციპალური
თეატრიც მონაწი-
ლეობდა.

აი, რას წერს რუსული გაზეთი
„ეკრან ი სცენა“ (2002 წ. ივლისი.
ალა მიხალევა – „ერთი პროექტის
ორი ფრთა“) ამ თეატრის სპექტა-
კლის თაობაზე.

„თვითმყოფადობის დაკარგვა არა
მარტო ტრაპიზონის ფესტივალის,
არამედ მთელი თანამედროვე კულტუ-
რის პრობლემაა და ამიტომაც გამო-
იყურება ასე მომგებიანად თბილისის
მერაბ კოსტავას სახ. თეატრის სპე-
ქტაკლი „მსხვერპლი“, რომელიც შე-
ქმნილია დავით კლდიაშვილის მო-
თხრობის მოტივებზე და რეჟისორი
გახლავთ ანდრო ენუქიძე.

კუდიანების ოჯახის დრამატული
ისტორია გათამაშებულია სადად, და-
ხვეწილი მანერით, იუმორით და მი-
უხედავად იმისა, რომ შემსრულებლე-
ბი სრულიად ახალგაზრდები, გუშინ-
დელი სტუდენტები არიან, უადრესად
პროფესიულად თამაშობენ. პლასტიკუ-
რი გამომსახველობის შერწყმა გამო-
კვეთილ სახიერებასთან, რომანტიკუ-
ლი ამაღლებულობისა მძაფრ ხასიათ-
თან, სიმსუბუქე და სერიოზულობა,
რაც დამახასიათებელია ქართული თე-
ატრალური სკოლისათვის, სპექტა-
კლში მთელი თავისი მშვენიერებითაა
წარმოდგენილი ამ პატარა ქართული
სოფლის ჯადოქარი ბინადარნი, ისინი
სასაცილონიც და შემზარავნიც, გუ-
ლუბრყვილონიც და ვერანგიც, მოხი-
ბველნიც და აუტანელნიც არიან თა-

ვიანთ მეთაურთან
ნამდვილ კუდიან
ფეფუნასა და მის
რძალ მარინესთან
ერთად, რომელთა
ირგვლივაც ვითარ-
დება სპექტაკლის
მოქმედება, ნაწილობრივ „სეილეშის
პროცესის“ ქართულ ვარიანტს რომ
მოგვაგონებს. ამ სოფლის სხვადასხვა
ასაკის მკვიდრთ სრულიად ახალგა-
ზრდა მსახიობები თამაშობენ უგრი-
მოდ, მსუბუქად, გადაძვლებად და ამავე
დროს მთელი სერიოზულობით. ასაკი
აქ არ არის მინიშნებული, მას გადმო-
სცემენ სცენური არსებობის სხვა-
გვარი რიტმებით. უფროსი კუდიანი
ფეფუნა ნინო იოსელიანის შესრულე-
ბით არ არის ახალგაზრდა თვითშე-
გრძნობით, იმ შინაგანი სიძლიერით,
რითაც მსახიობი თავის გმირს განსა-
ხიერებს. მასში ივარძობა მოწიფუ-
ლობა, ხასიათის სიმტკიცე, მბრძანე-
ბლური ტონი და სიმშვიდე ძლიერი
თვითდაჯერებული პიროვნებისა. მის
გვერდით დაუდგრომელი, იმპულსური
მარინე (რუსუდან გაფრინდაშვილი)
ბავშვით სუსტ და დაუცველ არსე-
ბად გამოიყურება, თუმცა მსახიობები
ერთი ასაკის არიან, ძალზე ზუსტი,
გამოკვეთილი და გამომხატველი პლა-
სტიკური მახასიათებლებია მიგნებული
სპექტაკლის ყველა პერსონაჟისთვის,
რომლებიც მთელი თავიანთი ინდივი-
დუალობით ორგანულად ჩაიწერებიან
მრავალხმიან სამსახიობო ანსამბლში,
ამ სპექტაკლის მხატვრული კრედიო
გამომგონებლობა და სისადავე, რაც
ვლინდება ყველაფერში, მარტივი და
ფუნქციური გაფორმების ჩათვლით
(სცენოგრაფია თინათინ ჰაინე): სცე-
ნური სივრცე შემოსაზღვრულია, თე-
თრი კედლით ანუ ღობით, რომელშიც
დროდადრო გამოიწვევად ჩნდება ქა-
ლის კეკლუცი ფეხი ან ანგელოზის
ფრთებისმაგვარი ხელები“.

მხანა პაიჭაძე

„შემოდგომის თბილისი“ ათი წლისაა

წლეუანდელი თბილისური შემოდგომა უაღრესად უხვი და ნაყოფიერი აღმოჩნდა კულტურული ღონისძიებებით, იქნებოდა ეს სანკტ-პეტერბურგის დღეები თბილისში, რობერტ სტურუას ახალი სპექტაკლი, ჯანის ფესტივალი, კლასიკური მუსიკის კონცერტები კონსერვატორიის დიდ საკონცერტო დარბაზში თუ ფესტივალი „შემოდგომის თბილისი“ ჯანსუღ კახიძის სახელობის თბილისის მუსიკალურ-კულტურულ ცენტრში.

„შემოდგომის თბილისი“ ტრადიციული ფესტივალია, რომელიც მავსტრო ჯანსუღ კახიძემ 1993 წელს დააარსა. წელს ფესტივალის მე-10 საიუბილეო წელი იყო. ბატონი ჯანსუღი განსაკუთრებულად ემზადებოდა წლეუანდელი ფესტივალისათვის, უნდოდა, რომ ფესტი-

ვალი მუსიკის ჭეშმარიტ შემოქმედელიყო, დღესასწაულად, რომელიც დიდხანს დაამახსოვრდებოდა თბილისელ მსმენელს.

ყოველი ადამიანის წასვლა გარკვეულ ვაკუუმს ტოვებს ამქვეყნად და მით უფრო, თუკი მიდის დიდი ადამიანი, დიდი პიროვნება და შემოქმედი. დიახ, ვაკუუმს, რადგანაც მის მიერ დატოვებული კვალი დიდია და მასშტაბური. სწორედ ასეთი ვაკუუმი გაჩნდა ქართულ კულტურასა და საზოგადოებაში დიდი მავსტროს ჯანსუღ კახიძის გარდაცვალების შემდეგ. მაგრამ ადამიანის ბუნება ისეა მოწყობილი, რომ ის მუდამ ცდილობს შეძლებისდაგვარად შეავსოს ეს ვაკუუმი, შეავსოს ის ცარიელი სივრცე, რომელსაც დიდი პიროვნებები ტოვებენ. მათ ვერავინ შეცვლის, მათ მაგივრობას ვერავინ გასწევს. შესაძლებელია მხოლოდ მათი საქმის ღირსეული გაგრძელება ისე და ისევე მათი სახელისა და ხსოვნის უკვდავსავოფად. ეს მეტად რთული ამოცანაა, სასწაულის ტოლფასი.

სწორედ ასეთი სასწაულის მომსწრენი აღმოჩნდით ჩვენ ყველანი, როდესაც ვესწრებოდით ფესტივალის კონცერტებს. ბატონი ჯანსუღის ვაჟი, ცნობილი ქართველი კომპოზიტორი და ღირსი ჟორი ვახტანგ კახიძე, უდიდესი ტკივილისა და განცდის მიუხედავად, სათავეში ჩაუდგა თბილისის

მუსიკალურ-კულტურის ცენტრს და თბილისის სიმფონიურ ორკესტრს. მან ფესტივალზე გამართა ათი კონცერტი, რომლებმაც, პროფესიული, ემოციური თუ ესთეტიკური თვალსაზრისით, აღაფრთოვანა თბილისელი მაყურებელი.

20 სექტემბრიდან 10 ოქტომბრამდე ჯანსუღ კახიძის სახელობის თბილისის მუსიკალურ-კულტურის ცენტრში, როგორც ვთქვით, გამართა საერთაშორისო მუსიკალური ფესტივალის „შემოდგომის თბილისი“-ს 10 კონცერტი, რომელთა პროგრამაც მოიცავდა კლასიკური მუსიკის და ფოლკლორული საგუნდო მუსიკის ნაწარმოებებს. საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს მანესტრო ვახტანგ კახიძის საპროგრამო რეპერტუარისა და სოლისტების შერჩევის განსაკუთრებული ნიჭი.

ფესტივალი გაიხსნა ვახტანგ კახიძის სიმფონიური ნაწარმოებით სიმებიანი ორკესტრისათვის „In Memoriam“, რომელიც მანესტრო ჯანსუღ კახიძის ხსოვნას ეძღვნებოდა. ეს იყო სევდის, ტკივილის, სიყვარულის და სინათლის გამომხატველი და მატარებელი პიესა, რომელმაც ფესტივალს თავიდანვე მისცა განუმეორებელი ტონალობა, რაც მსმენელმაც გაითავისა. ფესტივალზე მოწვეული იყვნენ ვირტუოზი სოლისტები, რომლებსაც ხშირი შემოქმედებითი და პირადი

კონტაქტები და მეგობრობა აკავშირებდათ ბატონ ჯანსუღთან:

ელისო ვირსალაძე (ლ. ბეთპოვენი – კონცერტი ფორტეპიანოსა და ორკესტრისათვის №3);

ნატალია გუტმანი (დ. შოსტაკოვიჩი – კონცერტი ვიოლონჩელოსა და ორკესტრისთვის №2);

ვიქტორ ტრეტიაკოვი (პ.ჩაიკოვსკი – სავიოლინო კონცერტი; ვ.ა.მოდარტი – საკონცერტო სიმფონია ვიოლინოს, ალტისა და ორკესტრისათვის);

იური ბაშმეტი (ბ. ბრიტნი – კონცერტი ვიოლინოს, ალტისა და ორკესტრისათვის; პირველი შესრულება საქართველოში);

ალექსანდრე კორსანტია (პ. ჩაიკოვსკი – კონცერტი ფორტეპიანოსა და ორკესტრისათვის №1);

ლადო ათანელი (ჯ. ვერდი – სცენები ოპერიდან „მაკბეტი“; პირველი შესრულება საქართველოში).

ამ ვირტუოზების საშემსრულებლო ღონისა და მანერის ანალიზს ახლა არ შეუვადგები, ეს საყოველთაოდ არის ცნობილი. ვიტყვი მხოლოდ, რომ მაყურებელთა დარბაზსა და შემსრულებლებს შორის დამყარდა რაღაც განსაკუთრებულად თბილი და ემოციური ველი, რამაც კონცერტებს განუმეორებელი მნიშვნელობა და დატვირთვა შესძინა. მოწვეული იყო აგრეთვე შესანიშნავი კანადელი ვი-

ოლენჩელისტი გარი ჰოფმანი, რომელმაც შეასრულა ი. ჰაიდნის ორი კონცერტი (დო-მაჟორი და რე-მაჟორი) ვიოლონჩელოსა და ორკესტრისათვის.

ვახტანგ კახიძემ, ფესტივალზე მოიწვია ბევრი ახალი შემსრულებელიც: თეა დანელია (სოპრანო, თბილისის კონსერვატორიის IV კურსის სტუდენტი), ქეთევან ქემოკლიძე (მეცო სოპრანო, თბილისის კონსერვატორიის III კურსის სტუდენტი), გიორგი მახარაძე (ტენორი, თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის ახალგაზრდა სოლისტი), გოჩა დათუსანი (ბანი, აესტრიის ქ. ზალცბურგის „მოცარტეუმის“ სტუდენტი). ახალგაზრდა მომღერლებმა შესანიშნავი

ანსამბლი შექმნეს მოცარტის „პატარა მესა“-სა და „რეკვიემ“-ში. მათი ხმები გამოირჩეოდა ინტონაციის სისუფთავით და კანტილენას კარგი ფლობით. მოცარტის „პატარა მესა“-ში მაყურებლები დაატყვევეა მუსიკალურ-კულტურული ცენტრის ბიჭუნათა გუნდმა, რომლითაც ასე ამაყობდა ჯანსუღ კახიძე. ი. სტრავინსკის „ფსალმუნთა სიმფონიაში“ და კარლ ორფის სასცენო კანტატაში „კარმინა ბურანა“ ჩვეული ოსტატობითა და წარმატებით გამოვიდა ნ. სულხანიშვილის სახელობის საქართველოს სახელმწიფო საგუნდო კაპელა (ხელმძღვანელი – გივი მუნჯიშვილი). კ. ორფის „კარმინა ბურანა“-შივე ვოკალური სოლო პარტიები ბრწყინ-

ნეაღედ შეასრულეს ნაირა ნაჩხატაშვილმა (სოპრანო) და თამაზ ცერიაშვილმა (ტენორი). ფესტივალზე პირველად საქართველოში შესრულდა ფრაგმენტები ჯუზეპე ვერდის ოპერიდან „მაკბეტი“, რომლებიც უდიდესი წარმატებით შესრულეს ლადო ათანელმა (მაკბეტი) და თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის ახალგაზრდა სოლისტმა ირმა ბერძენიშვილმა (ლელი მაკბეტი). დიდი წარმატება ხვდა წილად თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის გუნდს.

ქართველი მუსიკოსები და მუსიკის მოყვარულები ვახტანგ კახიძეს, როგორც ღირიჟორს, ადრეც იცნობდნენ. მისი საღირიჟორო ხელოვნება ყოველთვის გამოირჩეოდა დიდი მუსიკალობითა და პროფესიონალიზმით, საღირიჟორო ტექნიკის უზადო ფლობითა და აკადემიზმით. მაგრამ წლეკანდელი დახვეწილობით, სიღრმით და მრავალფეროვნებით. ღირიჟორსა და ორკესტრს შორის სუფევდა აბსოლუტური ერთიერთგაგება, ერთსულოვნება, თითქოს ისინი ერთ ორგანიზმად იყვნენ შერწყმული და ერთნაირად შეიგრძნობდნენ ყოველ მუსიკალურ ფრაზას. დაუვიწყარია ვახტანგ კახიძის ღირიჟორობით თბილისის სიმფონიური ორკესტრის მიერ შე-

სრულებული ლ. ბეთოვენის სიმფონია №2, პ. ჩაიკოვსკის სიმფონია №4, დ. მოსტაკოვიჩის სიმფონია №5, მ. რაველის „ესპანური რაფსოდია“ და „ბოლერო“, ი. სტრავინსკის „კურთხეული გაზაფხული“, სიუიტა ბალეტიდან „ფასკუნჯი“ და „ფსალმუნთა სიმფონია“, ბ. ბრიტენის „კარიაციები და ფუგა პერსელი-ს თემაზე“.

გოეთე თავის რომანში „ვილჰელმ მაისტერის მოგზაურობის წლები“ წერს: „მუსიკოსი მხატვარზე ბედნიერია, ის პირადად და უშუალოდ გვიბოძებს სასურველ ძღვენს, მაშინ როდესაც მხატვარი ძღვენს მხოლოდ მაშინ გვაძლევს, როდესაც ეს ძღვენი მისგან განცალკავდება“.

სწორედ ასეთი „სასურველი ძღვენი“ უბოძა მსმენელებს მაესტრო ვახტანგ კახიძემ და თბილისის სიმფონიურმა ორკესტრმა. საერთაშორისო ფესტივალი „შემოდგომის თბილისი“ ჩატარდა უდიდესი წარმატებით და რაც მთავარია, იმის ღრმა რწმენა დაგვიტოვა, რომ ვახტანგ კახიძე და თბილისის სიმფონიური ორკესტრი კვლავაც მრავალჯერ გაახარებენ ქართველ მსმენელს თავიანთი მაღალი ოსტატობით.

მედია ჩახავას საიუბილეო სალამოს გამო

სამოცი წელი ერთი თეატრის სცენაზე, თანაც რუსთაველის, თანაც საუკეთესო როლებით...

ამ სასწაულის შემოქმედი მუდამ მომხიბლავი ქალბატონი და ბრწყინვალე მსახიობი მედია ჩახავა გახლავთ, იმ თაობის მშვენიერი წარმომადგენელი, რომელსაც მიხეილ თუმანიშვილის თაობა ჰქვია, თვისებრივად რომ გააახლა მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრის ქართული თეატრი.

ეწერდი კიდევ, ქალბატონ მედეას დაბადების დღესთან დაკავშირებით: „თქვენ იმ ეპოქის ერთ-ერთი შემქმნელი ხართ, რომელსაც ქართულ თეატრში მიხეილ თუმანიშვილის ეპოქა ჰქვია“.

სწორედ ამ დიდი ქართველი რეჟისორის სიტყვებით მინდა გავაგრძელო: „მე ყოველთვის დარწმუნებული ვიყავი, რომ სპექტაკლის დამთარებისთანავე თეატრი კვდება, მაგრამ რატომაა, რომ ჩემში აქამდე ცოცხლობენ შენს მიერ განსახიერებული სახეები“.

ეს მართლაც ძნელი კითხვაა და შევეცდები პასუხი გავცე.

აღბათ იმიტომ, რომ მედია ჩახავას გმირები დროის ძირითადი ტენდენციის გამომხატველნი იყვნენ ყოველთვის, დროის მახასიათებლები, ჩვენს მახსოვრობას შემორჩენილი თავისი განუმეორებლობით, სიმკვეთრითა და ერთადერთობით. ვისაც თუნდაც ერთხელ უნახავს ისინი, არასდროს დაავიწყდება და როდესაც ახსენებენ მედია ჩახავას, იმ წუთს გონებაში ეს სახეები ამოტივტივდება მთელი თავისი მშვენიერებით.

ასე რომ, როდესაც მედია ჩახავას შემოქმედების სამოც წელს ვზეიმობთ, ვზეიმობთ ამ გმირების დაბადების დღეებსაც, იმ რეჟისორებსა და მსახიობებთან ერთად, რომელთა მეშვეობით დაიბადნენ ისინი სცენაზე.

მედია ჩახავა უბედნიერესი ქალბატონი გახლავთ – ჩვენ მისი შემოქმედებითი ცხოვრების ანარეკლი გვეცემა და მოხიბლული ვართ. იგი კი თავის თავში ატარებს იმ ყოველივეს, რასაც მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრის დიდი ქართული თეატრი ჰქვია.

დიდი ხანია მე და ჩემი მეუღლე მისი ერთგული თავყანისმცემლები ვართ, ჯერ კიდევ ფუჩიკის ლიდა პლახადან მოვიდებული და ახლა კიდევ ერთხელ ვუბნებით მას მადლობას ამ საოცრებისათვის. სიყვარულს ვუხსნით და ტაშს ვუკრავთ.

ვილჰარდ შვიპარდნაჰი

თეორია

მერაბ კეცნაძე

თავადი, რეპრეს

უპაღიანი

რეაქცია,

იდეოლოგია თუ

პოლიტიკა?

სიტყვას გრძნობდნენ ნიშნავს მის სურნელს სწვდებოდე, მის ულამაზეს ყვავილში – პოეზიაში, რადგან სწორედ მასში იბადება იგი თავიდან და არა გრამატიკის მოსაწყენ სახელმძღვანელოებში.

„განიცადენით შროშანი ველისანი, ვითარ იგი აღორძნდის“ – სახარების ეს ულამაზესი პასაჟი ქართულ თარგმანში ერთდროულად საგნის ჭკერტასა და მის მედიტაციურ გრძნობათა განცდაზე მეტყველებს.

ივანე ჯავახიშვილს საქართველოს ისტორიის ანალებში მოაქვს საოცრად ღრმა და პოეტური სიტყვები: „მტკვანში ჩასული თვალი“, რომელიც გრიგოლ რობაქიძემ უმაღლეს ამარტა-კრილოსნად აქცია თავის ნაწარმოებებში“.

„მტკვანში ჩასული თვალი“ – არლის დასიცხულ აურაში დანახულ „ვენახებს“ მაკონებს, მასში ჩასულ მხატვრის მედიტაციურ თვალს, თვალს

– რომელიც ხელავს არა მარტო მტკვანს, არამედ მარცვლის ყოფნა-არყოფნის მარადიულობას, მის სიმწიფეში არეკლილ არსობას.

შეკითხვაზე – რომელი საათია?

ამოიციხეთ კატის თვალებში – პასუხობდა შარლ ბოდლერი.

ჩინელებს სცოდნიათ თურმე ეს ხელოვნება.

ჩასაფრებული კატისთვის შემომჩნევია, თუ როგორ უვიწროვდება, როგორ მიეღევა დამცხრალ მთვარესავით თვალთა გუგები, როგორ უფართოვდება, როგორ უღლივლივებს, თითქოსდა წრეს გადადისო, როცა ის თამაშობს, დანავარდობს და გიჟმაჟობს.

ასევე განსხვავდება საქმოსანი და შემოქმედი კაცის მზერა ერთმანეთისაგან.

ცის, ვარსკვლავების, ხეების მოშორალი თვალები გაფართოებულია და თავის თავში ჩაბრუნებული, რადგან თავის თავშიც უმზერენ უსაზღვროებას.

დამკვირვებლის თვალთ იწყება შემოქმედება, ოღონდ ეს არ არის ზედა-მხედველის თუ დეტექტივის თვალი. ეს დაკვირვება – არდაკვირვებაა. ეს ყურება – არყურებაა, ეს არ არის თვალთვალი. ეს ცქერაა გაფართოებული თვალისა.

ასეთი მზერა აქვს ჩვილ ბავშვსაც – გაფართოებული და მედიტაციური.

ჩენი დროის უნიჭიერესმა მომღერალმა, ლუჩიანო პავაროტიმ მიაქცია ყურადღება იმას, რომ პატარას შეუძლია მთელი დღის განმავლობაში იტიროს და ამით ხმა არ ჩაეხლიჩოს.

შეგიძლიათ სცადოთ და გაეჯიბროთ ბავშვს მოძრაობაში, რამდენ ხანს შესძლებთ? ცოტა ხანში დარწმუნდებით, რომ მისი ტემპო-რიტმის გაძლება შეუძლებელია. მაინც რა წარმოადგენს მისი ენერჯის დაუშრეტელ წყაროს,

რა არის ზემოთქმულ საოცრებათა მიზეზი? ალბათ ის, რომ ბავშვს ბუნებასთან თანაარსობის ჭკილარი ჯერაც არ გასწვევტია.

ბავშვობიდან მოყოლებული ადამიანი სახიობობს, როკავს და მღერის. ადრეულ ასაკში ყოფითი სინამდვილე მას ნაკლებად აინტერესებს. უშუალოა და მედიტაციური მისი დამოკიდებულება სამყაროსადმი. თუ ბავშვს ხელს ვუშლით და თამაშის მავიური წრიდან გამოგვაყავს, ის ადვილად ვერ უბრუნდება ყოფით რეალობას, რადგან იგი სხვა განზომილებაში იმყოფება ამ დროს, სხვაა მისი განცდის ტონალობა, რამეთუ საიდუმლოა მასში თანყოფისა და ერთყოფისა ბუნებასთან.

მოარული აზრის თანახმად, თამაშის დროს ბავშვი ილუზიების სამყაროში იმყოფება. და ასე ამბობენ არა მხოლოდ თამაშზე, არამედ საერთოდ ხელოვნებაზეც, რომელსაც უკვე კარგა ხანია ილუზიის სფეროდ მიიჩნევენ.

განივილით რამდენად შეესაბამება ეს მოსაზრება ჭკუშმართებას.

ფრიდრიხ შილერი ამბობდა: ადამიანი მხოლოდ მაშინ არის ადამიანი, როცა ის თამაშობსო.

როგორ გგონიათ, რა ჰქონდა მხედველობაში გენიალურ პოეტს - ბავშვის აღქმის ილუზიურობა თუ მისი უშუალო დამოკიდებულება სინამდვილისადმი?

რას გვეუბნება უფალი, როდესაც გვმოდღვრავს - იყავით ვითარცა ბავშვნიო?

უპირველეს ყოვლისა, მას მხედველობაში უნდა ჰქონდეს ბავშვის უმანკოება და მისი განსაკუთრებული უნარი სიმართლის განცდისა.

ილუზია-ინტელექტის, ცნობადობის ხის ტკბილი ნაყოფია, რომელიც უმაღბბილი მუცლითმხოზავის ცღუნება-

სთან არის კავშირში და არა პირველად ინსტინქტებთან.

ილუზიასთან შეხვედრა ადამიანს უწევს მოწიფულობის ასაკში, როდესაც იგი საზოგადოების და სოციალური ცხოვრების კანონებს ეცნობა და ამ განზომილების სიბრტყეში ეფლობა. აქ ის ეცნობა თამაშის ახალ წესებს, რომლებიც საჭიროებს ნიღბის ტარებას, პირფერობას და ზოგჯერ აქტიორული გარდასახვის უნარსაც კი. თამაში ისევე გრძელდება, ოღონდ ახლა იგი სულ სხვა ხასიათს იღებს - სოციალური ურთიერთობის კანონებით იმართება. განა იგივე თამაში არაა, როცა კაცს არ მოსწონს, ან სძულს კიდეც მასზე მაღალი თანამდებობის პირი, მაგრამ ყოველდღე უღიმის და ეპირფერება? ეს თამაშია, ოღონდ ინტელექტიდან მომდინარე თამაში, რომელსაც არაერთარი კავშირი არა აქვს ბავშვის მედიტაციურ თამაშთან. ამ თამაშთან მხოლოდ ხელოვნება, სახიობაა წილნაყარი. ამიტომაც მოგვაგონებენ მსახიობები, პოეტები, რელიგიური ადამიანები ბავშვებს, პოლიტიკოსები და ბიზნესმენები არასოდეს გვაგონებენ ბავშვებს.

ფრანგული სიტყვა ilusion ცრუ წარმოდგენას, ცრუ წარმოსახვას ნიშნავს.

ილუზია, როგორც მხატვრული წარმოსახვის აღმნიშვნელი ტერმინი, მყარად დამკვიდრდა XX საუკუნის ესთეტიკურ აზროვნებაში. თუ რატომ აიჩინა XX საუკუნის ხელოვნებამ თავის მუზად ილუზია, ამის ფესვები უნდა ვეძებოთ იმ შეხედულებებში, რომლებიც XIX საუკუნის მიწურულისა და XX საუკუნის დასაწყისის ხელოვნებაში მეფობდა.

ილუზიის ღრუბელი შემთხვევით არ გამოჩენილა შემოქმედების ცარგვალზე. ფრიდრიხ ნიცემ თავისი შორსგასმე-

ნილი თხზულებით „ტრაგედიის დაბადება მუსიკიდან“ ძლიერ შეუწყო ხელი ამ პროცესს, სადაც მთავარ როლს ხელოვნებაში ილუზიას ანიჭებს, მზეღმერთ აპოლონის ილუზიის ღვთაებად რაცხს, ხოლო სიმარზე ამბობს, რომ იგი ილუზია ილუზიაში.

დავიწყით იქიდან, რომ თვით ბერძნები საერთოდ არ აკავშირებდნენ ილუზიას აპოლონთან. ისინი მას მზისა და ხელოვნების ნათელ ღვთაებად მიიჩნევდნენ.

ინდოეთში არის მოძღვრება, რომელიც მიწიერ ცხოვრებას წუთწამავლობის გამო მაიას ანუ ილუზიას უწოდებს. ამ მოძღვრების მამამთავრად აღი შანკარაჩარია ითვლება. ნიცმე გატაცებული იყო აღმოსავლეთით და ადვილი შესაძლებელია, კარგად იცნობდა და იზიარებდა ამ თვალსაზრისს. ასეთი შეხედულება, როგორც ჩანს, ახალგაზრდა ფილოსოფოსთა ინდური აზროვნებიდან შემოიტანა და ელინთა ხელოვნების ღმერთი აპოლონი ილუზიის ღვთაებად გამოაცხადა.

თუ გავიზიარებთ მოსაზრებას, რომ ხელოვნება ბუნების ანარეკლია, მაშინ ერთი ნაბიჯი დაგვრჩება ნიცმეს შეხედულების აღიარებამდე, მაგრამ ვიდრე ასეთ ნაბიჯს გადავდგამდეთ, სჯობს გაეიზაროთ, რამდენად შეესაბამება ჭეშმარიტებას შეხედულება სამყაროს ილუზორულობის შესახებ.

თავის ცნობილ თხზულებაში „სამყარო, როგორც ნება და წარმოსახვა“, არტურ შოპენჰაუერი ილუზიას წარმოსახვის კატეგორიას მიაკუთვნებს და ამით მკვეთრად განასხვავებს მას ობიექტური რეალობისგან.

ინდოეთში არსებობს განსხვავებული მსოფლმხედველობაც, რომელიც უპირისპირდება შანკარაჩარიას მოძღვრებას, მიაჩნია, რომ ილუზორულია ჩვენი

წარმოდგენა სამყაროზე და არა თვით სამყარო.

რეალობას სხვადასხვა ფორმა განიხნა. რეალისტები მხოლოდ მატერიალურ სამყაროს მიიჩნევენ რეალობად. მაგრამ მატერიალური რეალობის გარდა არსებობს მენტალური რეალობაც, რომლის სფეროში არის სიმარისეული თუ მისტიკური ნათელიღვეები და მხატვრული ფანტაზიები. სწორედ ეს რეალობა გახლავთ თავი და თავი გაუგებრობისა, რადგან უმეტესწილ ჭირს ჭეშმარიტ ხილვებსა და ილუზიურ ზმანებებს შორის წყალგამყოფის გავლება ჭეშმარიტი წარმოსახვა ხშირად ილუზიურ წარმოდგენად არის მიჩნეული და პირიქით.

ილუზია ჩვენი ცრუ წარმოდგენის ნაყოფია და არა სახე თავის თავში არსებული საგნისა.

ჩვენ შეიძლება შეგვექმნას ილუზია ჩამოფარებული ქალის მშვენიერებაზე, ეს წარმოდგენა ილუზიური იქნება, ვიდრე მის სახეს პირბადეს არ ავხდით და რეალობას არ დაეინახათ.

„სიცრუე მუდამ ტკობის მომნიჭებელია, მოდიო. მოვაცლოთ ადამიანის გონებას ცრუ იმედები და ამაო აზრები, რაღა დარჩება მის გონებაში?“ – ივითხავს ფრენსის ბეკონი.

ჭეშმარიტების გზა გოლგოთაა და ყველას არ ძალუძს მისი გავლა. ამ გზაზე ადამიანს ლუციფერული ილუზიები ჩასაფრებაი.

იდეა ამქვეყნიური ცხოვრების, განსაკუთრებით კი ხელოვნების ილუზიურობის შესახებ ერთობ იოლად შეისისხლბორცა მეოცე საუკუნის ხელოვნებამ, მიუხედავად იმისა, რომ ასეთმა შეხედულებამ ნიცმე, როგორც ფილოსოფოსიც და როგორც პიროვნებაც, სრულ კატასტროფამდე მიიყვანა. ეს იყო ტრაგედია დიდი მოაზროვნისა და

დიდი ადამიანის. რომელიც ზეკაცისკენ სწრაფვაში ძირს დაენარცხა და შეშლილ ანგელოსს დაემსგავსა.

ყვითელ სახლში გამოძვედუელი, ყველასგან მიტოვებული ფილოსოფოსი თავის უკანასკნელ ნაწარმოებში „ანტი-ქრისტე“ ღრიანკალივით დაგესლავს კაცობრიობას და საკუთარ თავსაც: „ადამიანს იმის ფანტაზიაც კი არ ეყო, ქრისტეზე უკეთესი ღმერთი შეექმნა“-ო.

საუკუნის დასაწყისში გერმანიაში გამოჩნდა კიდევ ერთი ფიგურა, რომელმაც ღუციფერული მაგნიტიზმით მონუსხა მეოცე საუკუნის მწიგნობრები და ინტელექტუალები. ეს ფიგურა გახლდათ დოქტორი რუდოლფ შტაინერი.

შტაინერის რელიგიური ეზოთერია წარმოადგენს ინდური იოგისა და ქრისტიანული მოძღვრების სინთეზს. ინდური იოგიდან ქრისტიანობაში მას შეიპოაქვს კარმის თეორია და მედიტაციური მეთოდოლოგია. აქ ადვილია აქვს აშკარა ინტელექტუალურ ილუზიას, რადგან შეუძლებელია ორი მრწამსის რელიგიათა სინთეზი. კარმის თეორიის ძიებამ ქრისტიანობაში შტაინერი იესოსა და იოანე ნათლისმცემლის წინაცხოვრებების და მომავალი განსხეულებების ფანტაზიამდე მიიყვანა, რის შედეგადაც ის დაუოკებელ ილუზიათა ნიაღვრის მსხვერპლი შეიქნა.

არც რელიგია და არც ჭეშმარიტი შემოქმედება არ შეიძლება იყოს დაფუძნებული ილუზიაზე, რადგან რელიგიაც და ხელოვნებაც თავისი არსით კონტრისცრულ გახლავთ. ჭეშმარიტი ხელოვნება სუბიექტისა და ობიექტის ურთიერთგამსჭვალავი მედიტაციური პროცესია. იგი თვალთა მარცვალში ღრმად ჩასული. შემოქმედება მაიას საბურველთა ახდაა და არა ამ სამოსელობით თრობა.

„და განა არ გარდისხნის კარს ბოლოს და ბოლოს ბუნება?“ – ფაუსტური გზნებით იყითხავს დიდი გოეთე.

სწორედ ამ კარის გარდახსნისთვის მედიტირებს ვინსენტ ვან გოგი არლის ხვატ მზებზე, ასტრალური ყვითელი რომ დაინახოს დასიცხულ ველთა აურაში და ისედაც შეშლილ გონებას სულ მთლად შეიშლის.

ფიროსმანი სახლს გაჰყიდის, დუქანს მიაგდებს და კიბისქვეშ დაიდებს ბინას. აქ, კიბისქვეშეთში, ნაბიჯების ყრუ ტონიდან და გასანთლულ სარკმელში შემოსული შუქიდან იღებს იგი მხატვრულ ზმანებებს, აქ იწმინდება ღვინის ლაქებისაგან მისი გონება, აქ მაგნიტდება იმ განსაკუთრებული მაგნიტიზმით მეეზოვისა თუ ფანტასმაგორიული ცხოველების სახეები, რომლითაც ასე გვიზიდავს მისი მხატვრობა.

ცნობამიხილი ასლევნებია ტერენტი გასვენების პროცესიებს და სიკვდილზე მედიტირებს. ბუდაც ზომ ასე მოძღვრავდა მოწაფეებს: სასაფლავზე იარეთ და იმედიტირეთო სიკვდილზე...

„არა სიცოცხლე, არა სიკვდილი, არამედ რაღაც სხვა“...

რა არის ეს სხვა – ილუზია თუ მედიტაცია?

მედიტაცია და ილუზია ურთიერთგამომრიცხავი, ურთიერთსაწინააღმდეგო ცნებებია. ისინი ისევე გამორიცხავენ ერთმანეთს, როგორც სინათლე და სიბნელე. ილუზია ინტელექტის ნაყოფია, ხოლო მედიტაციის დროს ინტელექტი მთლიანად განიდევნება. ამ დროს ადამიანი საკვებით დაცლილია ფიქრისგან. ცოდნისგან თუ ილუზიური წარმოდგენებისაგან. ეს არყოფნის მდგომარეობა – საკუთარი თავიდან სამყაროს უსასრულობაში მოგზაურობის დასაწყისი.

მხატვრული მედიტაცია შემოქმედე-

ბის საწყისი ეტაპი გახლავთ, სადაც არა მარტო ილუზია, არამედ თვით აზროვნების პროცესი უნდა იყოს უკუგდებული, რადგან ასეთ მდგომარეობაში აზროვნებაც კი სინამდვილის ფალსიფიკაციად გვეკვლინება.

რა შეგიძლიათ იფიქროთ თოვლზე, რა შეგიძლიათ თქვათ მასზე ახალი? გონებას შეიძლება მოავონდეს მხოლოდ უკვე თქმული, გაცვეთილი ეპითეტები, როგორცაა თოვლის სისველე, სითეთრე, სისპეტაყე და ა. შ. აზროვნებით ვერაფერს მიაღწევთ, თუ თვითონ თოვლს არ დაინახავთ, თოვლში არ ჩაღრმავდებით. მხოლოდ მისი ხილვის და განცდის შემდეგ შეიძლება დაიბადოს ისეთი სიტყვები, როგორცაა: „მე ძლიერ მიყვარს იისფერ თოვლის ქალწულებივით ხიდიდან ფენა“, ანდა „ძვირფასო სული მევსება თოვლით“. ამ სიტყვებს ვერ გათქმევენთ ილუზიური ღვთაების ვერანაირი სიბრძნე.

მედიტაცია არ გახლავთ მეთოდი, რომელიც ინტელექტუალურად შეისწავლება, იგი რელიგიურ-პოეტური მდგომარეობაა, რომელშიც ისევე უნდა აღმოჩნდეს, როგორც მდინარის შუაგულში ბუნებასთან პირისპირ. ასეთი განცდით შექმნილი ხატები აუცილებლად განსხვავდება მწიგნობრული ცოდნით შექმნილი სახეებისაგან. „მზიანი ღამე“, „მზის ჟღერადობა“ თუ „მზის შვილებმოვანება“ მწიგნობრობით არ შექმნილა. აქ ჩვენ ავტორის მედიტაციურ მდგომარეობასთან გვაქვს საქმე. ეს არც პალუცინაციაა და არც აპოლონური ღვთაების ილუზია. ეს ის რეალობა გახლავთ, რომელსაც თანამედროვე ფიზიკა დიდი ხანია იკვლევს ოკულტური მეცნიერების კვალდაკვალ. სიტყვა მეცნიერება ოკულტიზმის გვერდით შემთხვევით არ მიხმარია. პატა-

ნჯალის იოგა მეცნიერებაა, რაზეც ყრდნობითაც შეიქმნა კონსტანტინე სტანისლავსკის სამსახიობო სისტემა, მომღერლის პროფესიული სუნთქვის მეთოდი, სამედიცინო მკურნალობა აიურვედა.

მედიტაცია არსებობს როგორც ხედვის, ასევე სმენის. სმენის მედიტირებით გამოირჩევიან მუსიკოსები, პოეტები. მუსიკალურ მედიტაციას განეკუთვნება ისეთი მოვლენა, როგორცაა სინუმის მუსიკა და უხმო სიმღერა. უხმო სიმღერა ისეთივე რეალობაა მომღერლისთვის, როგორც მორწმუნისთვის ჩუმი ღოცვა. ასევეა სინუმის მოსმენაც, იღუმალი წადილ-გულისყური ჩვენში. ეს სინუმე არ არის სინუმე არყოფნისა ანდა დამაყრუებელი მოწყენისა. ეს სინუმეა ფესვთა ზრდისა, მუსიკა ცვარის სინამისა, ჰარმონია ზრდისა და სიცოცხლისა.

ალბათ, შეგიძნევიათ, რომ პაუნა თითქოსდა თავისებურ ჟღერადობას იძენს ნამდვილ მუსიკოსთან, იგი მასთან ჩავარდნილი კლავიშოვით უძღური კი არაა, არამედ ემოციურად დამუხტული, ვინაიდან მუსიკის შინაგანი პროცესის გაგრძელებაა. საიდანაც უნდა დაიწყოს ან დამთავრდეს სიმღერა, როგორც ღუმლიდან გამოძევილი ხმოვანება.

მედიტაციის ლოტოსებია გაბნეული ჯუხუქე ვერდის, რიპარდ ვაგნერის, პეტრე ჩაიკოვსკის და რიპარდ შტრაუსის ოპერებში. როდესაც ვლადიმერ ხაბიბოვი მუსიკალურ მედიტაციაზე, მხელველობაში მაქვს მუსიკის არა საერთო ხასიათი, არამედ ის კონკრეტული მეთოდები, რომელსაც კომპოზიტორი იყენებს მუსიკალურ დრამატურგიაში მედიტაციის სახით. გარეგნულად იგი კინოხელოვნების გაჭრელებულ ხერხს „სტოპ-კადრს“ მოგვაგონებს, თუმცაღა ის, რაც

კინოში ტექნიკის მოშველებით ხდება (კადრის შენელება, გაჩერება), ოპერაში ოდიოტანგვე მხოლოდ მუსიკალური დრამატურგიის კანონებით იქმნებოდა. ოპერაში მუსიკალურ მედიტაციას ორი განზომილება ახასიათებს: ერთი - პოროზონტალური, რაც ლიბრეტოს სიბრტყეზე ძვეს (ყოფა მიმდინარეობს დროის ჩვეულებრივ მონაკვეთში), მეორე კი - მისი პერპენდიკულარული განზომილება, რაც მხოლოდ მუსიკის საშუალებით შეიძლება გამოიხატოს (აქ წამყოფა არ ემორჩილება დროს და კომპოზიტორის ნებით არღვევს დროის ჩარჩოებს). ეს ის მომენტი გახლავთ ოპერაში, როდესაც მოქმედი გმირი წამიერ განცდაშია. წამი კი მუსიკის საშუალებითაა შეჩერებული და განვრცობილი. ამ ორი განზომილების თანაარსობისას წარმოიშვება სწორედ ის ეგზისტენციური განცდა, როდესაც სარტრის ენით რომ ვთქვათ, დრო უკვე აღარ არსებობს, მაგრამ მაინც არის.

მუსიკის მუხის გვერდით ყველაზე ახლოს დგას მისი უნაზესი და - პოეზია. აღმოსავლეთში ერთმანეთისაგან ფრიად განასხვავებენ ზოგადად პოეტსა და კერძოდ პოეტ-მისტიკოსს. მათთვის სხვადასხვა სიტყვაც კი გამოუყვიათ სანსკრიტის ენაზე: პოეტის აღმნიშვნელი სიტყვა გახლავთ „კავი“, ხოლო პოეტ-მისტიკოსისა „რიში“. რითა ენაზე წერენ ბასიო, რუმი, ხაიაში. ამ ენას საუკეთესოდ ფლობს ვასული საუკუნის ბრწყინვალე ტრუბადური - ეზრა პაუნდი. მეტად საინტერესოდ აგვიწერს იგი თვით მედიტაციის პროცესს თავის ლექსში „საკუთარი ანარეკლის გამო“. საკუთარი სახის ყურებისას იგი სარკეში უამრავ სახეს, უამრავ ნიღაბს დაინახავს, რომელსაც ის კო-

ნტრსიცრუეს უწოდებს. ეს სინამდვილეში მართლაც ასეა, ვინც დაოს შეთოდს იცნობს დაგვეთანხმება, რომ თუ საკუთარ თავს სარკეში დიღხანს უმზერ და მედიტირებ, ანარეკლში უამრავ ნიღაბს დაინახავ, შენივ სახიდან გამოსულ მთელ ბრბოს. ეს თქვენი ნიღბებია, ცხოვრებაში რომ ატარებთ. თუ მედიტაციურ სეანსებს გააგრძელებთ, რამდენიმე ხნის განმავლობაში ნიღბები გაქრებიან, გაქრება თქვენი სახის ანარეკლიც და სარკეში სიცარიელეს დაინახავთ. ეს სწორედ ის სიცარიელეა, ფლეიტის ღრუს რომ ემსგავსება, რომელზეც თავად სამყარო იწყებს დაკვრას.

სამწუხაროდ, ჩვენში მერკანტილურმა დროებამ განდევნა თავისუფალი სივრცე, რომელიც ასე სჭირდება ხელოვნებას, თამაშს, სილამაზის შეგრძნებას, მედიტაციას.

ჩვენ, ჩეხოვის გმირებივით ცრუ იმედებით და ილუზიებით ვეძლევიტ ოცნებებს, რომ ოდესმე ჩვენც გვექნება ლამაზი ცხოვრება. მაგრამ ეს შეუძლებელი იქნება, სანამ არ დაიმსხვრევა ის ილუზიები, ჩვენსა და რეალობას შორის ზღუდედ რომ აღმართულა.

პიტერ ბრუკი თავის შესანიშნავ წიგნში: „ცარიელი სივრცე“ ჰყვება, რომ მექსიკაში ბორბლის გამოგონებამდე მონები მხრებით ეზიდებოდნენ ვეებერთელა ლოდებს და ისე აჰქონდათ მაღლოზე, მაშინ როდესაც მათი შვილები პაწაწინა ბორბლიან სათამაშოებს მიაგორებდნენ. ეს ყოველთვის ასე ხდებაო, - დასძენს ჩვენი დროის გენიალური რეჟისორი, - როდესაც ადამიანები კავშირს სწყვეტენ თამაშსა და ყოფას შორის.

პორტრეტი

ნოდარ გურაბანიძე

დიდი მსახიობის დიდი ბენეფისი ღესეჰში

ედინბურგის საერთაშორისო თეატრალურ ფესტივალზე და ლონდონში („რაუნდ ჰაუსში“) ფენომენალური წარმატების შემდეგ ინგლისურმა თეატრალურმა სამყარომ რამაზ ჩხიკვაძე მეოცე საუკუნის უდიდეს მსახიობად აღიარა („რამაზ ჩხიკვაძე მსოფლიოს ერთ-ერთი უდიდესი მსახიობია“ – „თაიმსი“).

მსახიობის დიდება კიდევ უფრო გაიზარდა მას შემდეგ, რაც ინგლისის ერთ-ერთი უდიდესი ქალაქის ლესტერის მუნიციპალიტეტმა და ხელოვნების საბჭომ გადაწყვიტეს ბენეფისი გამართათ ქართული მსახიობისათვის. ეს იყო 1988 წლის 24-26 ნოემბერი. მაგრამ ამ ბენეფისს წინ ფრიალ მნიშვნელოვანი ამბები უძღოდა. 1987 წელს ლონდონის სახელგანთქმულმა თეატრმა „ოლდ ვიკა“ რამაზ ჩხიკვაძე მიიწვია დიდი ინგლისელი მსახიობის მაიკლ რედგრევის ხსოვნისადმი მიძღვნილ საღამოზე. რედგრევის სა-

ხელი ჩემი თაობის ქართველი მაყუდებლისათვის კარგადაა ცნობილი. მას მოიხსენიებენ ისეთი გიგანტების გვერდით, როგორებიცაა ჯონ გილგუდი, ლორენს ოლივიე და რალფ რიჩარდსონი. თავისი დიდი წინამორბედების მსგავსად, რედგრევის შექსპირული რეპერტუარის ყველა უმთავრესი ტრაგედული როლი ჰქონდა ნათამაშები (მოსკოვში შექსპირის მემორიალური თეატრის გასტროლებისას ენახე მისი ჰამლეტი). ამ საღამოს ორგანიზატორი იყო მაიკლის ქალიშვილი ვანესა, მამაზე არანაკლებ სახელგანთქმული მსახიობი, საზოგადო მოღვაწე და ფანატეოსი პოლიტიკაში, ქართული თეატრალური ხელოვნებისა და რობერტ სტურუას თავყვანისმცემელი (სწორედ მისი ინიციატივით დადგა რ. სტურუამ ლონდონში ა. ჩეხოვის „სამი და“, სადაც ვანესა მამას როლს ანსახიერებდა).

ამ საღამოს რ. ჩხიკვაძე გამოდიოდა ჯონ გილგუდის, ნატალია რიჩარდსონის, პიტერ ო'ტულისა და ჰაროლდ პინტერის გვერდით. ამ მემორიალური საღამოს გამო ჩვენთვის კარგად ნაცნობი მაიკლ კოვენი წერდა „ფაინიშნელ თაიმსში“: „რედგრევის ხსოვნისადმი მიძღვნილ საღამოში ინგლისის სცენის ვარსკვლავებთან ერთად მონაწილეობა მიიღო დიდმა ქართველმა მსახიობმა რამაზ ჩხიკვაძემ. იგი რიჩარდის ორი მონოლოგით გამოვიდა, როცა იგი გამოიჩინა სცენაზე დარბაზში გაუბედავმა ჩურჩულმა გადაირბინა. თუმცა, ხუთი წელი გავიდა ამ მსახიობის ლონდონში ტრიუმფალური გამოსვლის შემდეგ, მაინც ძალიან ბევრმა იცნო იგი. რამაზი გამოვიდა უგრიმოდ, შავ კოსტუმში გამოწყობილი, ხელში ტროსტით. მან თავი დაუკრა მოლოდინით სავსე საზოგადო-

ეპას და სცენიდან გავიდა. რამდენიმე წამის შემდეგ, ჩაბნელებულ დარბაზში პროექტორის შუქმა გაანათა მსახიობი, რომელიც კლაკენით გამოხობდა, დიახ, დიახ, გამოხობდა სცენაზე. დაუკებელი ძალით გაითამაშა ავანსცენაზე ორი ნაწვევები „რიჩარდ III“-დან. მან თავისი ფოლადის ტროსტი ჩამოხსნა მხატვარ რაღფ კოლტეს მიერ მშვენივრად იმპროვიზებული არყის ხის გაფოთილი ტოტიდან და იმ წამსვე გაცოცხლდა ჩემში ხსოვნა უბრწყინვალესად გათამაშებული სანახაობისა: რიჩარდის ბოროტისეული სიცილით ქანაობა მარჯვენა ფეხზე და სისხლიანი კაცის მძვინვარე ჩაცივება“.

იმავე 1987 წელს, რამაზ ჩხიკვაძე მიიწვიეს ლონდონში მსოფლიო ვარსკვლავთა გალა-კონცერტზე, სადაც მან შეასრულა ორი ნაწვევები რ. სტურუას სპექტაკლებიდან „მუფე ლირი“ (მისი პარტნიორი იყო ვანესა რედგრეივი, რომელიც რამაზის საპატივცემულოდ ქართულ ენაზე თამაშობდა კორდელის როლს) და „რიჩარდ III“.

ლონდონის გალა-კონცერტის ორგანიზატორი იყო „არაბ ქალთა ასოციაცია“, რომლის შტაბბინა ლონდონშია (იგი 1982 წელს შეიქმნა), ეს ასოციაცია დიდი ავტორიტეტით სარგებლობს მსოფლიოში. მან შესძლო გალა-კონცერტში მონაწილეობის მისაღებად მოეწვია კულტურისა და ხელოვნების თვალსაჩინო მოღვაწეები ინგლისიდან, ამერიკიდან, ეგვიპტიდან. კონცერტი გაიმართა ლონდონის „ადელფის“ თეატრში, რომელიც 1.600 კაცს იტევს. მიუხედავად ბილეთების სიძვირისა (60 ფუნტს აღწევდა) უამრავი ხალხი მიიზიდა ისეთმა სახელეობმა, როგორცაა – ენტონი კუინი და პიტერ ო'ტული, იეგუდა მენუხინი და

იან მაკელანი, აგრეთვე ფრანჩესკა მარკატი, ლა ტური, რამელ კემპდონი, კრის კრისტოფერსონი, ნიველ კენედი, ელიზაბეთ ვალზი, ფარუხ ფიშაგი, ადელ იმამი და სხვები. საბჭოთა კავშირის უზარმაზარი თეატრალური სივრციდან – მხოლოდ რამაზ ჩხიკვაძე იყო მიწვეული. რედგრეივმა წარმოუდგენლად დიდი ენერგია დახარჯა, რათა ქართულად ესწავლა კორდელის როლის ნაწვევები. რამაზი იგონებს, რომ სადღაც ამოვივითხე ვანესას სიტყვები: „მე ძამჩემის ქალიშვილი ვარ, ვიცი ფასი ფანტაზიის და თავაწვევების, გროტესკისა და მსახიობური სახისმეტყველების. მაგრამ ყველაზე მეტად ვუფრთხილდები ნამდვილობის შეგრძნებას როგორც ცხოვრებაში, ასევე ხელოვნებაში.“ აი, სწორედ ამგვარი გრძნობა დამუყულო, ამბობდა რამაზი, როგორც რეპეტიციასზე ასევე სცენაზე (თვით ვანესა რედგრეივი წერდა: „რამაზმა შემასწავლა და მე ქართულ ენაზე ვთამაშობდი“ ვაზ. „სოვეტსკაია კულტურა“ 27. 01. 1990 წ.).

რამაზ ჩხიკვაძის არქივში ინახება „არაბ ქალთა ასოციაციის“ პრეზიდენტის წერილი, სადაც იგი მადლობას უხდის ქართველ მსახიობს გალა-კონცერტში მონაწილეობისათვის: „მხოლოდ თქვენი, ასეთი კამეაზა ვარსკვლავის, სახელგანთქმული მსახიობის, რომელმაც დაიღი შექსპირის შემოქმედებაში ახალი წახნაგები აღმოაჩინა, მონაწილეობა უკვე წარმატება იყო. თქვენმა უბრწყინვალესმა თამაშმა საშუალება მოგვცა შეგვეგროვებინა 100 ათასი ფუნტი სტერლინგი, რომელიც დასახიჩრებულ და უდემამო, ლტოლვილთა ბანაკებში მცხოვრებ არაბ ბავშვებს მოხმარდება. მადლობა ამ დახმარებისთვის, მადლობა იმ ბავშვებისადმი შემწეობისა-

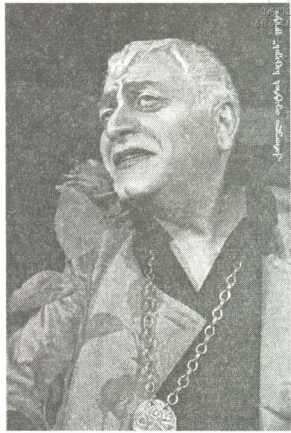
თვის, რომელთაც წაართვეს მომავალი... არაბი ბავშვები დიდად გემადლიერებიან თქვენ...”

პოეტი ირაკლი აბაშიძე ასე გამოეხმაურა ამ მოვლენას: „აი, ახლაც, რამაზი ლონდონში იმყოფება, კვლავ ჩვენი ხელოვნების საქვეყნოდ წარმოსაჩენად გუშინ რადიოთი ვისმენდი მის ხმას ლონდონიდან და ვფიქრობდი, რამოდენა ამბავია მისი „მსოფლიო ეარსკვლავთა კონცერტზე“ მიწვევა. სულითა და გულით გეხვევი და გკოცნი, ძმავო რამაზ, გილოცავ ამ დიდ და ნამდვილ გამარჯვებას.“

წარმატებათა ამ „ვალამ“ განაპირობა რამაზ ჩხევიძის საბენეფისო მიწვევა ლესტერში.

ლესტერი ლონდონიდან საათნახევრის სავალზეა, განთქმულია თავისი კულტურული ტრადიციებით და თეატრებით. რამაზის იუბილეზე „ჰეიმარკეტ თეატრში“ უამრავი ცნობილი თეატრალი ჩამოვიდა ლონდონიდან, გლახგოდან, მანჩესტერიდან... მიუხედავად იმისა, რომ ნოემბრის დღეებში წარმოუდგენელი ნისლი იწვა ქალაქშიც და აეტოსტრადებზეც...

საბენეფისოდ მომზადდა ორსაათიანი პროგრამა, რომელშიც შევიდა ნაწყვეტები „კავკასიური ცარცის წრიდან“, „რიჩარდიდან“ და „მეფე ლირიდან.“ რამაზს პატრნიორობას უწევდნენ ნანა ფაჩუაშვილი, თათული დოლიძე, გურამ საღარაძე, ჯემალ დღაღანიძე, სოსო ლალიძე, კახი კავსაძე, ჟანრი ლოლაშვილი, დათო ჩხევიძე, პიანისტი ლეილა სიყმაშვილი და ხმის ინჟინერი ბეჟან შერეზადაშვილი. რობერტ სტურუამ ლესტერში ამ ჯგუფის გამგზავრებამდე ნახა ეს პროგრამა, დახვეწა მისი მონტაჟი და, საბოლოოდ, მოიწონა (ყველაფერს რომ თავი დავენებოთ, იგია ამ სპექტაკლუ-

ბის ავტორი და, ამდენად, საავტორო უფლების მფლობელიც). სხვათა შორის, ლესტერში გამგზავრების წინ, რობერტ სტურუამ მოხოვა მეც მენახა ეს პროგრამა და უნდა ვთქვა, რომ მან კარგი შთაბეჭდილება დატოვა ჩემზე. ამ თხუთმეტკაციანი ჯგუფის ხელმძღვანელი იყო რამაზ ჩხევიძე. რამაზ ჩხევიძის ბენეფისთან დაკავშირებული მთელი საორგანიზაციო საქმეები შესანიშნავად მოაგვარა, მომხიბლავმა, ენერგიულმა და უჭკვიანესმა ნატაშა კობახიძე-ჩხევიძისამ, რომელიც იმხანად საქართველოს თეატრის მოღვაწეთა კავშირის „თეატრის კავშირის“ დირექტორი იყო.

ეს სპექტაკლი რამდენიმეჯერ უჩვენეს ლესტერში. ინგლისის უმთავრესი გაზეთები გამოეხმაურნენ ქართველ მსახიობთა გამოსვლებს. ყურადღების ცენტრში, რასაკვირველია, რამაზ ჩხი-

კვაძე იყო.

მეითხველს ვთავაზობ ამონარიდს ინგლისური ვაზეთებიდან.

„გარდიანი“: „აღბათ, ძნელია და-
აჯერო ვინმე, რომ ორსაათიანი წარ-
მოდგენა უცხო ენაზე შეიძლება იყოს
არა მარტო სავსებით გასაგები, არა-
მედ ალაფრთოვანოს, მოაჯადოვოს მა-
ყურებელი, წარუძმელი კვალი დატო-
ვოს ადამიანების სულსა და ხსოვნაში.
ეს მოიძოქმედეს რამაზ ჩხიკვაძემ და
მისმა კოლეგებმა. ჩვენ გვქონდა ბე-
დნიერება შევხვედროდით სავსებით
გენიალურ ნამუშევარს. წარმოდგენაში
ლირის, რიჩარდის და აზდაკის რო-
ლებს ასრულებს ფანტასტიკური რამაზ
ჩხიკვაძე. დიდებულია მისი თვალები,
უხადოა მსახიობის უნატიფესი ტე-
ქნიკა. მის თამაშს სულგანაბული ადე-
ვნებ თვალყურს... დიდხანს გვეხსო-
მება გრუმე და კორდელია, რომლებიც
თამარ დოლიძემ შეასრულა. მშენი-
ერია რეჟისურა, მუსიკალური თა-
ნხლება. წარმოდგენის ბოლოს ჟღერს
საოცარი ქართული ხალხური სიმღე-
რები. ისინი მოწმობენ თუ რაოდენ
მდიდარია ქართული კულტურა, რომე-
ლიც სამი ათასი წლისა.“

„ინდეპენდენტი“: „სამწუხაროდ, ამ
სახელოვანეკვილ ქართულ კოლექტივის
არ ჩამოუძღვა სამხატვრო ხელმძღვა-
ნელი რობერტ სტურუა. რამაზ ჩხი-
კვაძე ამ უნიკალური დასის ლიდერია.
61 წლისა – მხიარული და უშუალო,
მომხიბვლელია ურთიერთობაში და
დიდია, როგორც მსახიობი... მაინც
რამა ქართული თეატრის ესოდენ მი-
მზიდველი ძალა? იგი ამ ხალხის სა-
ერთო სულიერი კულტურის ნაწი-
ლია.“

„თაიმსი“: „რამაზ ჩხიკვაძე მსო-
ფლიოს ერთ-ერთი უდიდესი მსახი-
ობია... მისი მძიმე ჭადარა თავი მო-

გვაგონებს განსვენებულ ენდრეჟ სტურუ-
შნაქის თავს, მაგრამ მისგან განსხვა-
ვებით (კრუმნაქი აუდიტორიას იპყრო-
ბდა დემონური ენერგიით), რამაზ ჩხი-
კვაძის რიჩარდი მოგვაგონებს ნაპოლე-
ონს, რომელიც სასიკვდილოდ აჯადო-
ებს თავის მსხვერპლს. მოუთმენლად
ელიან ქართული თეატრის გასტრო-
ლებს ლონდონში. იგი გათვალისწინე-
ბულია მომავალი წლისათვის... მაშინ
ნამდვილად შევაფასებთ „მეფე ლირს“
ქართველთა დადგმით... ეს ახალი სი-
ტყუაა თეატრში“ (სამწუხაროდ, „მეფე
ლირის“ გასტროლები ლონდონში არ
შეღა. ნ.გ.).

ლესტერში რუსთაველის თეატრის
ამ ჯგუფის ასეთმა დიდმა წარმატებამ
განაპირობა მისი მიწვევა სხვადასხვა
ქვეყანაში, კერძოდ, ფირმამ „ენდრეს
ნიუმენ ინტერნეშენელმა“ გადაწყვიტა
ხანგრძლივი გასტროლების გამართვა
იტალიაში... მაგრამ ჯგუფი სულ
ძალე ავსტრალიაში გაემგზავრა...

ლესტერში გამართული რამაზ ჩხი-
კვაძის ბენეფისი კი ქართული თე-
ატრალური ხელოვნების ანალებში და-
რჩა, როგორც უნიკალური მოვლენა.

გამართლდა „პაიმარკეტ ტეატრის“
სარეკლამო ფურცლებისა და ბუკლე-
ტების წინასწარი დაპირებანი: „ჭეშმა-
რიტების სათავე – უდიდესი თეატრა-
ლური თამაში“ („ფაინეშენელ თაიმს“).
„მარადსასოვარი“ („თაიმსი“). „ხე-
ლიდან ნუ გაუშვებთ ერთ-ერთ შანსს:
თქვენ შეგიძლიათ ნახოთ განსაცვი-
ფრებელი დასი“ („გარდიანი“). „რუ-
სთაველის თეატრის დასმა დაგვა-
რწმუნა, რომ ქართველებს ბევრი რამ
შეუძლიათ გვასწავლონ ჩვენ. განსხვა-
ვებული თეატრალური სტილების და
მუსიკის სიმბიოზი ჰქმნის თეატრს,
რომელიც ვიზუალურად, ემოციურო-
ბით და სიხალისით განსაცვიფრებე-

ლია“. კვლავ „თაიმსი“: „დასის ვარსკვლავს, რამაზ ჩხიკვაძეს, ძალუძს შექმნას ექსტრატი რიჩარდიდან ისევე მშვენიერად, როგორც „მეფე ლირიდან“ და „კავკასიური ცარცის წრიდან“ თეატრალური კაბარეტის ერთ საღამოს, რომელშიც დასის დანარჩენი წევრებიც მონაწილეობენ, გვიჩვენეს ექსტრაორდინალური ცხოვრება, რომელიც იტევს მარიონეტებსაც და ქართულ ხალხურ სიმღერებსაც გიტარის აკომპანიმენტით.“

სპექტაკლის შემდეგ ქართულ ხალხურ სიმღერებს თეატრში შეკრებილი საზოგადოება ჩანაწერების სახით კი არ ისმენდა, არამედ ცოცხალი შესრულებით. რამაზის ჯგუფის უკლებლივ ყველა მამაკაცი ხომ ბრწყინვალედ მღერის და თითოეული მათგანის რეპერტუარიც მრავალფეროვანია – ამას დაუმატეთ შესანიშნავი მუსიკოს-იმპროვიზატორის, პიანისტ ლეილა სიმაშვილის (ესეც მშვენიერად მღერის) ხელოვნება და თქვენთვის ნათელი გახდება, თუ რა დონის კონცერტი გა მოვიდოდა.

„ლეისტერ ჰამარკეტ სტუდიოში“ გამოხულმა რუსთაველის თეატრის ამ დასმა კარგად იცის, თუ როგორ მოიპოვოს აუდიტორიის სიყვარული. ეს არ არის ადვილი საქმე, როცა ინტერპრეტატორი აქ არ იმყოფება და საქართველოში დარჩა. დასმა თავაზიანად შემოგვთავაზა რჩეული სცენები შექსპირისა და ბრენტის პიესებზე დადგმული სპექტაკლებიდან.

რამაზ ჩხიკვაძე, რომელიც ამ დასს მეთაურობს, არის არა მხოლოდ სცენის დიდოსტატი, არამედ მაყურებლის დიდი პატივისმცემელიც. მისი რიჩარდ მესამე თუმც არ მიმართავს რაიმე განსაკუთრებულ ტრიუკებს და მისი არმყიე ლედი ანასთან (ნანა ფაჩუ-

აშვილი), თითქოსდა, თავაზიანობა ფარგლებს არ სცილდება. მაინც თვალის დახამხამებაში იპყრობს ქალს, გვიჩვენებს გულითადადობას შერწყმულს შიშისძომებვრელ ძალასთან. იგი დედოფალს თვალთ ისე ზომავს, როგორც ვნებით აღგზნებული თერძი, რომელიც, ვითომდა, ტანსაცმლის უკეთ მორგებისათვის, სინჯავს ქალის სხეულს. ქალი ძრწის რიჩარდის ცივისსხლიანი შემოტყეების პირისპირ. მეკუბოვენი გოცბებულნი არიან მამაკაცის ტრიუმფით და ხალისიანად წახუსხუსდებიან მხრებზე კუბოშემოდგემულნი...
...როცა შესაფლავენი სტოვებენ სცენას, თვალწარმტაცი გრუშე (თათული დოლიძე) შემოიჭრება და აგრძელებს ახალ სცენას „კავკასიური ცარცის წრიდან“ („ქართველები თამაშობენ ქართველებს ბრენტის მეოხებით“).

... მცირე ინტერვალის შემდეგ უკვე მეფე ლირი გამძვინვარებული ხვდებოდა იარაღასმულ კორდელიას. იგი თუმც შორს იყო სენტიმენტალობისაგან, მაგრამ მზად იყო ხელახალი შეერთებისათვის.

რა ანიჭებს დასს ამგვარ მაღალ ღირსებას, რომ ერთმანეთს შეურწყას ფორმალური და ნატურალური, გამოკონილი და ბუნებრივი?.. როცა რიჩარდი მძვინვარებს, მისი თანამზრახველნი სიმეტრიულად, მაგრამ ძალზე ბუნებრივად სხედან, მათი განურჩეველი გამომეტყველება თითქოს ამობღეს, ყოველი ადამიანის ტრაგედია, მისი პირადი საქმეაო“ (კეტ კელევეი).

... მთლიანად ახალი „მეფე ლირის“ ღირსებებზე ძნელია იმსჯელო იმ ორი ნაწყვეტის მიხედვით, რომლებიც ჩვენ ვნახეთ. ესაა ქარიშხლის სცენა, როცა რამაზ ჩხიკვაძის ლირი უკვე შეშლილია და მეორე სცენა, შეხვედრა კორდელიასთან ლუერში. მი-

უხედავად ამისა, სანახობა უაღრესად დაძაბულია. საესეა მოულოდნელი დეტალებით და წარმოსახვებით. დაძაბულობა უმაღლეს წერტილს აღწევს, როცა რამაზ ჩხიკავაძის ლირი მასხარას (ჟანრი ლოლაშვილი) კლავს. ეს ჩამატებული სიახლე შოკისმომგვრელია თავისი მოულოდნელობით... მოუთმენლად მოველით მთლიანი სპექტაკლის ნახვას მომავალ წელს“ („თამბისი.“ ჯერეში კინგსტონი).

როგორც მეთხველი მიხვდა, ეს „გალა-სპექტაკლი“ ასეთი თანამიმდევრობით იყო მონტირებული – თავში „რიჩარდი“ (დიდი სცენა „ღეღი ანას ცდუნებისა“). სცენები „კავკასიურიდან“ და ორი ეპიზოდი „მეფე ლირიდან“.

ლესტერში მალალ ღონეზე დასტამბული ბუკლეტი (რომლის ყდაზე დაბეჭდილი იყო რამაზ ჩხიკავაძე რიჩარდის როლში. პროგრამაში მონაწილე ყველა მსახიობის ფოტო, შემოქმედების მოკლე ინფორმაციით – შიდა გვერდებზე, ხოლო მეთხვე გვერდზე საქართველოზე და რუსთაველის თეატრის ისტორიებზე მასალა იყო მოწოდებული), სამწუხაროდ, სერიოზულ ხარვეზებს შეიცავდა. ეს მე მომხვდა თვალში, თორემ ინგლისელი მეთხველისათვის რა მნიშვნელობა აქვს მოხსენიებული იქნება თუ არა სანდრო ახმეტელი (თუცა ამ პაწაწინტელა ცნობარში ა. გრიბოედოვისათვის და კ. სტანისლავსკისთვის ადგილი კი მოუნახვთ)...

* * *

რუსთაველის თეატრის ეს შემოქმედებითი ჯგუფი, რამაზ ჩხიკავაძის ხელმძღვანელობით, 1998 წელს შორეულ ავსტრალიაში გაემგზავრა. ისინი კარგად იცნობდნენ ავსტრალიას, სადაც რუსთაველის თეატრმა ხანგრძლივი

გასტროლები გამართა (1986 წელს და მონაწილეობა მიიღო პერთისა და ადელაიდის დიდ საერთაშორისო ფესტივალებში, რამდენიმე დღე დაჰყო სიდნეიში. არა მარტო ჩვენები იცნობდნენ ავსტრალიას, არამედ, ესაა მთავარი, ავსტრალიის თეატრალური სამყარო იცნობდა და აღტაცებული იყო „კავკასიური ცარცის წრით“ და „რიჩარდ მესამით“. ჯერ კიდევ მაშინ, 1986 წელს, მასტერკლასები გამართეს რობერტ სტურუამ, რამაზ ჩხიკავაძემ, ვია ყანჩელმა და გოგი მესხიშვილმა საფესტივალო ქალაქ ადელაიდას უმაღლეს თეატრალურ, მუსიკალურ და სამხატვრო სასწავლებლებში, რაც უმაღლეს მოექცა ავსტრალიური პრესის ყურადღების ცენტრში. ამჯერადაც, ავსტრალიაში ჩასულ რამაზ ჩხიკავაძეს უამრავი მასტერ-კლასის ჩატარება მოუხდა ადელაიდაში თუ სიდნეიში.

„აღმოსავლეთი ხელება დასავლეთს. კულტურებს შორის აღმართული ბარიერები დაიხვრება: შექსპირის ავსტრალიელი რიჩარდი საქართველოდან გამოსულ რიჩარდს ეგებება“.

დიდი ქართველი მსახიობი რამაზ ჩხიკავაძე და რუსთაველის თეატრის ჯგუფი ჩვენს ქალაქშია და როგორც ჩანს, გამოთქმა „კავკასიელი ოლივიე“ – სიმართლეს შეეფერება. რამაზი, რომელმაც ამაღამ თავისი გალა-სპექტაკლით უნდა გახსნას „ბელეგორ სტრიტ თიეატა“, შეხედება ჩვენს წამყვან მსახიობს ჯონ ბელს, ამ თავზარდამცემ კუზიან რიჩარდს ბი-ბი-სის წამხდარი სეზონიდან, რომელიც გასულ კვირას დაიხურა.

დაახ, რამაზი ხელმძღვანელობს ავსტრალიის ახალგაზრდა მსახიობთა „მასტერ-კლასს“ და როგორც ამ კლასის ერთი მონაწილე ამბობს: „ეს განსაკვირვებელი მსახიობი განსაკვი-

ფრებლად თამაშობს პიესის სხვადასხვა ვარიანტს“. რამაზი ახალგაზრდა მსახიობებს ჩინებულ რჩევას აძლევს – ეცადეთ ყოველთვის ათლექტიბივით იყოთ ფორმაში, ავარჯიშეთ თქვენი ყურადღება, იყავით გამოუსწორებელი ოპტიმისტები, ხალისიანები და იმედით აღსავსენი. ცხოვრებაში შეიძლება საშინელი ამბავი დაგატყდეთ თავს, მაგრამ თეატრში უნდა მოხვიდეთ, როგორც ზეიმზე“ („დეილი ტელეგრაფ მიორი“ 21.05) „სახელგანთქმული რუსთაველის თეატრის დასი საქართველოდან თავისი სახელგანთქმული სპექტაკლებიდან („რიჩარდ III“, „კაკასიური ცარცის წრე“ და „მეფე ლირი“) მხოლოდ ცალკეულ ეპიზოდებს გვიჩვენებს, მაგრამ ესეც კი საკმარისია, რათა სრულად შევიგრძნოთ მათი უნიკალური სტილი და მათი ლიდერის რამაზ ჩხიკვაძის ვირტუოზობა (21 მაისიდან 7 ივნისამდე სიდნეიში, 9-20 ივნისამდე ადელაიდაში. ნ.გ.) („ფაინმშელ რევიუ“ 29.05.1992).

„თურმე სპექტაკლის ნაწყვეტებითაც კი შესაძლებელია განვიცადოთ დიდი ზემოქმედება, პირდაპირ თუ ნართაულად გამოხატული მზაკვრული ირონიით აღსავსე რამაზ ჩხიკვაძის რიჩარდისაგან, შორეული და განსწავლული, თუმცა შეშლილი ლირისაგან. მოქმედებები მერწყმული იყო უბრწყინვალესად და თუმცა ჩვენი მაყურებელი მიჩვეულია სხვაგვარ თეატრალურ პირობითობას, რ. ჩხიკვაძის აზღვის შავი იუმორის ყველა ნიუანსი მისთვის გასაგები იყო. რამდენიმე ხალხურმა სიმღერამ დაამშვენა ეს საღამო და ხელი შეუწყო უშუალო ურთიერთობას ალტაცებულ მაყურებლებსა და აშკარად კმაყოფილ მსახიობებს შორის. გალა-სპექტაკლიდან ადრული გულითადობის გრძნობა უტოლდება ამ სი-

მღერებს. ეს იყო მთელი ამ საღამოს ზედმიწევნით ზუსტი დასასრული („თეიტა რევიუ“).

„ჩვენ იხლა დაგვრჩენია, რომ ოვაცია გავუპართოთ ამ მომავლოებელ სიამოვნებას, რასაც რამაზ ჩხიკვაძე გვანიჭებს ორსაათნახევრის მანძილზე. ეს არის აბსოლუტური ალტაცება, რომელიც მოგვგვარა მან და მისმა თანავარსკვლავედმა... ..რამაზი მსოფლიო თეატრალური ხელოვნების ლეგენდა და ეს მისმა შოუმაც დაგვიმტკიცა. მისი რიჩარდი გვატყვევებს თავისი ჩახლწილი ხმით და ძლიერი სულით. პირთამდე გვაესებს მოზიემე ღვარძლიანობით, თავაშუებული კაცის თავისუფლებით ჩამოჯდება კუბოზე და ასე ეარშიყება ქვრივ დედოფალს – ლედი ანას. იგი მარტოოდენ მორაშიყე როდია, იგი ყველას იმორჩილებს და აცდუნებს ძალმოსილებით, ავხორცობით, თავისი ჭკუა-გონებით. ეს შეშლილი რიჩარდია, თავაშუებული და მომხიბლავი.

მოგვიანებით ჩვენ ვხედავთ რ. ჩხიკვაძის რიჩარდს ჩაფლულს თავის ჯოჯობეთურ აგონიაში, პაროქსიზმის შეტევების ჟამს ბნელამორეულს, რომელმაც სცენაზე ააოხრა არა მარტო თავის მტრები, არამედ საკუთარი თავიც“.

ბრეტის „კაკასიური ცარცის წრეში“ სრული გულწრფელობით ერწყმის მთელი ეს ისტერია ალაღმართალ ვოდევილურ სახიერებას, ძველი ყაიდის მოედნის კლოუნდას, რომელიც არაჩვეულებრივი სიმსუბუქით არის ინტერპრეტირებული რამაზის მიერ. ეს ალბათ, ის იშვიათი რამაა, რაც ამ წარმატებას განაპირობებს...

...ღირი თავისი ქალიშვილის კორდელიას სხეულს მოათრევს მთელი

სცენის სიღრმიდან და ეს არის უმწვავესი მომენტი თეატრალური ტრაგედიისა გათამაშებული რამაზის მიერ“ („სიდნეი ტელეგრაფ“).

ჩვენ უამრავი ამონაწერი შეგვიძლია მოვიტანოთ ავსტრალიური პრესიდან, მაგრამ, ვგონებ, ესეც საკმარისია იმის ნათელსაყოფად, რომ რამაზ ჩხიკვაძეს და მის თანაგუნდელებს ამ შორეულ, უღამაზესსა და უმდიდრეს ქვეყანაში დიდი წარმატება ხვდათ წილად.

არ შემიძლია ცალკე არ შეჩერდე რამაზ ჩხიკვაძის მიერ გამართულ „მასტერ-კლასებზე“, მითუმეტეს, რომ ამ მოვლენას ავსტრალიური პრესა განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობდა და სპეციალურ სტატიებსაც კი უძღვნიდა. აი, ზოგიერთი სტატიის სათაური: „დიდი ქართველი მსახიობი რამაზ ჩხიკვაძე ამაღროს დიდი მასწავლებელია.“

„ჭეშმარიტი ოსტატის გაკეთილი“ („აუსტრალიან“)... „რამაზ ჩხიკვაძე – საქართველოს რჩეული“ და ა.შ.

ამ სტატიებში დაწვრილებით არის მოთხრობილი, თუ როგორ გამოიმუშავა მან როლზე მუშაობის საკუთარი სისტემა, როგორ ესმის მას საერთოდ მსახიობის ხელოვნების თავისებურებანი. აღწერილია თუ როგორ თამაშობდა ერთი და იმავე ეპიზოდს სხვადასხვა ვარიაციით, როგორ ცვლიდა რიტმს, თუ როგორ გარდაისახებოდა უეცრად სულ სხვა პერსონაჟად და ა.შ. ასეთი მასტერ-კლასები მან არა მხოლოდ თეატრებში, თეატრალურ სტუდიებში გამართა, არამედ სიდნეისა და ადელაიდის უნივერსიტეტებშიც. აღწე-

რილია ყველა მისი მოძრაობა, ზეგონი და ლაპარაკის მანერა, კონტრასტები ქცევებში და მეტყველებაში, ერთი სიტყვით, მთელი ის თვალშეუღამი არსენალი, რასაც ასე ბრწყინვალედ ფლობს რამაზი. ამ მასტერ-კლასებმა უდიდესი პოპულარობა მოუტანეს ქართველ მსახიობს ავსტრალიის ახალგაზრდობას შორის. შემთხვევითი არაა, რომ გაზეთებში უზარმაზარი ფორმატის მისი ფოტოები სისტემატურად იბეჭდებოდა, როგორც როლებში, ასევე გაკეთილების პროცესში გადაღებული.

რაკი სიტყვა რამაზ ჩხიკვაძის უცხოეთში დიდ პოპულარობაზე ჩამოვარდა, უნდა ერთი ფრიად მნიშვნელოვანი ფაქტიც მოვიხსენიოთ აქ: იგი არჩეულია საბერძნეთის უძველესი საკულტო და თეატრალური ქალაქის დელფოსის აკადემიის წევრად. სწორედ ამ ქალაქიდან დაიწყო, დღეს ეგზომ პოპულარული, საერთაშორისო თეატრალური ოლიმპიადები. აკადემიის ეს საპატიო წევრობა ავალებს რამაზს აქტიური შემოქმედებითი მონაწილეობა მიიღოს აკადემიის მიერ გამართულ სხვადასხვა მნიშვნელოვან ღონისძიებებში. დელფოსში რამაზ ჩხიკვაძემ თავისი შემოქმედებითი საღამოები გამართა ერთ-ერთ თეატრში, მომღვერო წელს კი დელფოსის უზარმაზარ ამფითეატრში. აქ მან გაითამაშა რამდენიმე ეპიზოდი სოფოკლეს „ოიდიპოს მეფიდან“.

ამ საღამოს ვიდუოჩანაწერი შესუვლია „დელფოსის აკადემიის ოქროს ფონდში.“

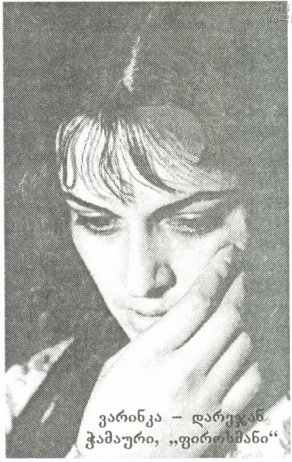
იონა გორდაძე

დახეჯან ჭამაუხი

დარეჯან ჭამაურის დებიუტი გორის თეატრის სცენაზე ლილი იოსელიანის მიერ დადგმულ სპექტაკლებში: დ. კლდიაშვილის „დარისპანის გასაჭირი“ და „ირინეს ბედნიერება“ შედგა. ამას მოჰყვა მიხეილ ჯავახიშვილის „ყბაჩამ დაიგვიანა“ – თინას როლი /რეჟისორი ნ. იონათამიშვილი/.

მსახიობმა პირველსავე როლებში გამოავლინა თეატრის მშვენიერების სამყაროში შედწევის სურვილი და პროფესიული უნარი.

იყო დრო, როცა გორის გიორგი ერისთავის სახ. სახელმწიფო დრამატულ თეატრს აღორძინების ხანა ედგა. დასის სახელოვანი ვარსკვლავების წევრობა ბუერს, ძალიან ბუერს ავალებდა ახალბედა მსახიობს. უბადლო კორიფეებთან – ვასო კახნიაშვილთან, შალვა ხერხეულიძესთან, ქეთევან ბოჭორიშვილთან, ნინო ზაღდასტანიშვილთან, ეთერ მოციქულაშვილთან, ჩეკო ტატალაშვილთან, გოგი ბასიშვილთან, ეკატერინე დანიანთან, ოთარ ქუთათელაძესთან,

ვარინკა – დარეჯან ჭამაური, „ფიროსმანი“

ვოვა ზაჩიძესთან პარტნიორობით დარეჯან ჭამაურის სამსახიობო ოსტატობა დაიხვეწა. ბუნებით მდაბალს, დღეს შეხარის მაყურებელი. 90-ზე მეტი როლი ითამაშა. იყო შემოქმედებითი გამარჯვებების ბედნიერი მონაკვეთები, ზოგჯერ უკმარისობის გრძნობაც, ნიადაგ კი – მარტოობის ტკივილი, უძილო ღამეები, ყოველდღიურ სულიერ საზრდოდ – ქართული პოეზია.

რეჟისორთა მთელი პლეადა: ლ. იოსელიანი, ი. კაკულია, გ. მაცხოვანიშვილი, გ. აბრამიშვილი, ვ. მალღაფერიძე, ვ. ფაჩულია, დ. ცისკარიშვილი, ა. გვაძაბია, ალ. ჯაყელი, პ. კარაპეტკოვი, გ. სიხარულიძე, ზ. წაჭაძე...

34 წელი სცენაზე დიდი დროა, დიდია ჭამაურის სცენური მემკვიდრეობაც. მასში შერწყმულია ოსტატის სიბრძნე და გარეგნული მომხიბვლელობა. მისი ქმნილებები ბრწყინავენ მგზნებარე ტემპერამენტითა და ესთეტიკური სინატიფით. როლის ფსიქოლოგიური წვდომა შედეგია მაღალი ოსტატობისა. მსახიობი არასოდეს ცდილობს მხოლოდ გარეგნული ეფექტის გამოწვევას მაყურებელში. შემოქმედის განცდა ყოველთვის შინაგანი მღელვარების წყაროა, ამიტომ გვხიბლავს და გვაჯადოებს მისი თამაში. დარეჯან ჭამაურს ახასიათებს მახვილგონიერი და ნათელი აზროვნება, მეტყველების თავისებური მუსიკალობა.

ორჯერ ნათამაშები ზეინაბის როლი სუჰბათაშვილ-იუჟინის ტრაგედიაში „ღალატი“ /გორში დადგა დ. ცისკარიშვილმა/ წარმატებული აღმოჩნდა. „გესმით სიონის, ანჩისხატის გაგიჟებული განგაში? – მეტეხის თავზე გამოიჭრება ზეინაბი – ჭამაური. მთელი სპექტაკლის მსვლელობისას ის იწვის. ყოველი მოძრაობა დიდებულია. ძლევა მოსილია თვით სოლეიმანის ფეხებში ჩავარდნილიც. მთელი არსებით შენივთებია მსახიობი ამ როლს.

სპექტაკლ „ღალატის“ ნახვის შემდეგ მსახიობს დიდი შეფასება მისცა მწერალმა რევაზ ჯაფარიძემ: – „თქვენ ყველა თეატრის სცენას დაამშვენებდით...“ ჭეშმარიტებაა – თუ ღმერთი გაიმეტებს ადამიანისთვის ნიჭს, უხვად აჯილდოებს თავის რჩეულს. დარეჯან ჭამაურიც იმ რჩეულთაგანია, რომელიც ბუნებამ შესა-

შური ნიჭიერებით დააჯილდოვა. სანიშნავი სცენური გარეგნობა, როლის თავისებური, თვითმყოფადი ფერწერის უნარი, უღამაჰესი ხმის ტემბრი...

მეტად ნაყოფიერი იყო მისთვის რეჟისორ იური კაკულიასთან მუშაობა. თ. ჭილაძის პიესაში „ბუდე მეცხრე სართულზე“ სიამოვნებით გავიხსენებ რეცენზენტ პავლე ზაქარიადის სიტყვებს: „დარეჯან ჭამაურის მაკა ერთნაირად ძლიერია, როგორც ექსპრესიულ-დრამატულ ნიუანსებში, ასევე რომანტიკულ-პეროიკულ პასაჟებში. გაიხსენეთ მისი ცეკვა. ეს სასტიკი ბედისაგან გაოგნებული და დათრგუნული მარტოსულის სარიტუალო როკვაა. ეს გლოვაა, ყოველი პასაჟი, ფესტი, მიმიკა ძრწოლას იწვევს მაყურებელში. ამ წუთში უნებლიედ გაგონდება რ. როლანის სიტყვები: „შემოქმედება ნიშნავს სიკვდილის მოკვლას.“

უაღრესად ადამიანური და ბუნებრივი სახით, ზედმიწევნით ნათელი და გასაგები ფორმით, მშვიდად, წყნარად აყალიბებს მსახიობი თავის ნაფიქრ-ნააზრებს და მაყურებელთან ურთიერთობას ამყარებს. გამართული ფრაზებით გადმოგვცემს თავისი განსჯისა და განცდის ნაყოფს და ღრმა შთაგონების წყაროდქცეულ შინაარსს უზიარებს მსმენელს.

ოთარ ჩხეიძის პიესამ „სოლომონ, მსაჯული მეფისა“ (რეჟისორი აღ. ჯაყელი) მაყურებლის გულწრფელი აღიარება დაიმსახურა. ო. ჩხეიძის პიესა თავისუფლებადაკარგული, დირსებააყრილი ერის ტრაგედიაა. თბილისში ამ სპექტაკლის ჩვენების შე-

მდეგ სცენაზე ავიდა ბატონი ოთარ ჩხეიძე და მიულოცა მსახიობს წარმატება - „დარეჯან ჭამაურის მარიამ ველოვალი, - წერს რეცენზიაში თეატრმცოდნე გიორგი ლალიაშვილი, - ღირსებით და სიამაყით აღსავსე ტრაგიკული სახეა... მისი სახით სპექტაკლში დიდი სიმართლის მსახიობი, ქართული სულის არისტოკრატი ვიხილეთ.“ სწორედ ამ როლის საუკეთესო შესრულებისთვის მსახიობს შმაგის სახელობის პრემია მიენიჭა.

დარეჯან ჭამაური ინტელექტუალური მსახიობია, გამოირჩევა მახვილი სცენური აზროვნებით, ზუსტი ინტუიციით, განცდის სიმძაფრით, გმირის სულიერ სამყაროში წვდომითა და გარდასახვის უნარით. იშვიათად შეხვდებით ასეთი მრავალმხრივი და მრავალფეროვანი ნიჭით დაჯილდოებულ მსახიობს. ქალბატონმა დარეჯანმა თავისი შემოქმედებით ცხოვრების გზაზე სახეთა მრავალფეროვანი გალერეა შექმნა, ის ერთნაირი სიძლიერით თამაშობს, როგორც დრამას და ტრაგედიას, ასევე კომედიას, ვოდევილს და სხვ.

თბილისში გამართული სათეატრო ფესტივალის ერთ-ერთი და უბრწყინვალესი სპექტაკლი გახლდათ გორის გ. ერისთავის სახ. სახელმწიფო დრამატული თეატრის ნამუშევარი, რ. ერისთავის „ჯერ დაიხოცნენ, მერე იქორწინეს“ (რეჟისორი ნ. ლორთქიფანიძე). „მსახიობი დარეჯან ჭამაური, რომელიც ჩვენთვის უფრო ცნობილია დრამატული ხასიათის როლების კარგი შესრულებით, ჩინებულად წარმოდგება ელისაბედის

მკვეთრად სახასიათო როლში (რეცენზენტი ვ. ბრეგაძე). ამ სპექტაკლში ქალის როლის საუკეთესო შესრულებისთვის მსახიობმა პრემია დაიმსახურა.

რუსთავეში გამართული თეატრალური ფესტივალის დროს მაღალი შეფასება მიეცა ჭამაურის ბერდელას - საუკეთესო ქართველი ქალის სახეს, სიმართლით, ქართული სულით დამუხტულს, ვაჟა დადიანძის პიესაში „ხე ალვად ამოდოლა“.

ნაყოფიერი შემოქმედი წარმატებით აგრძელებს თეატრის ტრადიციებს. მისი შემოქმედების მწვერვალია უსაყვარლესი როლი - ო. ჩხეიძის „ქეთევანი“ (რეჟისორი ალ. ჯაყელი), მსახიობის დიდი სიხარულიც და ტკივილიც. გაათმაგებელი პასუხისმგებლობით მუშაობდა იგი ქეთევანზე, წინაპარზე, წმინდანზე. ამასვე მოითხოვდა პარტნიორებისგანაც. გულის სისხლს ანთხევდა როლზე მუშაობისას, მთელი არსება მიუძღვნა, იმიტომ, რომ დრამატურგი ოთარ ჩხეიძე იყო, იმიტომ, რომ როლი - ქეთევანი! ოვაციები, რაც ამ სპექტაკლზე მიიღო, თავის ცხოვრებაში არ უნახავს. მთელი დარბაზი დაიძრა მსახიობისკენ. ტევა აღარ იყო სცენაზე და კულისებში. „ჩემი შინაგანი სამყარო ქეთევანში მძივივით აციენდა“, ამბობს დარეჯანი, მაგრამ დიდი წარმატების მიუხედავად, სპექტაკლის ჩვენება მალე შეწყდა. მას თითქოს „წამებულის“ ბედი ერგო. ის რეჟისორმაც კი ვერ დაიცვა.

მსახიობის საოცნებო როლი იყო ლედი მაკბეტი, რომლის დადგმაც დ. ცისკარიშვილმა ჩაიფიქრა, მაგრამ

ჩანათიქრი ვერ განახორციელა. დ. ცისკარიშვილი წავიდა თეატრიდან. სიამოვნებით ითამაშებდა, აგრეთვე ო. ჩხეიძის პიესაში „ვისია, ვისი“ – მაგდას როლს; თამარ მეფეს იონა ვაკელის ამავე სახელწოდების ტრაგედიაში. ისურვებდა ო. ჩხეიძის „მეფე აშოტ დიდი კურაპალატის“ დადგმას. ამ პიესას ქართული დრამატურგიის ბრწყინვალე ნიმუშად მიიჩნევს, მაგრამ მსახიობის ოცნება რატომღაც რეალობად ვერ იქცა.

დამავიწყებელი პრემიერთ, ალ. ქოქრაშვილის „მარწყვის ცივი ტორტი“ (რეჟისორი გულსუნდა სიხარულიძე), გორის თეატრი თავისი მაღალი შემოქმედებითი პოტენცი-ალით გადალახავს იმ ფსიქოლოგიური კრიზისის ზღვარს, რომელშიც ის წლების მანძილზე იმყოფებოდა. ამაში დ. ჭამაურის დიდი წვლილი-ცაა.

სპექტაკლმა „მარწყვის ცივი ტორტი“ დიდი რეზონანსი გამოიწვია და თეატრს გამარჯვება მოუტანა. გორის თეატრისკენ შემოტრიალდა თბილისის თეატრალური საზოგადოება, რაიონისა და ადგილობრივი მთავრობა, დაინტერესდა კულტურის სამინისტრო. სპექტაკლს დიდი შეფასება მისცეს უცხოელმა მაყურებლებმაც. გამოსაყვებად განწირული თეატრი ფეხზე დადგა, ადგილობრივი მთავრობისგან გაიზარდა დაფინანსება, რამაც განაპირობა მსახიობთა ხელფასების მომატება. სპექტაკლით „მარწყვის ცივი ტორტი“ რეჟისორისა და მსახიობთა მაღალკვალიფიციური შრომის შედეგად გორის თეატრი კვლავ ყურადღების ცენტრში

მოექცა და ამან განაპირობა მისი ქართული თეატრის 150-ე წლის იუბილე გორში ჩატარდა. ამ ნამუშევრით კიდევ ერთხელ გამოიკვეთა აქტიორის გზნება, ტემპერამენტი, ხასიათი და დარეჯან ჭამაური მისი შესრულების გამო კ. მარჯანიშვილის პრემიის ლაურეატი გახდა.

ბავშვობიდანვე მძიმე, ეკლიანი ცხოვრების გზა ჰქონდა. მასთან სულ იდგა პრობლემა ფიზიკური არსებობის შენარჩუნებისა, რაც დღესაც გრძელდება. დღევანდელმა ეკონომიკურმა სიდუხჭირემ და გაუსაძლისმა ცხოვრებამ დ. ჭამაური რადიკალურად შეცვალა. თავმოდრეკილი ნ. ლორთქიფანიძის „თავსაფრიან დედა-კაცად“ თუ ი. ჭავჭავაძის „ოთარ-ანთ ქვრივის“ პროტოტიპად იქცა. შვილები იყვნენ მის გვერდით, ფეხზე დასაყენებელნი, გადასარჩენნი: „გადაიფრენს, იშოვის, გადაივლის, გასცურავს, მიიფრენს. თავისას კი მი-აღწევს; ბავშვებს სამართალს მოუნახავს...“ როდის არ უჭირდა მსახიობს, მაგრამ, დღეს, მაინც, განსაკუთრებით! ვედრებით შეკეთებული სახლის სახურავი საეჭვო... წვიმისგან ჩამორეცხილი, ნაცრემლარი კედლები, მორყეული იატაკი, სიღატაკე. ღვთისანაბარა, ისევ ღვთის შეწევნამ თუ გადაარჩინა!

სიხარული?.. „ჩემი პროფესია და ნიჭიერი რეჟისორი თუ მაძლევდა შრომის სიხარულს, პრემიერის დღეები, სპექტაკლის გამარჯვება, მაყურებლის ცრემლიანი თვალები, აღტაცება, ტაში...“

მატერიალურ სიდუხჭირეს სულიერი ტრავმაც დაემატა. იყო დრო,

გორის თეატრის დასში სამი თაობა მონაწილეობდა. სწორედ ამ თაობათა შეთანხმებული მუშაობა განაპირობებდა თეატრის შემოქმედებით წარმატებას. ბოლო წლებში კი, ერთ-ერთმა რეჟისორმა დასი შუაზე გახლიჩა. ძველ თაობას სცენას აღარ აკარებდა. მსახიობები ღრმა გული-სტიკივილმა და უიმედობამ მოიცვა. მადლობა ღმერთს, ყოველივე წარსულს ჩაბარდა. ვეფიქრობ, დღევანდელი თეატრი, შენარჩუნებული დასი, საიმედი ხელშია, თეატრიც და დასიც სამსხვერპლოდ არა გაიწივრება.

მომავლის იმედი?.. ალბათ, ისევ ღმერთის, წმინდა გიორგის, დედამთავრის მშობლის რწმენაა. ახალჩამოსულის საოცარი სიზმარეული ჩვენება:

„მომდევდა ბრბო კეტებით, ქვებით ხელში, ჩემ ჩაქოლვას ცდილობდა (არც ეს დამკლებია ცხოვრებაში), მოულოდნელად ზეციდან ჩამოფრინდა თეთრი რაში, დამიჩოქა, ზურგით ამიტაცა და ზეცას მიამურა, – ასე გაგრძელდა გათენებამდე. სიზმარი წინასწარმეტყველური იყო. ცხოვრების მანძილზე წმინდა გიორგის ზეციური ძალის მფარველობას ვგრძნობდი. თუ დღემდე ცოცხალი ვარ, ესეც ღვთის სასწაულად მიმაჩნია.“

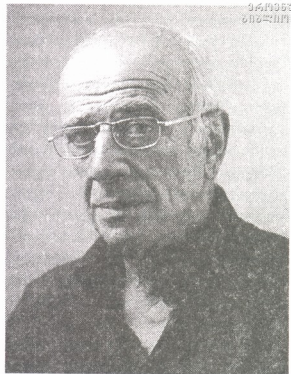
დარეჯან ჭამაური კარგად გრძნობს საკუთარ ძალას. ის ნაყოფიერი შემოქმედი. მხატვრული კითხვის ოსტატობით და სადღესასწაულო სი-

ტყვის ხელოვნებითაც გამოირჩევა. დღესაც აღმაავალი ემოციით განაგრძობს მეტყველებას და აღწევს ზეგავლენის მწვერვალს. გააჩნია დიდი მომთხონებლობა საკუთარი თავისადმი და უკეთესობისადმი ლტოლვა. ეს ყველაფერი – განუყოფელი ერთიანობით შეთავსებული, ცხოველმყოფელი ხელოვნებით გაცეცხლებული და მგზნებარე შემოქმედებით გამოხატული, – ანიჭებს ჭამაურს შეუცვლელ ადგილს თეატრალური ცხოვრების სარბიელზე. დღეს შემოქმედებითი სიმწიფის ხანაშია. კიდევ ბევრს უნდა ველოდეთ ახალგაზრდული შემართებით აღსავსე შემოქმედისგან.

აღსრულდა წინამძღვრის შეგონება: „აღიღო უღელი მისი, ისწვა და ზიდა, რამეთუ მშვიდ იყო დაბალ გულითა და ჰპოვა განსვენება სულმა მისმა. ზარსა ჰკრეს ტაძარში. ტაძარს თეატრი ერქვა, ტაძარი – ხელოვნებისა“.

დაფასდა მსახიობის ღვაწლი, 1990 წელს დარეჯან ჭამაურს რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტის საპატიო წოდება მიენიჭა, ხოლო 2001 წლის 28 ნოემბერს, საქართველოს პრეზიდენტის განკარგულებით, ქართული თეატრალური ხელოვნების განვითარებაში, მის პოპულარიზაციაში გაწეული პირადი წვლილისთვის, მაღალი პროფესიონალიზმისა და ნაყოფიერი შემოქმედებითი მოღვაწეობისთვის დაჯილდოვდა ღირსების ორდენით.

თეატრისათვის ახსოვს მილადაცია!

რუსთაველის თეატრის მსახიობს დავით პაპუაშვილს ესაუბრება თეატრმცოდნე ზაზა სოფრომაძე

ზაზა სოფრომაძე: ბატონო დავით, თქვენ რობერტ სტურუას თეატრის მსახიობი ბრძანდებით. მის მიერ განხორციელებულ ბევრ წარმოდგენაში მონაწილეობთ. რას იტყვოდით მასთან მუშაობის თავისებურებაზე, ამ თანაშემოქმედებაზე?

დავით პაპუაშვილი: მე რობერტ სტურუასთან უკვე 40 წელია ვთანამშრომლობ. ჩვენ თითქმის ერთდროულად მოვედით თეატრში. აქედან დაიწყო ჩვენი შემოქმედებითი ურთიერთობა და დღემდე ასე გრძელდება. მთელი ამ ხნის მანძილზე იგი მიზანმიმართულად წარმართავს თავის შემოქმედებით ცხოვრებას. რასაკვირველია, მისი სპექტაკლები განსხვავდება სტილის, აზროვნების, დადგმის ხერხების თვალსაზრისით. რა თქმა უნდა, იგი ცვლის ხოლმე თავის პოზიციას, რადგანაც ცხოვრება იცვლება. თეატრალურ ხელოვნებაშიც ახალ-ახალი მეთოდები შემოდის. ახალ-ახალი გზები ისახება სამსახიობო შესრულების თვალსაზრისითაც. დღეს ახალი მიმართულებებით უნდა დაიდგას სპექტაკლი და ჩვენც ასე

უნდა ვითამაშოთ. ყოველივე დროის შესაბამისად ხდება. ჩემთვის რობერტ სტურუასთან მუშაობის ეტაპებში განსხვავება დიდი არ არის. იმდენად, რამდენადაც მისი ეკვე ნახევარი სიტყვითაც შესმის. ვინც ბატონ რობერტთან არის ნამუშევარი, იცის მისი ხასიათი, ნაწარმოებთან დამოკიდებულება და მსახიობთან მუშაობის თავისებურება, ცალკეულ სპექტაკლზე მუშაობისას დიდ განსხვავებას ვერ იგრძნობს. განსხვავება მაყურებელმა უნდა დაინახოს. ყოველ პიესას თავისი თამაშის მანერა სჭირდება. დროის შესაბამისად თეატრალურ ხელოვნებაშიც იცვლება თამაშის სტილი, მხატვრობა, მუსიკალური გაფორმება. ერთი სიტყვით, ყველა კომპონენტი. ეს საჭიროა, ახალი სახით რომ იხილოს მაყურებელმა, ახალი გზებით რომ დაიბადონ.

ზ.ს. რეჟისორი, ამ შემთხვევაში რობერტ სტურუა, თქვენ, მსახიობს, მუშაობის პერიოდში და შემდეგაც, როცა სპექტაკლში თამაშობთ, როგორ გეზმარებათ? ქმნის იმ გა-

წყობა-აურას, სცენურ გარემოს, რაც თქვენი სათქმელის უკეთ წარმოჩენას უწყობს ხელს? ალბათ ეს მომენტი რომ არ არსებობდეს, თანამშრომლობის პროცესი ასე ხანგრძლივად არ გაგრძელდებოდა.

დ.პ. რასაკვირველია. როცა ბატონი რობერტი პიესაზე მუშაობს, მსახიობისათვის სიღრმეების გახსნას ცდილობს. იგი განსწავლავს რა ხდება, ვინ ხართ, რატომ ამბობ ამ თუ იმ ტექსტს. უამრავი ვარიანტი არსებობს. ერთი რეჟისორი ამგვარად ფიქრობს, მეორე — სხვანაირად. ბატონი რობერტი ზუსტად გისწავლავს ყოველივეს და თანდათან იმ აურას, იმ გარემოს ქმნის, სადაც შენ, მსახიობი, შენი პერსონაჟით თავსდება. ამავე დროს იგი არ არის ის რეჟისორი, რომელიც გიბრძანებს, გინდა თუ არა ასე გააკეთო. ის სრულ თავისუფლებას გაძლევს, რომ იფიქრო, შეიწულო ვარიანტი მოიტანო. მისაღებს მიიღებს. ბატონი რობერტი დავიდეგამს, შეგიქმნის; მიდი და იმუშავე. სპექტაკლის მთავარ გზებს არ უნდა გადაუხვიო, თორემ შენეული შეიტანე მასში. როცა თბილისშია, რობერტ სტურუა ყოველთვის ამოწმებს სპექტაკლს, ყოველთვის კონტროლის ქვეშ ვართ. მას იმდენი აქვს გაღებული, იმდენი აქვს მიცემული მსახიობისათვის, რომ ვალდებული ხარ, ეს შეასრულო.

ზ.ს. თუ ცოტა ხნით წარსულს გაიხსენებთ, საინტერესოა, ვისი ხელმძღვანელობით ეუფლებოდით მსახიობის ოსტატობას თეატრალურ ინსტიტუტში, რას იტყვით სტუდენტობის წლებზე.

დ.პ. ინსტიტუტში ჩემი პედაგოგი საშა მიქელაძე იყო. ძალიან კარგი პიროვნება და პროფესიონალი, მომთხროვნი და მკაცრი კაცი იყო, ამავე დროს კარგი იუმორიც ჰქონდა. მესამე-მეოთხე კურსზე კუკური პატარიძე მასწავლიდა ოსტატობას. მეტყველებაში ბაბულია

ნიკოლაიშვილი გეყავდა, სასცენო პრაობაში კოწო ბადრიძე. პრინციპში, ინსტიტუტი სწორ ჩვევებს გიყალიბებს, გიხვეწავს მეტყველებას, გიძულებს სასცენო მოძრაობის უნარს. ერთი სიტყვით, გზაზე გაყენებს. ეს იმას ეხება, ვისაც ნიჭი და მსახიობობის მოთხოვნილება აქვს. თეატრში, შემდეგ, პრაქტიკულად ბევრ რაიმეს სწავლობ. ოთხი წლის მანძილზე ინსტიტუტი სრულყოფილ მსახიობად ვერ ჩამოგაყალიბებს, მაგრამ ძირითად ბაზას იგი გაძლევს. ჩემი პედაგოგები ის ადამიანები იყვნენ, რომელთაც კარგად იცოდნენ, რა არის თეატრი და მსახიობი. მისი ცხოვრება. საერთოდ, თეატრალური ინსტიტუტი ჩემთვის ყოველთვის ძვირფასია, ის არის ჩემი უპირველესი აღმზრდელი.

ზ.ს. ბატონო დათო, თქვენი ვაჟი, ზუკა პაპუაშვილი მსახიობია. თანაც უკვე პოპულარული მსახიობი. მას და მის თაობას თავისი მაყურებელი ჰყავს, თქვენ, როგორც ხელოვანი, მსახიობი და მამა როგორ შეაფასებთ მას და მის თაობას? კრიტიკული ხართ თუ არა ვაჟიშვილის მიმართ?

დ.პ. ხანდახან, ჩემებური ხედვით, რაღაც არ მომწონს ხოლმე მის შესრულებაში. თუმცა, კრიტიკული არა ვარ ჩემი შვილის მიმართ. ჯერ ერთი, ახალგაზრდა მსახიობია, თანაც უკვე ჩემი კოლეგაა და კოლეგის კრიტიკა არაეთიკურად მიმანია. თუმცა ხანდახან შემიძლია, მსუბუქად შეენიშნო რაიმე, რაც შეეხება თაობას. ძალიან მომწონს იგი. მაგალითად, თეატრალურ სარდაფში ნიჭიერი ახალგაზრდები არიან. მშვენიერი ბირთვია ჩამოყალიბებული. რა თქმა უნდა, ეს ლეენ წულაძის დამსახურებაა. ის საოცრად ნიჭიერი რეჟისორია. ვფიქრობ, იგი ამავე დროს საზოგადო მოღვაწეა. ჩვენთან, რუსთაველის თეატრშიც ძალიან ნიჭიერი ახალგაზრდები არიან თავმოყრილნი. მათ ყველა

იცნობს. რომელი ერთი დავასახელო: ზაზა პაპუაშვილი, ლევან ბერიკაშვილი, დათო გოცირიძე, დათო დარჩია, თემიკო ჭიჭინაძე, დათო იაშვილი, მალხაზ ქერივიშვილი და ბევრი სხვა. ასეა სხვა თეატრებშიც. ძალიან კარგი თაობა მოდის.

ზ.ს. თქვენ რეპერტუარიდან, იმ სპექტაკლებიდან, რომლებშიც თქვენ მონაწილეობთ, გამოვყოფ ერთს, განსაკუთრებულს რუსთაველის თეატრისათვის, რობერტ სტურუას შემოქმედებისა და საერთოდ, ქართული თეატრისათვის. ეს არის „კავკასიური ცარცის წრე“, სპექტაკლი, რომლის ყოველი წარმოდგენა ამდენი წლის შემდეგაც ზეიძია.

დ.პ. 23 ოქტომბერს მე-600 წარმოდგენა ვითამაშეთ.

ზ.ს. და მიუხედავად იმისა, რომ მე-600-დ ვითამაშეთ, დარბაზში ტყუა არ იყო. ესაა სპექტაკლი, რომლითაც მსოფლიო მოიარეთ, საინტერესოა, როცა თამაშობთ, რა განცდა გიპყრობთ, რას ნიშნავს იმ უჭკნობ სადღესასწაულო გარემოში ყოფნა, რასაც „კავკასიური ცარცის წრე“ ჰქვია?

დ.პ. პირველ რიგში უნდა გითხრათ, რომ ძალიან უცნაური რეპეტიციები გვქონდა. მუშაობა საოცარი ხალისით მიდიოდა. იმდენად გავკვირება ნაწარმოებებმა და იმდენად საინტერესო იყო რეჟისორის გადაწყვეტა, რომ სპექტაკლი ერთი ამოსუნთქვით დაიდგა. მერე ამ სპექტაკლით თეატრმა მთელი მსოფლიოს გარშემო დაიწყო მოგზაურობა. ამ თეატრში მუშაობის მანძილზე ასეთი წარმატება და რეზონანსი არ მინახავს. იყო „რიჩარდ III“, რომელსაც უდიდესი წარმატება ჰქონდა ჩვენშიც და უცხოეთშიც. მაგრამ „კავკასიურის“ შემთხვევა განსაკუთრებულია. ეს სპექტაკლი გვირგვინად დაედგა რუსთაველის თეატრს. წელსაც სეზონი ამ წარმოდგე-

ნით გავხსენით; გასტროლებზე უკეთესად რეპით მის ჩვენებას. ერთი სიტყვით, „კავკასიური ცარცის წრე“ რუსთაველის თეატრის სახეა. ეს უბერებელი წარმოდგენაა. თითქმის ყველანი მოვხუცდით. სპექტაკლი კი ახალგაზრდაა. ჩემთვის ამ სპექტაკლში და რობერტ სტურუას სხვა წარმოდგენებში მონაწილეობა უდიდესი ბედნიერებაა.

ზ.ს. თქვენ, 60 წლის მსახიობი, რომელიც 40 წელია სცენაზე ხართ, ამ გადასახედიდან თუ გადაავლებთ თვალს თქვენს შემოქმედებას, რას გამოვოფთ? რა გეგმები გაქვთ?

დ.პ. ჯერჯერობით 60 წლის ვახდით, ჯერ არც გონება და არც ჯანი მღალატობს. იმედი მაქვს, რომ კიდევ ვითამაშებ, კიდევ შევქმნი რამეს. ამისი სურვილიც მაქვს და ენერჯაც. ჩემი გადასახელიდან კი რა გითხრათ, ჩემი შემოქმედება ყოველთვის სულსა და გულზე იყო აკებული. თეატრისათვის არასოდეს მიღალატია. არასოდეს მქონია პრეტენზიები, არასოდეს მიწეივრია. არ ხდება, რომ თეატრში მსახიობი ყოველთვის კარგად გრძნობდეს თავს. აქ გულის დაწყვეტაც გეწვევა, ჩაუარდნაც და წარუმატებლობაც. თეატრი ასეთია. მსახიობი ყველა როლს სრულყოფილად ვერ ითამაშებს. ასე რომ, აქ ბევრი პერიპეტიაა, მაგრამ თუ თეატრი გიყვარს და შენი საქმისა გწამს, დაბროკლებებს არ უნდა შეუშინდ. ამიტომ, იმედი მაქვს, რომ კიდევ შევძლებ ახალი როლების შექმნას, პირველ რიგში, ჩემი მასურებლისათვის, რომელიც ძალიან მიყვარს. რუსთაველის თეატრს საოცარი მასურებელი ჰყავს, რომელიც წლების მანძილზე მის გვერდითაა. საერთოდაც, ქართული მასურებელი საუკეთესო თვისებებით გამოირჩევა.

ზ.ს. ასე რომ, მზნეობასა და შემოქმედებით წარმატებებს ვისურვებთ, მაღლობას მოგახსენებთ, საინტერესო საუბრისათვის.

მეკუარები

ვასილ კიკნაძე

კამოთხოვნა

მოკონებთან

„ის აღარ თამაშობდა“

ქობულეთის სანატორიუმ „საქართველოში“ მიყვარდა დასვენება. არაჩვეულებრივი ატმოსფერო იყო. მეოთხე სამმართველოს ეკუთვნოდა და კვება კარგი ჰქონდათ. მთელი ელიტა აქ იყრიდა თავს. მარტო დასვენება კი არა, მუშაობაც სახალისო იყო. დღეში 4-5 საათს ვმუშაობდი. სანატორიუმის ხელმძღვანელობა ხელს მიწყობდა. თავს ბუნდვინად ვგრძობდი, შრომის შემდეგ რომ გავისეირნებდი ხოლმე.

ერთ წელს ვერიკო ანჯაფარიძესთან ერთად ვისვენებდი. ქალბატონი ვერიკო პირველ სართულზე ლუქსში ცხოვრობდა, საღამოს ეზოში გამოდიოდა. არაფერს განსაკუთრებულს არ იცვამდა, მაგრამ ყველაფერი უხდებოდა. ერთხელ შეაგვიანდა ეზოში გამოსვლა. ნომერში ვეწვიე. ოთახში რომ შევედი, უცებ შევკრთი. სავარძელში იჯდა დაუძლურებული, ნოჰყებით დაღარული ღრმა მოხუცი. თითქოს ვერიკო კი არა, ვიღაც სხვა მოხუცი იჯდა სავარძელში.

— ქალბატონო ვერიკო, ავად ხომ

არა ხართ? — ვკითხე.

— საშინლად!..

— ექიმს გამოვიძახებ!..

— ექიმი ვერაფერს მიშველის!..

— რა გტკივთ?

— სიბერე!..

— გულს მომეშვა.

— რას ამბობთ, რა დროს თქვენი სიბერეა, სანაპიროზე გავისეირნოთ...

— ვასო, სიბერეზე საშინელი ტკივილი არ არსებობს...

— ამიტომ ხართ მოწყენილი? თქვენ თავს არ ჰკავებხართ.

— ბიჭო, შენ სიბერე მარტო წლები გგონია?

— ხო, ვიცი, რუსთაველმა ხომ თქვა, სიბერე მჭირს, ჭირზე უარესიო.

— ვითომ წავიხუძრესავით.

— მარტო ვარ, უსვენდისობმა ყველამ მიძატოვა...

— ქ-ნო ვერიკო, ვისზე ამბობთ? ქვეყანა თავზე გვევლებათ, შვილები... — სიტყვა არ დამამთავრებინა.

რა შუაშია ეგენი, რა გითხარი, ვერ გაიგე? რა სისულელეს მელაპარაკები... ჩემი თაობიდან ყველა მოკვდა, მეგობრებიც და მაყურებლებიც, ყველა წავიდა, დავრჩი მარტო, იცი, ეს რა საშინელებაა? ახლა ხომ მისხვი?!.

თავის დაძარღვეულ, დაბერებულ ხელებს დახედა. საოცრად ნაღვლიანად დასცქეროდა. ისეთი ღუმილი ჩამოვარდა, სუნთქვა შემეკრა. ერთხანს ხმა არ ამომიღია, უხერხულად ვიგრძენი თავი. გასვლა აღარ შეიძლებოდა. თითქოს ფიქრების მოშორებას ლამობსო, ისე გაიქნია თავი. ასეთი მელანქოლიური ვერიკო არასოდეს არ მენახა და ვერც ვერასოდეს წარმოვიდგენდი. ჩემს წინ იჯდა ენერგიისაგან სრულიად დაცლილი, ჩაფერფლილი,

გაგრძელება. დასაწყისი იხ.

„თ. და ც.“ №№ 1-4

ღრმად მოხუცი ქალი.

- იქნებ, მაინც წამოწოლილიყავით?
- რაღაც უადგილოდ ჩავილაპარაკე.
- რას სულელობ, ბიჭო, რა დროს ძილია, მეყოფა...

- კვლავ სიჩუქე ჩამოვარდა.
- ქ-ნო ვერიყო, ვითომ ასე დიდი ხანი გავიდა, ეუხენას როლში გენი-ალურად რომ ცეკვავედით, მართლა სა-ოცრება იყო! მართლაც, რა გენი-ალური იყავით. რის სარა ბერნარი, რის დუხე... - რიტორიკულად გავუ-ტყე და გავუტყე.

- მართლა ასე მოგწონდა? - თქვა და თვალეებში შემომხედა.

მისი თვალეებიდან, თითქოს, ლაზერის სხივით წამოვიდა შუქი, გაჩნდა სინათლე, რომელმაც საოცარი იერი მისცა მის სვედიან სახეს.

- მე ხომ წერილი დაგწერე!..
- ჰო... მახსოვს, ჩემი როლეებიდან რომელი უფრო მოგწონდა, პირდაპირ მითხარი, არ დაიწყო მივიბულ-მოვიბული ლაპარაკი, - ოღნავ გაიღიმა. პასუხს არ დაელოდა და დაუმატა, არ მითხრა ახლა, რომ ყველაფერი მო-გწონდა, იცოდე, არ დაგიჯერებ, ყვე-ლაფერი მე არ მომწონდა.

- ნუ დამიჯერებთ, მაგრამ მართლა ყველაფერი მომწონდა. - ცოტა ვი-ცრუე.

- გამოდის, რომ მე მოგწონდი, რო-ლები რა შუაშია?!

- სწორია, თქვენ ახლაც ისე გამო-იყურებით, რომ... - ნამდვილად მეტი-სმეტი მომივიდა, პირდაპირ გადავა-მლაშე, მაგრამ არაფერს დავეძებდი, ოღონდ გამოცოცხლებულიყო. თუნდაც ეყვირა, გაველანძღე სიცრუისათვის, ოღონდ შეცვლილიყო მისი განწყობი-ლება.

- მართლა, ბიჭო? - ირონიულად ლიბილით თქვა, თვალეები მოჭუტა და რაღაც უცნაურად შემომხედა, უკვე სხვა ადამიანი იყურებოდა.

- მართლა! - თავხედურად არ და-ვიხიე უკან.

აბა, რაღა გიჭირს, გაკეთებულა შენი საქმე! - თქვა და სიცილი აუ-ტყდა. სავარძლის სახელურებს ხელი დაჰკრა. უცებ ისე სხარტად წამოგდა, რომ გავოცდი. სარკესთან მივიდა და სახეზე რაღაც მიისვ-მოისვა, კაბა გა-ისწორა, შემომხედა და ლიბილით მი-თხრა: - მაშ, გავისეირნოთ, არა? სად შეპატიჟებენ?..

პირდაპირ განსაცვიფრებელი იყო მისი ფერისცვალება. სულ სხვა ადა-მიანი იდგა ჩემს წინ, - ბებიბა ეუხენა კი არა, ვიღაც სხვა ახალგაზრდა, იქნებ მეღუა ან მარგარიტა გოტიე? არ ვიცი, რამ შეცვალა ასე უცებ, საიდან გაჩნდა სიცოცხლის წყარო, რომელმაც უცნაური ძალით გაანათა მისი შინა-განი სამყარო.

ხელი გამიყარა და ისე გავედით ეზოში. დამსვენებლები ყველანი ქა-ლბატონ ვერიკოს უყურებდნენ. მო-ედნის ცენტრში ისე იდგა, თითქოს სცენაზე იყო. ყველას უდიმოდა, ესა-ლმებოდა. პირდაპირ დამსვენებულთა ერთი ჯგუფის ალყაში მოვყევით. უცებ, მოულოდნელად იხუმრა:

- იცით? ვასო მეარმიყება...
- მე უხერხულად გავიღიმე.
- რამ შეგამინა, ბიჭო!..

ძალიან მესიამოვნა სიტყვა „ბიჭო“.

სანაპიროსკენ გავისეირნეთ. შიგადაშიგ ჟურნალისტივით ვაპა-რებ შეკითხვებს.

- ქ-ნო ვერიყო, რა გრძნობა გქო-ნდათ მარგარიტა გოტიეს სიკედლის

სცენაში? ალბათ, ყველაზე ძნელია სცენაზე „სიკვდილის თამაში“, თუმცა, თქვენ ისე ლამაზად კვლებით ხოლმე, პირდაპირ სიკვდილი მოგინდება კაცს.

– არმანის ფეხის ხმას რომ გავიგონებდი, მართლა ისეთი შეგრძნება მქონდა, რომ უკანასკნელად ვზღუდობდი. არ მინდოდა ჩემს სიკვდილს დასწრებოდა. თითქოს მართლა მოვკვდებოდი. მთელი სხეული ნელ-ნელა მიცივდებოდა...

– სცენაზე ყოველთვის ახალგაზრდა ჩანხართ, რატომ? რა ხდება?

– სცენა ენერჯის ხარჯვის პროცესია. არ შეიძლება ხალხის წინ იდგე დაუძლურებული ბებერი... მაყურებელი დაუნდობელია. მისთვის სულ უნდა იხარჯო. უფვარს, როცა სცენიდან ენერჯია მოდის. სცენაზე სიბერე არ შეიძლება, სიბერის თამაში – კი... მაყურებელი არაფერს გააპტიებს. ტორეადორების ბრძოლა ხომ გინახავს? ბასრ ხანჯალს ვინც უფრო ძლიერად ჩაარჭობს საცოდავ ხარს, მაყურებელი მას მეტ ტაშს უკრავს. ხალხს უხარია, ზეიმობს, როცა ხარი კვდება. განა ეს საშინელი არ არის? სხვისი სიკვდილის სიხარული ხალხს დემონულ ბრბოდ აქცევს. უარეხი რამ არ ხდებოდა ნერონის დროს? ცოცხალ ქრისტეანებს მშიერ ვეფხვებს უყრიდნენ სტადიონზე. ხალხი ოვაციით ხელებოდა, როცა ვეფხვი ადამიანს შეჭამდა.

– ბრწყინვალედ აქვს აღწერილი სენეკის რომანში „ვიდრე ხვალ, უფალო.“

– ვიცი, ქართულ თეატრში იდგმებოდა.

– გამოდის, რომ ადამიანში მხეცი ზის...

– ზოგჯერ უარესიც. მხეცმა იცის, რა არის წამებით სიკვდილი, ადამიანმა კი იცის და ამას სიამოვნებით აკეთებს. რა მნიშვნელობა აქვს, ვინ აკეთებს, ხომ ადამიანი აკეთებს.

უცებ შეეცვალე საუბრის თემა. მაინტერესებდა დიდი მსახიობის აზრი სცენაზე თანამედროვეობის შესახებ. მაშინ ეს აქტუალური საკითხი იყო.

– ქნო ვერიკო, რა არის თეატრში თანამედროვეობა?

– ვასო, არათანამედროვე რაღაა? – კითხვა შემომიბრუნა და გამომცდელად შემომხედა. დაეიწყე თანამედროვეობის ჩემული ახსნა, შემაწყვეტინა.

– ნუ ლაპარაკობთ, თეატრში არათანამედროვეობა არ არსებობს. ადამიანი ყოველ დროში ადამიანია, თუ მას აცოცხლებ, რა მნიშვნელობა აქვს დროს? მთავარია, ცოცხალი ადამიანის სახე შექმნა. ის უსათუოდ თანამედროვე იქნება. ხომ არ შეცვლილა ადამიანში სიყვარული, სიძულვილი, მშობლიური გრძობები, ვნება, – ყველაფერი მარადიულია, გამოვლენის ფორმებია სხვადასხვა. თქვენ თემებზე ლაპარაკობთ, თეატრი კი თემები არ არის. თეატრი ადამიანის ცხოვრებაა და თუ ადამიანია სცენაზე, მისთვის დრო პირობითია...

– სადმე ჩამოვჯდეთ, – მითხრა და მიმოიხედა.

ჩამოვჯექით. შესანიშნავი საღამო იყო. ზღვა არ ღელავდა. უცებ, სრულიად მოულოდნელად, კარგა ხნის ამბავი გამახსენდა.

– ქნო ვერიკო, გახსოვთ დეზერტირების ბაზარი?

– რაზე ამბობ?

– მე ზმირად დავდიოდი, ერთხელ ერთად ვივაჭრეთ. ბაზარში შევხვდით.

თქვენ დატვირთული იყავით. ერთმა ვეელის გამყიდველმა გოგომ ხურდა რომ დაგიბრუნათ, თქვენ არ აიღეთ.

- ჰო, მახსოვს, თავისი ჭკუით მატყუებდა...

ქნმა ვერიკომ ერთი გოგოსგან ვეელი იყიდა. გოგომ ჯერ ვერ იცნო, ვის მიჰყიდა ვეელი. როცა ვერიკო წავიდა, გვერდით გამყიდველმა უთხრა: სატრატახოდ გექნება, ვერიკო ანჯაფარიძემ შენგან ვეელი იყიდა.

გოგო გადაირია. უცებ გამოეკიდა ვერიკოს, ხურდა დაგრჩაო და ფული გაუწოდა. ხურდა იმდენი იყო, რაც ვეელში გადაიხადა ვერიკომ.

- გოგონი, მე ხურდა არ მეკუთვნის...

- ქალბატონო ვერიკო, ნამდვილად დაგრჩათ.

ვერიკომ მოისინჯა საფულე და გოგოს უარი უთხრა.

- მე იმდენი ფული მაქვს, რამდენიც უნდა მქონდეს.

გოგოს გულწრფელად უნდოდა ვერიკოსთვის პატივი ეცა და თავისი ჭკუით „ხურდის“ ფორმა მოიგონა, მაგრამ არ გამოუვიდა.

- წავიდეთ, - თქვა ქნმა ვერიკომ და წამოდგა, მელავი გამიყარა მელავში და ნელ-ნელა სანატორიუმისკენ წავედით. მის ლუქსში რომ შევედით, მოწყვეტით ჩაემვა საყარძელში. მოღუნდა, წელში მოიხარა.

ის აღარ თამაშობდა.

პასტორალური მელანქოლია

სოფლიდან სამ-ოთხ კილომეტრზე მივერეკებოდით საქონელს სამოვრებზე. სადილად ცივი მჭადი და ყველი მქონდა. ტანზე მუდამ ძმების გამონაცვალე ტანსაცმელი მეცვა. ფეხსაცმე-

ლიც, რა თქმა უნდა, ბევრჯერადაც მოყენებისა იყო. საქონელს მრეკვებდი სამოვარზე და დიდი დრო მრეკვობდა ფიქრისათვის.

ასე იყო იმ დღესაც. მე პანტის ხის ძირას წამოვწექი. მოწყენილი გავცქეროდი ერთფეროვან პეიზაჟს და სველიანი ლექსების გახსენებით ვიღიზიანებდი თავს.

სეველა ძმაცაცივით საიმედოა და სასიამოვნოა მარტოობის ჟამს. რა მიხნოდა, მე თვითონ არ ვიცოდი. იქნებ, ეს გარდატეხის ასაკის ბრალი იყო. ნახირში ერთი ბერწი და ხნიერი ძროხა ერია. იმ დღეებში უპირებდნენ დაკვლას. ფიქრებში გართული ვიყავი, ძროხა რომ ხის ძირას მოვიდა და იქ დაიწყო ბალახის ძოვა. რატომღაც თვალი სულ მისკენ გამიბოდა. მიწაზე წამოწოლილი ვიყავი და ვფიქრობდი, როგორ წააქცევდნენ, შეუკრავდნენ ფეხებს, როგორ გამოუსვამდნენ ყელში დანას, რისთვის, რა დააშავა?

ადამიანმა რომ ხორცი შეჭამოს?

კაცმა რომ თქვას, საშინელებაა!

მინდია არ ვიყავი, მაგრამ რაღაც ამგვარი განცდა დამეუფლა, როცა ვუყურებდი ძროხას, რომელიც მშვიდად ძოვდა ჩემს გვერდით. წამოვწექი, მივედი და შუბლზე ხელი გადაუსვი, მოვეფერე. გაჩერდა. ესიამონა მოფერება. მომეჩვენა, რომ უცნაურად ნადღვლიანი მიყურებდა.

ისევ წამოვწექი მინდორზე. ძროხამ ისევ დაიწყო ბალახის ძოვა. არ მშორდებოდა. შორიხლოს ტრიალებდა. ვუყურებდი და ვფიქრობდი, ძროხაზე კეთილი და სასარგებლო ხომ არაფერი შეუქმნია ბუნებას-მეთქი:

იძლევა ხორცს, რძეს, კარაქს, ყველს, ნადულს, შრატს, ტყავს, ბუნე-

ბრივ სასუქს, ყველაფერს ადამიანისათვის, არავეს ერჩის, არავეს მტრობს, არავეს აწყენინებს.

ერთი წუთით, პირობითად რომ წარმოვიდგინოთ ასეთი სარგებლანი და კეთილი ადამიანი, როგორი იქნება იგი?

იდეალური!

კაცმა რომ თქვას, ასეთი ღირსებებით შემკული ადამიანები რეალურად ალბათ, არც არსებობენ.

ძროხები კი არსებობენ!

მამინ ამდენს არ ვფიქრობდი, მაგრამ მეცოდებოდა ძროხა, რომელიც თითქოს განგებ არ მშობრდებოდა.

ფიქრებში ჩამქინდა.

სახეზე უჩვეულო სითბო და რაღაცის შეხება ვიგრძენი. ცხელი ორთქლი. თვალები გამიშტერდა, როცა ძროხა დაინახე: თავზე მადგა და არ იძვროდა. წამოვდექი, ძროხას ფეხი დაეჭირა გველის თავზე, რომელიც ჩემსკენ მოცოცავდა. გველი საშინლად იელანებოდა. ვურტყი ჯოხი, ქვა, ძროხა ადგილიდან არ დაიძრა, სანამ გველი არ მოკალი. შუბლზე ვაკოცე და საბალახოდ წაეფეხანე. რაღა დამაძინებდა, არაფერი ისე არ მძაგს და არაფრის ისე არ მეშინია, როგორც უხსენებლის.

ძროხამ ნაღდად გადამარჩინა!

საქონელი მდინარეში შევრეკე. ვაბანავე, მეც ვიბანავე. მაინც გამორჩეული ყურადღებით ვექცეოდი დაბერებულ და უსარგებლოდ მიჩნეულ ძროხას, რომელსაც შეეძლო სიკვდილამდე სარგებელი მოეტანა ადამიანისათვის.

სკოლიდან რომ დავბრუნდი, ძროხა დაკლული დამხვდა.

პატარა ბავშვებმა იციან შეჩვეული ქათმის, ცხვრისა თუ თხის დაკვლის

დროს ტირილი. მე პატარა აღარ ვიყავი და სახლში ტირილისა შემრცხვა. ვერაფერს ვერ გაიგებდა ტირილის მიზეზს, მაგრამ ძალიან განვიცადე. გული ჩამწყვდა. თითქოს ახლობელი დავკარგე.

* * *

ფანტასტიკურია შეგუების უნარი.

ეს არის ადამიანის უნივერსალური უნარი.

სრულიად განსაკუთრებული ფენომენი.

ადამიანი ეგუება ყველაფერს.

ეგუება მშობლების დაკარგვას...

ეგუება შვილის დაკარგვას...

ეგუება მეუღლის დაკარგვას...

ეგუება მეგობრის დაკარგვას...

ეგუება ძმებისა და დების დაკარგვას...

ეგუება სამშობლოს დაკარგვას...

ეგუება რწმენის დაკარგვას...

სიყვარულის დაკარგვას...

ღალატს...

შერცხვენას...

სიბერეს...

ეგუება სიკვდილს...

– დედა, სიკვდილის არ გეშინია? – ვუბნები ოთხმოც წელს გადაცილებულ დედას.

– რატომ უნდა მეშინოდეს იმისი, რაც ყველას თავზეა? (ვას ხომ არ გამოვეკერები? როცა მოვა, მოვიდეს...

რაღაც დაფინებით მიმზერს, თითქოს რაღაცის ამოცნობა უნდა ჩემს ნათქვამში, იღიმება და თვალებში მიყურებს.

– ვის რას ვუშავებ?.. არ გაგივია:

სიკვდილმა ჩამოიარა,

რათ არ წამიყვან მალეო...

– რას ამბობ, დედა? რა დროს წავსვლაა. ასი წლის იუბილე უნდა გადა-

გახდლოთ. შვიდი შვილი, თერამეტი შვილიშვილი, რამდენი შვილთაშვილი, დიდი იუბილე იქნება...

- ოპ, ოპ... არა, მაგდენ ხანს არა, სასჯელია, შვილო, სასჯელი...

- რატომ, რატომ?

- შვილები ცოცხალი ხომ მყავს, იმით არის სიცოცხლე კარგი. თუ შვილები დაიხოცებიან, მე რაღა მინდა?..

დედა სიკვდილზე ისე ლაპარაკობდა, როგორც ყოველდღიურ საოჯახო ამბავზე.

- დაილოცა ეს ცხოვრება, ისე ღლის ადამიანს, რომ სიკვდილის აღარ ეშინია. მე ჩემი დრო მოეჭამე... თქვენ იფავით კარგად, მე წავალ პავლესთან...

ვინანე, რომ დედას სიკვდილზე დავუწყე ლაპარაკი.

უტაქტობა იყო უთუოდ!..

დიდი მინისტრი

ოთარ თაქთაქიშვილი ქართული კულტურის საამაყო მინისტრი იყო. ფართო ერუდიცია, მაღალი ეროვნული ცნობიერება, მოქალაქეობრივი სისპეტაკე და დიპლომატიის ნიჭი თავის შემოქმედებასთან ერთად მას სრულიად განსაკუთრებულ ავტორიტეტს უქმნიდა.

ბატონ ოთარს იმდენად ფართო, მასშტაბური აზროვნება და პოლიტიკური ალლო ჰქონდა, ხშირად აღტაცებას იწყებდა. ბედნიერად ვთვლი თავს, რომ მასთან მომიწია მუშაობა. მთელი სამინისტროს ორგანიზატორული ცხოვრება და მართვა მის მოადგილეს აკაკი დვალისშვილს მიჰყავდა. ბატონი ოთარი დიდ პატივს სცემდა ბატონ აკაკის და საესებით ენდობოდა მას. ხელოვანთან მუშაობა არასოდეს არ

არის ადვილი, მაგრამ ერთმანეთის ფასი იცოდნენ და კარგად შეეწყვეთ. ამ პერიოდის კულტურის სამინისტრო, მართლაც, კულტურის სამინისტრო იყო.

მინდა გავიხსენო რამდენიმე ეპიზოდი:

... ბატონი ოთარის კაბინეტში ვართ. რეკავს „ვეჩე“, ანუ მთავრობის საგანგებო ტელეფონი. მოსკოვიდან ელაპარაკება კულტურის მინისტრი, რომელიც ბატონ ოთარს წინადადებას აძლევს გადავიდეს სამუშაოდ მოსკოვში, ჩაეოვსეის სახ. კონსერვატორიის რექტორის თანამდებობაზე.

ბ-ნი ოთარი პასუხობს:

- დიდი მადლობა, არ ველოდი, თუ თქვენ ასე მაღალი აზრის იფავით ჩემს შემოქმედებაზე. მოსკოვის კონსერვატორია უდიდესია მთელს მსოფლიოში. მისი რექტორობა საამაყოა და დიდი პატივია ჩემთვის, მაგრამ მე ვერ წამოვალ...

- საკითხი ცენტრალურ კომიტეტში შევითანხმეთ, ჩვენ თქვენს კანდიდატურაზე შეეჩერდით...

- არა, არა, არ შეიძლება...

- რატომ, რა მიზეზი გაქვთ?..

- კონსერვატორია რუსი ხალხის სიამაყეა, რექტორი აუცილებლად რუსი უნდა იყოს.

- გმადლობთ, ასეთი მოსაზრებისათვის, მაგრამ თქვენი ინტერნაციონალური ბუნება და რუსული კულტურისადმი პატივისცემა გვაძლევს საფუძველს კანონიერად დაიკავოთ რექტორის ადგილი...

- ვერ შევძლებ, იფიქრეთ რუს კომპოზიტორებზე. მანდ არიან ღირსეული კანდიდატები. ჩემი უარი საბოლოოა.

ცოტა ხანს კიდევ ისაუბრეს. ოთარი ვერ გატეხეს, ვერ დაიყოლიეს... მე გაცეცხული ვუყურებდი, ვერ მივხვდი, კომპოზიტორმა რატომ თქვა უარი, მართლაც, მსოფლიო მნიშვნელობის კონსერვატორიის რექტორობაზე. ბატონმა ოთარმა შემატყოვო გაცეცხა და ღიმილით მითხრა:

- აი, შენ ახლა გაგივირდა. ჩემი მოტყუება ეგრე ადვილი არ არის, ვასო, მაგენს რომ ჰგონიათ.

- რა, ტყუილად შემოგთავაზეს?..

- არა, რექტორად მართლა ვუნდითვართ, მაგრამ მანდ ძაღლის თავია დამარხული. იცი, რატომ უნდათ ქართველი რექტორი?

- არ ვიცი, ვერ ვხვდები...

- ჩემი ხელით უნდათ გააკეთონ თავიანთი საქმე. მაძულებენ, გამაკეთებინებენ და მერე რექტორად რუსს დასვამენ. არ გამოუვათ, მე მაგას არ ვიზამ. იმდენად უნდათ ჩემი გადაყვანა, რომ მინისტრის მოადგილეობაც შემომთავაზეს შეთავსებით. პოზიციები გექნება მაგარიო, სულელებმა, ამით ხომ მთლად გახსნეს ჩანაფიქრი. კონსერვატორიაში წმენდა უნდათ ჩამატარებინონ... ვერ მივართვია...

- ბ-ნო ოთარ, რა წმენდაზეა ლაპარაკი?.. ვერ ვხვდები...

- რას მიხვდები. არ იცნობ მოსკოვის კონსერვატორიას. მთელი კონსერვატორია ებრაელებს უჭირავთ. რამდენი ხანია, რუსები წუწუნებენ, ახლა უკვე გაცოფდნენ. უნდათ მათგან გაწმენდა, ჰოდა, მე შემარჩიეს, არ უნდათ რუსმა გააკეთოს ეს. ქართველზე კი ვერ იტყვიან, ებრაელებს მტრობს, ანტიისემიტიზმს ვერ დააბრალებენ. იციან ჩვენი ურთიერთობები, ამიტომ ყველაფერზე მიდიან, ოღონდ

დავთანხმდევ და ჩემი ხელით განწმენონ ებრაელები კონსერვატორიიდან...

გამაოცა ბატონი ოთარის ალლომაჯ და სულგრძელობამაც. არ ველოდი, ასეთი მზაკვრული ჩანაფიქრი თუ იღო ამ ამბავში. მე წინადადება გულუბრყვილოდ, პირდაპირი მნიშვნელობით, ქვეტექსტის გარეშე მივიღე.

- ბატონო ოთარ, ამის შესახებ რამე იცოდით?..

- ვასო, მე ხომ მოსკოვის კონსერვატორიას კარგად ვიცნობ, იქ მომუშავე რუსი კომპოზიტორების აზრი ვიცი... არა, მაგენი მე ვერ მომატყუებენ...

ერთხელ ასეთ ამბავსაც შევესწარი მის კაბინეტში: ცნობილი ფაქტია, რომ ტრიუმფით დამთავრდა გერმანიის დემოკრატიულ რესპუბლიკაში ქართული კულტურის დღეები. ბატონმა ოთარმა იქ თავი გამოიჩინა, როგორც დიდი კულტურის მქონე ქვეყნის მინისტრმა. მან თარჯიმნებად ქართველი გერმანისტები წაიყვანა. მაშინ ეს ძალიან დიდი გაბელულება და უნიკალური შემთხვევა იყო. როგორც წესი, თარჯიმნებად მიჰყავდათ რუსები, რადგან რუსული უნდა ყოფილიყო ურთიერთობის ენა. ამ შემთხვევაში კი რუსული არც ერთ მხარეს არ დასჭირდებოდა.

ქართული კულტურის დღეების შემდეგ პოლიტიურომ მ. სუსლოვის მეთაურობით საგანგებოდ განიხილა მოძმე რესპუბლიკების კულტურის დღეების საკითხი და მიიღეს მათთვის ჩვეული იმპერიული გადაწყვეტილება. არამცთუ დემოკრატიულ ქვეყნებში, არამედ რესპუბლიკებსაც ერთმანეთთან კულტურის დღეები ასეთი ფორმით აღარ უნდა ჩატარებინათ. შემოიღეს

„საბჭოთა კულტურის დღეები“, რაც ნიშნავდა რუსეთის მონაწილეობას ყველა რესპუბლიკის კულტურულ დეკადაში. ამ დროს საქართველოს და ესტონეთს უკვე ჰქონდათ გადაწყვეტილი, რომ ესტონეთში ჩატარებულიყო ქართული კულტურის დღეები. ბრეჟნევის საქართველოში ყოფნის დროს შევარდნაძის სიტყვაშიც გაიჟღერა ამ ფაქტმა.

მაგრამ დადგენილების შემდეგ ყველაფერი შეიცვალა. როგორც ვთქვი, აიკრძალა მოძმე რესპუბლიკების წარმომადგენელთა ერთი-ერთზე შეხვედრა.

- აი, ახლა, რა უნდა ექნათ. აგვიკრძალეს ესტონეთში მარტო წასვლა, რაღაც უნდა მოეფიქროთ - ამბობს ბატონი ოთარი და „ვეჩეთი“ რეკავს მოსკოვში, ცეკაში. დაუკავშირდა ერთ-ერთ მდივანს. მგონი ღემიჩევს. ღემიჩევი პასუხობს, გადმორეკეთ ნახევარი საათის შემდეგ, საკითხზე სუსლოვს დაველაპარაკებო.

ბატონი ოთარი იმწამსვე რეკავს ესტონეთის ცეკას მესამე მდივანთან. ესტონეთს ძალიან უნდოდა ქართული კულტურის დღეების ჩატარება. რუსებისადმი საოცარი სიძულვილი ჰქონდათ.

ბატონი ოთარი მდივანს ისე ელაპარაკება, რომ მიახვედროს, თუ როგორ უნდა ჩატარდეს ეს ღონისძიება.

- ხომ განსოვთ, ქართული კულტურის დღეები ესტონეთში, პოლიტიკურს დადგენილებამდე იყო გადაწყვეტილი. თქვენ ხომ უკვე გამოაცხადეთ ამის შესახებ. ალბათ, რადიოშიც იქნებოდა, ყველგან. აბა, ხალხის მოტყუება როგორ შეიძლება, რას იტყვის საყვარელი ესტონელი ხალხი... მე ნახე-

ვარ საათში კიდევ უნდა დაეჭროს ამხ. ღემიჩევს და აი, ვეტყვი, რომ ესტონეთში დიდი სამზადისია უკვე ჩატარებული. თანაც ბრეჟნევიც იცის. შევარდნაძემ თავის სტატიამი ხომ ახსენა ესტონეთში ჩვენი კულტურის დღეების შესახებ... ასე როგორ შეიძლება ხალხის გაბითურება...

მივხვდი, რომ ესტონეთის მდივანს მთელი სამოქმედო ინფორმაცია გადასცა. გააგებინა, თუ როგორ უნდა ემოქმედათ.

მე კაბინეტიდან გასასვლელად წამოვდექი.

- ნუ მიდინარ, დარჩი, არ გაინტერესებს?..

ათი წუთის შემდეგ რეკავს ესტონეთის ცეკას მდივანი და ბ-ნ ოთარს ეუბნება:

- ესტონეთის რადიომ ეს-ეს არის გადასცა მასალა ქართული კულტურის დღეების შესახებ. ჩვენ უკვე დაუკავშირდით მოსკოვში ცეკას, ყველამ იცის ქართული კულტურის დღეების შესახებ. ხალხი ვერ გაგვიგებს, ხალხში უკმაყოფილება იქნება, თუ ჩამიშლება ღონისძიება.

ბატონი ოთარი იცინის:

- აი, ვასო, რა ჭკვიანი ხალხია ესტონელები. ხელად მიხვდა ჩემს საუბარს. ათ წუთში ყველაფერი გააკეთეს - ახლა მე დავურეკავ ამხ. ღემიჩევს.

დარეკა. ამხ. ღემიჩევმა უთხრა, რომ ესტონეთი შემფოთებულია ღონისძიების ჩაშლით. რაკი ბრეჟნევი ინფორმირებულია, დეკადა უნდა ჩატარდეს.

ბ-ნმა ოთარმა პირდაპირ დემონსტრაციულად მაჩვენა, თუ როგორ უნდა გაკეთდეს ეროვნული საქმე. ამ

მხრივ ის ხომ, მართლაც, დიდი პატრიოტი იყო, — საქმით პატრიოტი.

მინისტრის პარადოქსები

ხანდახან პარადოქსებიც უყვარდა ბატონ ოთარს. სამინისტროს ერთ-ერთ ძველ თანამშრომელზე ბევრს ლაპარაკობდნენ, თითქოს სუკ-ის ინფორმატორი იყო. ერთ-ერთი რეჟისორი პირდაპირ ხელს ადებდა, მე დამპირისპირესო და ოთარმა, ჩანს, უფრო მეტი იცოდა მასზე. ამიტომ არ უყვარდა, მოშორება უნდოდა, მაგრამ ვერ იშორებდა. ერთხელ სერიოზულად შეუხებდა:

— ვასო, ძალიან მიყვარხარ, პატივისა გცემ, მაგრამ ნაწყენი ვარ შენზე, ხანდახან არ მიჯერებ.

— რას არ გიჯერებთ, ბატონო ოთარ!

— ვიცი, შენც არ გიყვარს აი, ის ძაღვი...

— არ მიყვარს, მერე?...

— ხომ იცი, რაც არის, ახლა ჩვენ გვინდა ასეთი ადამიანი?

— არ გვინდა, მაგრამ რა ვქნათ?

— აბა, თუ ეგერა, აიღე და მოხსენი...

— გაცხებულმა შევხედე. მე განყოფილების უფროსს, ბრძანების დაწერის უფლება რომ არ მქონდა, ძალიან კარგად იცოდა ბ-ნმა ოთარმა და ამიტომ გაკვირვებულმა შევხედე.

— ხო... ხო... აიღე და მოხსენი...

— ბრძანებას თქვენ წერთ, თქვენ მოხსენით, მე მხარს დაგიჭერთ, თუ ეს გჭირდებათ...

— არა, ჩემგან არ შეიძლება...

— რატომ? მაშინ მოადგილეებმა გაათავისუფლონ.

— რა შუაშია მოადგილეები, მე შენ

გენდობი. როცა სამინისტროში არ ვიქნები, შენც აიღე და გაათავისუფლე...

— ეს ხომ ფიქტიური ბრძანება იქნება, კიდევ რომ დავეწერო, არავითარი იურიდიული ძალა არ ექნება...

— რატომ არ ექნება? აი, ხომ ხედავ, არ მიჯერებ, ხომ გითხარი, არ გიყვარვარ და იმიტომ...

— როგორ არ მიყვარხართ, მაგრამ არ შესძის, რა მნიშვნელობა აქვს ჩემს ბრძანებას. გაიგებენ და სიცილს დაიწყებენ.

— იცინონ მერე, რა გენაღვლება. მე აუღვები და უფლებების გადამეტებისათვის საყვედურს გამოგიცხადებს. მიხვდი რაშია საქმე? ხომ მიხვდი?...

— მერე, იჩივლებს და თავს აღიდგენს, თანაც უმიზეზოდ იქნება განთავისუფლებული.

— აი, შენ კიდევ შენსას ამბობ, მე განთავისუფლების ბრძანებას არ გავაუქმებ. თუ იჩივლებს, ვეტყვი, ჩემი მეგობარი ვასო უკანონო მოქმედებისათვის დაესაჯე, მეტი რა ვქნა... ბრძანებას კი ვერ გავაუქმებ...

გაცხებულმა ვუყურებდი ბ-ნი ოთარის საოცარი გულუბრველობის თამაშს. მიმიხვდა და გულწრფელად მითხრა:

— იცი, რა გითხრა, ჩემო ვასო? ჩვენ ხომ მეგობრები ვართ. ზოგჯერ ასეთი პარადოქსებით კარგი საქმე კეთდება. გიჩივლოს სასამართლოში, თუ აღადგენენ...

— რა თქმა უნდა, აღადგენენ...

— ჰოდა, ხომ ინერვიულებს, გავწავლდება, აბა, სხვას ამდენს ანერვიულებს, ის კარგია?..

მე სიცილი ამიტყდა.

— რას იცინი? არ მოგეწონა? აბა, ჩემმა მოადგილეებმა რომ დაწერონ

ბრძანება, სერიოზული ამბავი იქნება, გავითურდებით. ასე უფრო კარგია... თუ ვინმე იცინებს, იცინოს... შენც ხომ იცინი!...

ორივემ გაეიცინეთ.

- კი არ ვხუმრობ... რა უყვით?...

- გადაიყვანეთ სადმე...

- ვინ მიიღებს, ხომ იციან, რაც არის...

მაგონდება მეორე პარადოქსი.

განყოფილების უფროსებს დაგვა-ვალა შეგვედგინა ხუთწლედის სამუშაო გეგმა. ასეთ ბიუროკრატიულ დავალებებს გვერდს ვერ აუუვლიდით. გეგმიანი სახელმწიფოებრივი სისტემა იყო.

მე დავეჯექი და შევადგინე ხუთწლედის გეგმა. რა თქმა უნდა, ძალიან პირობითი გეგმა იყო. ბევრი რამ ფორმალური ხასიათისა იყო, რადგან იმის დაგეგმვა ხუთი წლის შემდეგ რომელი პიესა დაიწერებოდა ან რას დადგამდნენ თეატრები, შეუძლებელი იყო. ასეთივე რთული შესადგენი იყო მუსიკალური განყოფილების გეგმაც. განყოფილებას ცნობილი კომპოზიტორი ნოდარ მამისაშვილი ედგა სათავეში. ცნობილმა მუსიკისმცოდნემ ანტონ წულუკიძემ, რომელიც მაშინ სამინისტროში მუშაობდა, მითხრა, რომ კომპოზიტორების ერთი ჯგუფი ოთარის წინააღმდეგ იბრძვის, მას ახლა ძალიან სჭირდება ნოდარ მამისაშვილის მხარდაჭერაო. ბატონი ნოდარი ისედაც დიდ პატივსა სცემდა ბატონ ოთარს, მაგრამ ბატონი ოთარი ცოტა ეჭვით უყურებდა ხოლმე თავისი კოლეგების დამოკიდებულებას.

- თუ ძმა ხარ, მიჩვენე ერთი, რა გეგმა შეადგინე, - მითხრა ბატონმა ნოდარ მამისაშვილმა.

ვაჩვენე გეგმა.

- არა, ძმაო, ამის შემდგენელი შე არა ვარ! - მითხრა ბ-ნმა ნოდარმა.

- გეგმები კოლეგიაზე გადის დასამტკიცებლად, აბა, რას გაიტან...

- არ ვიცი, რა ვქნა, რაღაცას მოვიფიქრებ...

ამ დროს შემოგვესწრო ჩვენი ანტონი - საოცრად სპეტაკი და სიმაართლის მოყვარული კაცი. ძალიან შეწუხდა, არ უნდოდა, რომ ოთარი კოლეგიაზე ნოდარს დაპირისპირებოდა, რაკი გეგმას ვერ გაიტანდა. ანტონმა მითხრა, ოთარს არაფრით არ უნდა ნოდარს აწყენინოს, სულ იმის ცდაშია, რომ ასიაშვილის და ახლა რა უნდა ვქნათო.

- რა ვქნათ ახლა? რაქ მოვიფიქროთ! - თქვა ანტონმა, წამოდგა და ოთახში ნერვიულად გაიარ-გამოიარა.

- არა, არა, ნოდარი რაღაცას მოვიფიქრებს!...

- აგერ, ვასოს გეგმას გადავიწერ, სადაც თეატრია ნახსენები, იქ მუსიკას ჩავწერ, მორჩა და გათავდა, - თქვა ღიმილით და რბილი იუმორით.

ანტონი ჯერ შეცბა, მერე დაფიქრდა. ვინმემ რომ გაგვივოს, მერე რას შერებთ?...

- კოლეგიაზე ასე გავძვრებით და მერე თანდათან რაღაცას მოვიფიქრებ, შევცვლი...

ანტონი ნერვიულად წამოდგა, გაიარ-გამოიარა, ხელები გაასავსავა და ოთახიდან გავიდა.

- თუ ძმა ხარ, გადამაწერინე, - მითხრა ნოდარმა.

მართლაც გადაწერა, რაღაცეები ჩაამატა და ასე გავედით კოლეგიაზე.

კოლეგიაზე ჯერ მე გამოვედი ჩემი გემით, შემდეგ გამოვიდა ბ-ნი ნოდარი.

ბატონი ოთარი კმაყოფილი დარჩა, მაგრამ უნდოდა, როგორმე ნოდარისათვის ესაძმონებინა, განსაკუთრებული თბილი დამოკიდებულება გამოეხატა.

— აი, ვასო როგორ კარგად შეუდგენია ნოდარს გეგმა, ნახე და შენც გაითვალისწინე ბატონი ნოდარის გამოცდილება. კაცს რამდენი უშუშავია, ნიჭიერი კომპოზიტორია ჩენი ნოდარი, ადმინისტრაციულ საქმეებსაც ხელავ როგორ ითავსებს?

ანტონმა სიცილი ვერ შეიკავა, მრავალმნიშვნელოვნად იღიმებოდა ბნი ნოდარი, ნიშნისმოგებით მიყურებდა. მე ხომ ვერ ავდგებოდი და ვერ ვეტყოდი რაში იყო საქმე. მინისტრმა ანტონის ღიმილში რაღაც იგრძნო და თავის სიტყვას დაუმატა: არა, ვასო-მაც იცის მუშაობა, კაცს უწვავია. ძალიან ძნელია ხუთი წლის გეგმის შედგენა, ისე არ არის, ზოგიერთს რომ იოლი ჰგონია, ბევრს რომ ლაპარაკობს ზოგიერთი კომპოზიტორი. აი, აილოს და ნოდარ მამისაშვილისნაირი გეგმა შეადგინოს, თუ ბიჭია, მერე ენახოთ. რაც იქნება...

ანტონი ძლივს იკავებდა თავს და სულ მე მიყურებდა.

დამთავრდა კოლეგია. პირველი ბატონი ნოდარი მომეარდა და სიცილით მუუბნება:

— არა, ძმაო, ვასო! ჩემგან უნდა ისწავლო გეგმის შედგენა!...

კოლეგიის წევრები რომ წავიდნენ, ანტონი მინისტრის ოთახში დარჩა.

ანტონ წულუკიძე ოთარ თაქთაქიშვილის უახლოესი და უერთგულესი მეგობარი იყო, მაგრამ იმდენად უნდოდა ოთარსა და ნოდარს კარგი ურთიერთობა ჰქონოდათ, მაინც ვერ უთხრა რაც მოხდა, თუმცა, ის კი

უთქვამს, ვასომ და ნოდარმა გეგმა ერთად შეადგინეს, ვასოს გეგმაც კარგი იყო, შენ უფრო მეტად უნდა ადგენიშნაო.

ამ საუბრიდან ერთი საათის შემდეგ ბ-ნმა ოთარმა გამოძიხა:

— ვასო, ხომ არაფერი გეწყენია, ჩვენ ხომ მეგობრები ვართ, ხომ ვთქვი, რომ კარგი გეგმა იყო, ხომ ვთქვი?..

— კი თქვით, ბატონო ოთარ, მაგრამ მთავარია საქმე. სიტყვას რა მნიშვნელობა აქვს — ვუთხარი ნაწყენი კილოთი.

— აი, ხომ ხელავ, შენ ნაწყენი ხარ. კაკო ხომ ჩენი მეგობარია და რატომ არაფერი თქვა? ხომ იცი, როგორ ვენდობი კაკოს?

— კაკო რა შუაშია?

— არა, კაკოს შენ ძალიან უყვარხარ, მაგრამ რა მოხდებოდა, ერთი სიტყვით მაინც რომ ვთქვა. მე ხომ ვთქვი...

იმდენად შეწუხებული იყო და ისე ბავშვივით მეფერებოდა, რომ შემრცხვა და პირდაპირ ვუთხარი:

— ბ-ნო ოთარ, ნამდვილად არაფერი არ მწყენია, მე ვიცი, რომ პატივსა მცემთ და ჩემს შრომას ყოველთვის აფასებთ...

— აბა რა უნდა ჩვენს ტატოს, გამიჭირა საქმე თავისი შენიშვნებით, ვასო-ნე ასე არ უნდა ვეუთქვაო... აი, ვაჟაკურად ხომ მითხარი, არაფერი არ მწყენიაო.

— არ მწყენია!

ადგა და გადამეხვია. ბავშვივით გაეხარა ჩვენი შერიგება.

* * *

როცა რუსთაველის თეატრის დირექტორის ღორიან კიტიას განთავისუ-

ფლები სკიოთხი გადაწყდა, მის ადგილზე ათასი კანდიდატურა წამოტივტივდა. ბატონმა აკაკი დვალისშვილმაც გადაწყვიტა, წასულიყო თეატრში.

– წავალ, დაგუბრუნდები თეატრს, თანდათან იქნებ ჩემს პროფესიასაც დაუბრუნდე, – მითხრა ბატონმა აკაკიმ. ბევრი ვისაუბრეთ და დაერწმუნდი, რომ მართლაც ძალიან უნდოდა გადასვლა, მაგრამ მინისტრი მხარს არ უჭერდა მის წასვლას.

– კაკო, შენ დირექტორის თანამდებობაზე გინდა გადასვლა და მინისტრი წინააღმდეგია? – ვკითხე გაკვირვებით, როცა ეს ამბავი შევიტყვე.

– ასეა, სხვა კანდიდატურას უჭერს მხარს.

- ვის?...
- ?...

– კარგი კაცია, მაგრამ მან ხომ თეატრი არ იცის. პრემიერებზეც კი არ მინახავს... სად შენ და სად ის?

– ასეა და რას იზამ...

– მე ახლა შევალ მინისტრთან და პირდაპირ ვეტყვი, რომ ასეთი რამის გაკეთება უსამართლობაა.

– შედი, მაგრამ არა მგონია, რამე შეიცვალოს.

შევედი მინისტრთან. ჩვენ შორის ასეთი საუბარი გაიმართა.

– ბ-ნო ოთარ! ქალაქში ჭორი დადის, რომ რუსთაველის თეატრის დირექტორის თანამდებობაზე ორ კანდიდატს – აკაკი დვალისშვილსა და მავანს შორის თქვენ მგორეს უჭერთ მხარს. ეს, ალბათ, მართლა ჭორია...

– არა, ვასო, რატომ ჭორი, მე კაკოს ვერ გავუშვებ...

– ძალიან უნდა...

– მერე რა, რომ უნდა, კაკო ჩემი მეგობარია და ცოდვია, არა, შენი მე-

გობარიც ხომ არის, შენ ურჩევალად წაივლებს...

– ძალიან უნდა და კარგიც იქნება. თეატრს ეშველება.

– არა, ვასო, არ შეიძლება.

– რატომ ბ-ნო ოთარ?

– კაკომ ძალიან კარგად იცის თეატრი და მუშაობა გაუჭირდება. იმან კი სულ არაფერი იცის თეატრისა და მისთვის ადვილი იქნება მუშაობა.

გაოცებულმა შევხედე მინისტრს. არ ველოდი საკითხის ასე შემობრუნებას. ასეთ პარადოქსებში დიდი სიმართლეა ხოლმე.

* * *

„ოთარ თაქთაქიშვილი მეუბნება: რომანტიკა მოგონილია, ადამიანების წადილია მხოლოდ. მთავარია სისადავე და სიმართლე. მე რომ ვწერ, ღმერთს ველაპარაკები – მუსიკის ენით ველაპარაკები ღმერთს...“

ასეა ირაკლი აბაშიძის ლექსშიც. სწორედ ღმერთთან საუბარით მოიპოვა გამარჯვება. მე მუსიკაში გადამაქვს მისი საუბარი“.

ეს ჩანაწერი 1966 წლის 30 მაისის დღიურიდან არის.

შრამმენტაბი დღიურებიდან

დღიურის ჩანაწერი: „რა დიდებული სადამო მოუწყო გიგა ლორთქიფანიძემ ვასო გომიაშვილს ოპერის თეატრში. მე პრეზიდენტში ვიჯექი. გავიგე, ლადოს მისალოცი დეპეშა მოსულა კიევიდან. თურმე წაივითხვა არ უნდოდათ. ვასო ადელდა, ეს ამბავი რომ გაიგო. დეპეშა წაივითხეს. იყო ხანგრძლივი ტაში. სადამო ერთ დიდ სპექტაკლს უდრიდა.“

1965 წლის 21 დეკემბერია. ვასო გომიაშვილის საიუბილეო ბანკეტი გა-

იმართა. კ. მარჯანიშვილის თეატრის ფოიეში. ნამდვილი სახეიმო განწყობილება იყო. ხან ერთ სტუმართან მივიდოდა, ხან მეორესთან. ვეკლასგან კომპლიმენტს ისმენდა, და გაბადრული სახით ტრიალებდა სტუმრებს შორის.

სტუმრები კი ბევრნი იყვნენ!

– რაღას უყურებთ, აბა, მოილხინეთ! დაბრძანდით! – გასცა განკარგულება ბატონმა ვასომ.

ჩემი და ნოდარ გურაბანიძის წინ ცნობილი რუსი პოეტი ვეკენი ვეტუშენკო იჯდა. არ ვიცი, ვინ დაპატიჟა, მაგრამ ქართველ პოეტებთან მეგობრობდა და, ალბათ, მათ მოიწვიეს ბანკეტზე. ვეტუშენკოს პირველად 1958 წელს შევხვდი მოსკოვში, სასტუმრო „უკრაინის“ ბოლო სართულზე, რუსტორანში. ვეტუშენკოსთან ერთად იყვნენ ჯ. ჩარკვიანი, მ. მაჭავარიანი და სხვა ახალგაზრდა ქართველი პოეტები. დიდი ღზინი გაიმართა. დამამახსოვრდა ვეტუშენკოს ლექსის კითხვის მანერა. კითხულობდა რაღაც მაიაკოვსკისებური რიხით. დღიურში ჩამიწერია: „ვეტუშენკო ისე კითხულობს თავის ლექსს, თითქოს ბადროს სტყორცნის“.

...ბანკეტზე კ. კალაძე ვეტუშენკოს პირდაპირ იჯდა. განუწვევებლავ ხუმრობდა. ვეტუშენკომ ქაშუეთზე ლექსი წაიკითხა. ტაში დაუჟკარით, კალაძემ იხუმრა:

– ქართულ სუფრაზე კი გიყვართ ჩვენი ქება და სადღეგრძელოებით...

ვეტუშენკოს ეწყინა. კარლოს დაუწყო ყურება. კარლო გაბრაზებული უყურებდა. შემდეგ ვეტუშენკომ გაუღიმა, კარლომაც ღიმილით უპასუხა და ასე შერიგდნენ.

ბანკეტს ესწრებოდნენ ცეკას მდი-

ვანი დევი სტურუა. დევი აქტიური და ნაწილედ იყო რუსთაველის თეატრის ცნობილი კონფლიქტისა. ის დირიჟორობდა. თეატრიდან უკვე წასული იყვნენ თამარ ჭავჭავაძე, ნინო ლაფაჩი, ალექსანდრა თოიძე და სხვები. თამარი და ნინო სოხუმის თეატრში წავიდნენ, მაგრამ ამ დღეს ბანკეტს ესწრებოდნენ.

ბანკეტზე სიტყვა წარმოთქვა ემანუელ აფხაიძემ.

– ვასილ დავიდი! – შენ მოიმკე ხალხის დიდი სიყვარული. ყოველთვის არ ხდება ასე. გახედე რით დამთავრდა თამარ ჭავჭავაძის და ნინო ლაფაჩის ცხოვრება, დოდო საქართველოდან გააქციეს...

ცეკას მდივნის წინ ასეთი ლაპარაკი რაღაც დემოკრატიულ ელემენტებს შეიცავდა.

ვასო გოძიაშვილმა უპასუხა:

– ამხანაგებო! მე აღმოფოთებული ვარ, რაც რუსთაველის თეატრში მოხდა. ბანდიტებმა გაიმარჯვეს. მაშ, ასე შეიძლება? ჩალით არის დახურული ქვეყანა?

სიტუაცია დაიძაბა. ბანდიტების თქმა მეტისმეტი იყო, მაგრამ არავინ გააპროტესტა. ცხელ გულზე ნათქვამმა ემოციურმა სიტყვამ მძიმე დღეში ჩააგდო დ. სტურუა. იგი წამოდგა და ნინო ლაფაჩთან მივიდა.

– ბოდიშს ვიხდით, რაც მოხდა, უნდა დაბრუნდეთ თეატრში. ყველაფერი გადაწყვეტილია.

დევი სტურუამ არჩილ ჩხარტიშვილს დაუძახა.

– ბნო არჩილ, ხომ გადაწყვეტილია მათი თეატრში დაბრუნება?

– რა თქმა უნდა, – დაეთანხმა არჩილი.

სიტუაცია განიმუხტა. დევი სტუ-
რუამ იცრუა, უბრალოდ გამოსავალი
იპოვნა, მაგრამ არჩილიც ხომ მონა-
წილე გაიხდა ამ სიცრუისა? იქნებ
მართლა გადაწყვეტილი ეგონათ და
თეატრის რაღაც ძალებმა არ დააბრუ-
ნეს ისინი?!

ბანკეტი გვიანობამდე გაგრძელდა.
გამოთხოვებისას ვასო გოძიაშვილი
გვეუბნება:

– ხომ მაგარი ამბები იყო? მაშ,
უნდა ვაპატიოთ? არა უშავს, ბიჭებო,
ყველაფერი კარგად იქნება. დოდო ჩვე-
ნთან მოვა, მაშ... არა, ისე, ხომ მა-
გარი საღამო იყო?

– არაჩვეულებრივი! – ვუბნებით.
ვასო უსახლეროდ ბედნიერია. დღეს
ყველაფერი მისია, მის ირგვლივ ტრი-
ალებს, მის სულში დიდი ზეიმიია. „მა-
რტობის ჟამია, ვუკრავ ფირფიტებს.
მესმის მართო ლანცას, კარუხოს, ჯი-
ლის საოცარი ხმები. ბოლოს ვუკრავ
ფალიაშვილის ოპერების ფირფიტას.
მაინც რა არის მშობლიური ხმები.
თითქოს შენი მიწაც მღერის. შენი ფე-
სეები იღვიძებს. კარგ ფირფიტას რომ
ვუკრავ თანჯარას ვალებ საეხებით, მი-
ნდა, რომ ქუჩაში გამკვლელებმაც მო-
ისმინონ, ყველამ განიცადოს სიხარუ-
ლის, მუსიკის სიტკბო. განა, ასე არ
იქცეოდნენ ძველად მამები და ბაბუები,
ულრან ტყეში რომ ვამლსა და მსხალს
ამყნობდნენ, უნდოდათ ყველასთავის
ყოფილიყო ტყის ნამყენი ხილი, გა-
ეხარა გამკვლელსაც და გამოკვლე-
ლსაც“.

* * *

„ქალთა დღე მოდის. ვახტანგ ჭე-
ლიძე მეუბნება, რომ თინას კარგი
რამე ვაჩუქოთ“. ძალიან უნდა, რომ
თინა შევიდითო. ეთამამობთ ლატა-

რიას, ვის ვინ შეხვდება. ბატონი
ხტანგი წრიალებს, ხან ვის ქრუჩუ-
ლება და ხან ვის, როგორმე თინა შე-
ხვდეს „ლატარიაში“. საოცრად
თბილი კაცია ვახტანგ ჭელიძე. ნა-
მდვილი ჯენტლმენი.

მე და ბატონი ვახტანგი ჩავედივართ
მალაზიაში. ვირჩევთ საჩუქრებს. მგონი
წესიერი საჩუქარი შევარჩიეთ. თინამ
საჩუქარი მიიღო. მერე ვიმხიარუ-
ლეთ“.

* * *

„განათხული დგება. გაიკვირტა ხე-
ები. ნუთუ ზაფხულს უცოლო შე-
ხვდება“?

* * *

„ქუთაისში მივედივარ. გამოვეთხოვე
თინას. უს თვეც წავიდა. იენისის ბო-
ლოს უნდა მოვიყვანო თინა. კიი გო-
გოა, რაღაც არააქვეყნიური, წმინდა,
სუფთა“...

* * *

„დღე იყო სავესე, ნათელი, დამა-
ბული – მარიანას კონცერტზე ვიყავით
სპორტის სასახლეში. მარიანო სლა-
ბინო შევარქვი იტალიელ მომღერალს,
მაგრამ სხვა ამბავი იყო კარგი. შე-
ვხვდი თინას დას ლილის მეორედ. გა-
ემინაურდი. ფეხით ვიარეთ კარგა
ხანს. უნივერსიტეტთან თინას ამხანა-
გები შეხვდნენ. ერთმა გოგომ თინას
უთხრა: აი, ის, ეგერ რომ ბიჭი დგას,
უნდა გაგირიგოო. თინას შერცხვა. სი-
ცილი აუტყდა. ლილი ცოტა გაბრაზდა
იმ გოგონზე. თინა მანქანაში სულ იცი-
ნოდა, მე კი მაინცდამაინც არ მეცინე-
ბოდა. მივედით სახლში ლილისთან.
ცოტა ხანს ვისაუბრეთ, საქმე წინ მი-
დის. მგონი ბოლო ეღება ჩემს მოსა-
წყენსა და მარტონელა ცნობერებას“
(9.VIII.1966წ.).

* * *

„ორი დღე მიდიოდა მწერალთა
ყრილობა. მოსაწყენ ბანკეტსა ჰგავდა.“

რევან ჯაფარიძე გამოვიდა გრ. რობაქიძის დასაცავად. ეს იყო ერთი კარგი საქმე, მაგრამ რეზო კინლაძე დატუქსეს. ა. გომიაშვილს შეუტია. ირაკლი აბაშიძეს ისე მიჰყავდა სხდომა, თიქოს სუფრის თამადა იყო“.

* * *

„ერთი კვირაც და მე ცოლიანი კაცი ვიქნები. ჩემ ჭერქვეშ მოდის თინა, კეთილი გზა მას. ბედნიერი იყოს ახალი ცხოვრება, საესე და ნათელი. ამინ!“...

(3.IX.66).

* * *

„აკაკი გეწამებ დამირეკა. რაკი ჩამოხვედი, უკვე დაკმშივდიო. გამეზარდა, ამ კეთილ კაცს საოცრად სუფთა გული აქვს. რაღაც განსხვავებულად ნაღდა. მისი მეუღლე ლილი სიკეთის განსახიერებაა, მეგობრების მოყვარული.“

რა კარგია, რომ ქვეყნად არიან ასეთი ადამიანები.

რა კარგია, რომ, როცა თბილისში ბრუნდები, გელოდებიან.

ღმერთმა გაუმარჯოს მათ!

სიკეთე მათ!

ლხინი მათ!“...

(15.III.66)

* * *

„ნოდარ ჩხეიძემ სასტუმრო თბილისის კაფეში დამპატიჟა. ცოტა დავლიეთ. საოცრად გულაყრილია ცხოვრებაზე. ბევრი რამ მითხრა ისეთი, რაც არ ვიცოდი.“

– ვასო, თუ ძმა ხარ, ცოტა გონს მოდი, ნუ ხარ თეატრზე ასე შეყვარებული...“

– რატომ? – გოცებული ვეკითხები.

– იმიტომ, რომ სულ ნიღბების თამაშია. ჩვენ სულ ვთამაშობთ. მე დაეი-

ვალე, აღარ მინდა მათ გვერდით მამი...“

მეორე დღეს სამხატვრო საბჭოს სხდომა გაიმართა. ეს 1955 წლის 26 აგვისტოა.

თეატრის დირექტორმა პავლე კანდელაკმა წაიკითხა ნ. ჩხეიძის განცხადება თეატრიდან წასვლის შესახებ. ბევრისთვის მოულოდნელი განცხადება იყო. არც მე შეგონა, თუ აქამდე მივიღოდა საქმე. საბჭოს ყველა წევრი ნოდარის განცხადების წინააღმდეგ გამოვიდა. უარი ეთქვასო განცხადებაზე. მე ოქმს ვწერდი. ოქმში ჩავწერე აკაკი ვასაძის გამოსვლა: „ჩემი მეგობრული რჩევაა, დაუჯერო კოლექტივს, რომელიც ყოველთვის სიყვარულით და პატივისცემით იყო გამსჭვალული შენს მიმართ. განცხადება აჩქარებული გადაწყვეტილებაა. თქვენ თეატრის კოლექტივი არ გაგიშვებთ“.

თეატრმა არ გაუშვა. ნოდარი დარჩა თეატრში“.

„იმიტომ ბალახტიონი!“

თბილისში მოვდიოდი. დედაჩემი გაუთავებლად ჭკუას მარიგებდა: თბილისი შენი სოფელი არ გეგონოს, არც ხონი. დიდი ქალაქია, ათასი ჯურისა და ჯილაგის ხალხის ცხოვრობს, გაჩაღები, ქურდები, ხულიგნები, რა ვიცი, ვინ არ არის, მთელი მილეთის ხალხია თავმოყრილი. ფრთხილად იყავი, არაფერს გადაეყარო.

– რა უნდა იყოს, იქაც ადამიანები არიან – ვუბნები მე.

– მერე, შენ რა იცი, როგორი ადამიანები არიან, ვინ რა არის, ღამე ნუ იწანწალბებ.

– სპექტაკლები ღამეა და, აბა, რა კენა!...

- დროზე მიდი სახლში, პატარა რამისათვის შენებურად ნუ დაიწყებ კამათს. მოურიდე...

ასე „მაგრად დამუშავებული“ ჩამოვედი თბილისში. როცა შელამდებოდა, არ მსიამოვნებდა ქუჩაში ყოფნა, ერთხანს გამყვა დედის დარიგების გაცდა.

ერთ საღამოს მარჯანიშვილის თეატრიდან „ზემელისაკენ“ მივდიოდი. ხიდზე მალალი კაცი მოდიოდა. მეორე მხარეს ხიდის თავთან სამი-ოთხი ახალგაზდა იდგა და წვერებიან კაცს უყურებდა. ცუდად მენიშნა, მეორე მხარეს გადავალ-მეთქი, ვიფიქრე, მაგრამ შემრცხვა. ისე გამოდიოდა, რომ შემეშინდა. ჩქარი ნაბიჯით წავედი, ისე ჩქარი, რომ პირდაპირ ჩაუქროლე წვერებიან კაცს, მაგრამ უცებ ჩამავლო ხელი. შემეშინდა, მტკვარს რომ თვალი მოვკარი, სულ გაეფითრდი. გამახსენდა დედაჩემის დარიგება, ამ კაცმა რომ გადამაგდოს მტკვარში, ვინ რას გაიგებს, ირგულივ მშველელიც არაეინ ჩანდა. უცნობი ხითხითებდა და მკლავზე მაგრად მიჭერდა ხელს, არ გამქექცესო - ფიქრობდა. როცა შევატყვე, რომ ნასვამი იყო, მთლად წაეხბი.

- ძამიკო!... ლექსები გიყვარს?...
რა დროს ლექსებია, ვფიქრობ ჩემთვის, მაგრამ მაინც მესულავათა, რადგან რთულ კითხვას არ მისვამდა, თუ ვერ ვუპასუხებდი. გაბრაზდებოდა და წყალში გადამიძახებდა. ასე ვფიქრობდი მე. პირდაპირ არანორმალურ სიტუაციაში აღმოვჩნდი. აბა, სად გაგონილა, ვიღაც სოლიდური კაცი ხიდზე გაჩერებს და გეუბნება, ლექსები თუ გიყვარსო. ნორმალურია ახლა ეს? - ვფიქრობდი ჩემთვის. უცნობი კი ხან

მილიმის, ხან საოცარი სერიოზულობით შეკითხება: ძამიკო, აბა, თქვი, რომელი ლექსი გიყვარს? ზეპირად არ იცი?...
ვიფიქრე, ჯანდაბას ამისი თავი, ოღონდ მომეშვას და ვეტყვი რომელიმე ლექსს.

- ლექსების მეტი რა ვიცი - ეუთხარი მე.
- მაინ-მაინც, ვისი ლექსი იცი, ძამიკო?...
- ბარათაშვილის...
- რომელი ლექსი?...
- ბევრი...
- მაინ-მაინც?... „მერანი“, „შემომამება მთაწმინდაზე“.
- აბა, მითხარი, აბა, მითხარი!...

მხარზე მომხვია ხელი და ხიდის მოაჯირთან მიმისწყვლია. საქმე მართლა ცუდად არის - ვიფიქრე და წყალს გადავხედე. ნეტავი, ახლა გადამარინა და აწი ღამე რაუა გაევივლი ხიდზე - გამიელვა თავში. ამ დროს უცნობმა ხმას აუწია.

- ძამიკო, იტყვი ლექსს თუ არ იტყვი...
- ვიტყვი, ბატონო, როგორ არ ვიტყვი!...

დავიწყე: „წარვედ წყლის პირას, სევდიანი ფიქრთ გასართუვლად“...

უცებ არ მესიამოვნა არჩევანი და გაჩუმდი, რალა მაინც და მაინც ეს „ფიქრი მტკვრის პირას“ გამახსენდა, მე კიდევ მტკვარი მინდოდა?

- კიდე რომელი იცი? - მკითხა და-ჟინებით.
- ახლა „მერანი“ დავიწყე, შემაჩერა.
- ბარათაშვილის გარდა სხვა პოეტების ლექსები არ იცი?...
- ვიცი!
- მაინც ვისი?

- მაგალითად, მაშაშვილის...
- მაშაშვილის?... მაშაშვილის?...
რომელი მაშაშვილის?

ისე დამარცვლით, ხაზგასმით და ნაღვლიანად მითხრა, რომ თითქოს რაღაც დაემავე, რაღაც ცუდი ვთქვი, მაგრამ უცნობი გაბრაზებული კი არა, ნაღვლიანი ინტონაციით მიმეორებდა: ძამიო, მაშ, სხვა პოეტის ლექსი არ იცი?... გალაკტიონის ლექსი არ იცი?...

- ო... გალაკტიონის ბევრი ლექსი ვიცი!...

უცნობი გამოცოცხლდა, გაიღიმა და უკვე მოფერებით მომხვია ხელი.

- მაინც, მაინც, რომელი გიყვარს, აბა, თქვი რომელი?...

დავასახელე სამი თუ ოთხი ლექსის სათაური.

- აბა, მითხარი, ზეპირად იცი?

დავიწყე მოყოლა.

- კაია, ძამიო, კარგია, წადი ახლა და იეითხე გალაკტიონი...

ხელი გამიშვა. გამათავისუფლა და წავიდა. ამოვისუნთქე. გადავჩივი. ხიდის თავში ახალგაზრდები ისე იდგნენ, რაღაცას ჩურჩულებდნენ, არც ეს მესიამოვნა. ჩემსკენ წამოვიდნენ. ერთ უბედურებას გადავჩივი, ახლა მეორეს გადავყარე-მეთქი, ვფიქრობდი. რაღა დროს სირცხვილი იყო, გადავედი ხიდის მეორე მხარეს... ახალგაზრდებიც იმ მხარეს გადმოვიდნენ. ერთი პირი გაქცევა დაეპირე. მაგრამ საშუალება არ იყო, შიშმა ამიტანა, მომიახლოვდნენ და დამიძახეს:

- ჩვენი ძმა!
შეუჩერდი
- რაო გალაკტიონმა, რას გელაპარაკებოდა ამდენ ხანს?
- ვინ?

- ვერ იცანი? - გალაკტიონ ტანჯილიყო!

გავოგნდი. გული თუ არ შემიწეოდა, არ მეგონა. ცოცხალი გალაკტიონი ვნახე. პოეზიის მეფის მეფე ვიყავი. ამას როგორ ვიფიქრებდი. მე ხომ ცოცხალი პოეტებიდან შალვა ლორთქიფანიძის გარდა არავინ მყავდა ნანახი. ეს ხომ საოცრება იყო. ყველაფერი გადამვიწყდა. გაშტერებული ვიდექი და გალაკტიონის გზას გავყურებდი...

წარვიდნენ წლები. გალაკტიონის სახელი სიცოცხლეშივე ლეგენდად იქცა. ერთმანეთში აიარია მითი და სინამდვილე.

ტრაგიკული იყო მისი ცხოვრება. ბენიერად თვლიდა თავს, როცა თავის სიკვდილზე ფიქრობდა. „ვინა თქვა შენი გარდაცვალება, არა, დღესა ხარ შენ ბენიერი“ - ამბობდა, რადგან სწამდა თავისი უკვდავებისა.

ნოვალისი წერდა: „მე სიხარულით უნდა მოგკვდე. მე ახლა ვსწავლობ და ვეცნობი ჩემს თავს. ამიტომაც უნდა წავიდე სიცოცხლიდან“.

ნოვალისში სატრაგოს დაკარგვით გამოწვეული განცდები კოსმოსურ მასშტაბებს იძენდა.

გალაკტიონში მეუღლის დაკარგვა ტრაგიზმით აღაყვებდა მის სულს.

რაღაც გროტესკულ სახეს იძენდა მის მკერდზე ლენინის ორდენი.

პარადოქსულ წინააღმდეგობებში იხლართებოდა მისი პიროვნება და უსახვლოდ სტანჯავდა გაორების წუთები.

მისი პოეტური გენია მოიცავდა მთელ სამყაროს, მთლად საწუთროს, რომელმაც მას უკვდავებაში მიუჩინა ბინა.

ვ. ჯავახიძეს თავის შესანიშნავ წიგნში „უცნობი“ აქვს ერთი ასეთი ეპიზოდი: ერთხელ გალაკტიონი ქუთაისში რომ მიდიოდა, მისი მანქანის მინას ჩიტბ შუასკდა. გალაკტიონმა მანქანა გააჩერებინა, გადმოვიდა, მკვდარი ჩიტი ხელში აიყვანა, მოუფერა. გზის ნაპირზე გადავიდა. ამოთხარა პატარა საფლავი და ჩიტი დაკრძალა. საფლავს ჯოხი დაურჭო, ერთხანს მღუმარედ იდგა ჩიტის საფლავთან. ქუთაისიდან დაბრუნებისას მანქანა შეაჩერა ჩიტის საფლავთან. გადმოვიდა და წამიერი დუმილით პატივი სცა მისი მანქანის მიერ მოკლულ ჩიტს.

...ერთხელ თურმე ვაჟა ფშაველა და მისი მეუღლე სათიბებზე წასულან. ვაჟა უყურებდა, მისი ცელის ყოველ მოსმაზე როგორ ეცემოდნენ მთის ყვავილები, ბალახები. უცებ შეწყვიტა ცელვა და თავქვე დაეშვა. ცოლი უყვიროდა, სად მიდიხარო, მაგრამ ვაჟას არ ესმოდა მეუღლის ხმა. ცოლმა განაგრძო თიბვა.

მეორე დღეს, როცა მეუღლე შინ დაბრუნდა, ნახა, რომ ვაჟას მთელი ღამე წერაში გაეთენებინა.

მაგიდაზე ედო „გველისმჭამელი“. ვის შეუძლია ახსნას, თუ რა ხდება გენიოსების სულში? – არავის!...

გალაკტიონს, ჩანს, არასოდეს შორდებოდა თვითმკვლელობის სურვილი, „სიმღერებში ვკვდები“ – ამბობდა მეფე-პოეტი.

დადიოდა ჩვენს შორის, მოკვდავთ შორის უკვდავი სული და არავის უყვირდა, ხშირად თვალსაც კი არიდებდნენ. ის კვდებოდა თანდათან, კვდებოდა ყოველ დღე, ყოველ წუთს,

კვდებოდა ნელა, თითქოს შექმნილი ვლად. უნდოდა, ბოლო მოღებოდა მის ტანჯვას, გაქცეოდა დედამიწას, რომელიც მას ასე ეპატარავებოდა.

იქ შორეთში, მიღმეულ სამყაროში, რომელსაც არც სასრული აქვს და არც საწყისი, იქ უნდოდა ეპოვა თავშესაფარი.

ეს დღეც მოვიდა. 1959 წლის მარტის მწუხარე დღეს გალაკტიონი გადმოვარდა მე-4 სამმართველოს საავადმყოფოდან. დაეცა მიწაზე და მისმა ხმამ შეძრა საქართველო. ჩემს ყურამდეც მოაღწია და გაოგნებული გავიქეციით საავადმყოფოსაკენ. იმ დროს მივედი მე, ნოდარ გურაბანიძე, მირიან აბულაძე, გ. ხერხეულიძე, ა. ხინთიბიძე, როცა გალაკტიონის გაპატიოსნებული ცხედარი ჩამოჰყავდათ.

ჩვენც მივეშველეთ, რომ მანქანაში დაედოთ ცხედარი. ხელით შევებე გალაკტიონის ცხედარს და არ მიყვირდა, ვერ ვგრძნობდი წამის ისტორიულობას. არ დამაფიწყებდა, მწერალთა კავშირში ღამით როგორ ტიროდა ოთარ ჭვლიძე. დაიწყო ღამის თევები მწერალთა კავშირში და რელიგიური მისტიკრიების მსგავსი რიტუალები.

ზომ არავის ისე არ უყვარს მიცვალებული, როგორც ქართველებს.

რა ბედნიერებაა, როცა მთელი ერი ერთად არის, ერთად გლოვობს.

სხვა დროს ქართველებს ზომ იშვიათად გვაჯილდოვებს ღმერთი ერთსულოვნებისა და ერთობის განცდით.

გალაკტიონის სიკვდილმა ეს ღვთაებრივი წუთები გვაჩუქა...

(გაგრძელება იქნება)

გამოთხოვება

დიდი კაპანაძე

დიდი დანაკლისი განიცადა საქართველოს თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახელმწიფო მუზეუმმა - გარდაიცვალა მუზეუმის ღვაწლმოსილი მუშაკი, სამუზეუმო ფონდების მთავარი მცველი დიდი კონსტანტინეს ასული კაპანაძე.

ლ. კაპანაძე დაიბადა 1935 წლის 8 ივლისს დაბა სურამში, 1954 წ. დაამთავრა თბილისის მე-4 საშუალო სკოლა, ხოლო 1959 წ. - ი. ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტი.

1960 წლიდან ლ. კაპანაძე მოღვაწეობდა თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახელმწიფო მუზეუმში მუცნიერმუშაკად, იკონოგრაფიის და ხელნაწერთა განყოფილების გამგედ, ხოლო ბოლო 20 წლის მანძილზე გარდაცვალებამდე, მუზეუმის ფონდების მთავარ მცველად.

მას დიდი ამაგი მიუძღვის მუზეუმის ფონდების შევსებასა და გამდიდრებაში, მისი უშუალო მონაწილეობით შემოვიდა მუზეუმში ნუცა ჩხეიძის, მიხეილ ქორელის, სერგო ზაქარიაძის, არჩილ ჩხარტიშვილის, მიხეილ ჭიაურელის, ვერიკო ანჯაფარიძის და თეატრის სხვა მოღვაწეთა არქივები.

მისი ძალისხმევით გამდიდრდა იკონოგრაფიული განყოფილება თანამედროვე ქართული სცენოგრაფიების ნამუშევრებით (გ. ალექსი-მესხიშვილი, გ. გუნია, ს. სუმბათაშვილი, გ. ბულაძე და სხვ.).

ლ. კაპანაძე ეწეოდა ინტენსიურ სამუცნიერო მოღვაწეობას, მის კალამს ეკუთვნის: მონოგრაფია „მიხეილ ქორელი“. სხვადასხვა ჟურნალ-გაზეთებში გამოქვეყნებული მრავალი ნარკვევი და სტატია. მუზეუმის ფონდებში დაცულია მისი ნაშრომები: „ხაშურის თეატრი“, „სურამის თეატრი“, „შალვა დადიანის კინოსცენარები“, „პირველი ნაბიჯები თეატრისაკენ“ (შ.დადიანზე), „საბავშვო წარმოდგენები საქართველოში“ და სხვა.

ლ. კაპანაძე დღიდან პირველი რეპეტიციისა აწარმოებდა რ. სტურუას სექტაკლების „კავკასიური ცარცის წრე“ და „რიჩარდ III“-ს სტენოგრაფიულ ჩანაწერებს, რაც დიდ შენაძენს წარმოადგენს ქართული თეატრის უახლესი ისტორიისათვის.

ლ. კაპანაძე დაჯილდოებული იყო ღირსების მედლით.

საქართველოს თეატრის,
კინოსა და მუსიკის
სახელმწიფო მუზეუმში
საქართველოს კულტურის
სამინისტრო
საქართველოს თეატრის
მოღვაწეთა კავშირი

გარეგანი პირველ გვერდზე:

გიგა ლორთქიფანიძე ვეულესთან – ძ. კიკნაძესთან,
შვილებთან და შვილიშვილებთან ერთად

გარეგანი მეორე გვერდზე:

სცენა რუსთაველის სახ. სახელმწიფო აკადემიური
თეატრის სპექტაკლიდან „გოდოს მოლოდინში“

„თეატრი და ცხოვრება“

„ТЕАТР И ЖИЗНЬ“ "Theatre and life"

№5.

2002 წ.

ტექნიკური რედაქტორი
ნელი თვაური

კორექტორი
მარინე ვასაძე

ვადაცვა წარმოებას 22. IX. 2002წ.

სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 7.5

ნაბეჭდ თაბახთა რაოდენობა 6.5.

უასი სახელმწიფო ბიბლიოთეკები

რედაქციის მისამართი: თბილისი-380007, გ. ლეონიძის ქ. №11-ა. ტელ: 99-90-96

აიწყო და დაუბადონდა გამომცემლობა „გლობალ-პრინტი“
დაიბეჭდა გამომცემლობა „საარში“

Կոստյում